

הישיבה השבעים-ושלוש של הכנסת התשיעית

יום רביעי, י"ז שבט תשל"ח (25 ינואר 1978)

ירושלים, הכנסת, שעה 11:03

א. שאילתות ותשובות

בכתבה שהגיש מיכאל הולר ביום ו' האחרון בראדיו ניתן תיאור מוזעזע על מצב תאי המעצר במקומות שונים בארץ. כן נשמע סיפור מנסיון אישי של אדם שיישב בתא מעצר ברמת-גן. הוא סיפר, בין היתר, כי המקום מלוכלך ומעלה צחנה.

האנשים שוהים שם בתנאים תת-אנושיים, מקבלים אוכל בלי סכום, והאפשרות היחידה היא לאכול בידיים מלוכלכות, כי אין אפשרות להתרחץ; השירותים מעלים צחנה; אנשים ישנים על הרצפה כי אין די מזרנים; שמיכות מלוכלכות משמשות לניגוב ידיים.

תלונות חמורות לא פחות שמענו מאדם שהובא לתא מעצר בירושלים ונאלץ לבלות שם לילה שלם.

הואיל והחוק אינו קובע שאדם המובא לתא המעצר חייב להתענות מזוהמה, ליכלוך וצחנה; והואיל ואנשים המגיעים לתא מעצר אינם בחזקת עבריינים, ואינם לא שפוטם ולא נאשמים על-פי כתב אישום — נשאלת השאלה אם עינוי זה, בתנאים תת-אנושיים, הוא פשוט חלק מתרבות חיינו ומאיכות חיינו.

אם לא כך הדבר — שאלותי הן:

א. אימתי סקר המפקד הכללי של המשטרה את תאי המעצר בארץ ואת התנאים בהם — כוונתי לביקור פסי?

ב. אימתי ערך ביקור כזה השר הממונה ומתי מת- כוון אדוני לעשות זאת?

ג. מה היא השקפת אדוני על התנאים שבהם יש להחזיק אנשים במעצר, כיצד צריכים תאים אלה להי- ראות, ומה עושה אדוני כדי לממש תכניות אלה?

תשובת שר-הפנים י. בורג:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

לשאלה א: על-פי תכנית שנתיק קבועה מראש, אחת לשבוע, עורך המפקד הכללי ביקורים ביחידות המשטרה השונות. באותן היחידות שבהן קיימים תאי מעצר כולל הביקור גם את תאי המעצר. הביקור האחרון ביחידה הכוללת מיתקן מעצר נערך על-ידי המפקד הכללי ביום ט"ו בחשון תשל"ח — 27 באוקטובר 1977.

לשאלה ב: ביקרתי ביום חמישי, כ"ז בטבת תשל"ח — 5 בינואר 1978, בבתי-המעצר בכפר-יונה ובתל-מונד;

בתכנית לביקור בימים הקרובים במקומות נוספים. לשאלה ג: לית מאן דפליג שיש להבדיל בין מע-

צר ובין מאסר. מן הראוי לשפר את התנאים גם בזה וגם בזה. יש ליצור תנאי מעצר ההולמים את תקופתנו, תוך מניעת אפשרות הימלטות ממיתקני המעצר. יש לאפשר בידוד בשעת הצורך וכן תנאים פסיים שיאפשרו שהיית עציר מבלי שמצב בריאותו ייפגע.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:

הנני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. סעיף א' בסדר-היום: שאילתות ותשובות.

340. חשדות נגד חברי מועצה אחרים

בעיריית אשקלון

חברת-הכנסת ש. אלוני שאלה את שר הפנים ביום י"ד בחשון תשל"ח (26 באוקטובר 1977):

בעיריית אשקלון, מבין חמישה-עשר חברי המועצה, נמצאו כמה חברים שיש ספק בכשירותם, לפי קריטריון של הגינות, לכהן בתפקידם: לראש העיר יש תיק, הנב- דק אצל היועץ המשפטי לממשלה, לאחר היעלמו של ראש העיר לחוץ-לארץ; אבוחצירא, סגן בשכר, יושב ב- מעצר; יש חשדות לגבי יוסף שושנה, סגן נוסף בשכר, ולגבי שמעון מכלוף, נבחר נוסף, שקיבל פעמיים שוחד, לפי הרישום במשטרה; מזכיר העיר אף הוא מסובך בפלילים.

למרות האמור, הופעת כשר הפנים וכממונה על המשטרה ב"גלי צה"ל", ב-1 בספטמבר 1977, בשעה שהמשטרה ערכה חיפושים נוספים בעיר, והודעת בפומבי שאינך מוצא דופי בנעשה בעיריית אשקלון ושאתה מתפלל על שסתם התנפלו על עיריה זו.

שאלותי הן:

1. האומנם סבור השר שהכול בסדר בעיריית אשקלון ושנוהלים אלה הם נוהלים תקינים להנהגת העיר?

2. אם התשובה לשאלה 1 שלילית — על שום מה אין השר מפור את העירייה ומומן ועדה קרואה?

היו"ר י. מ. אברמוביץ:

שר הפנים ישיב לשאלתה 340 של חברת-הכנסת שולמית אלוני. חברת-הכנסת שולמית אלוני איננה באו- למ.

שר-הפנים י. בורג:

אדוני היושב-ראש, אנהג לפי הנהג. לכן, באשר לחברת-הכנסת אלוני איננה באולם, אני מעביר את החשוי בה לפרוטוקול. הוא הדין בנוגע לשאלתה אחרת שלה, שאילתה 359.

תשובת שר-הפנים י. בורג:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

לשאלות 2-1: קיבלתי את מסקנות ועדת החקירה, שבראשה עמד מר סלמן. בהתאם להמלצות אלו פוזה מועצת העיר וביום כ"ז בכסלו תשל"ח, 7 בדצמבר 1977, נתמנתה ועדה קרואה.

359. התנאים הקשים כתאי המעצר בארץ

חברת-הכנסת ש. אלוני שאלה את שר הפנים ביום כ' בחשון תשל"ח (1 בנובמבר 1977):

כותב אלי המהנדס צ. זהבי מחיפה :

"כדאי לזרז את הטיפול בנושא מיחזור פסולת מזר-צפת, עתה, נוסף לאלמנט הסביבתי, חשוב העניין הכלכלי, כי התכנית הכלכלית החדשה מחייבת יתר חסכון ביבוא, וכדאיות המיחזור רבה יותר".

בקשר לנ"ל אודה לשר אם ישיב לי :

1. מה מצב הדברים עתה בנושא סילוק פסולת מזר-צפת, ניצולה החוזר, הפקת אנרגיה ממנה ושימושים אחרים בה ?

2. האם הוועדה הבין-משרדית, בראשות מר אבי-אור, סיימה עבודתה ? אם כן — מה הן המלצותיה ?

תשובת שר-הפנים י. בורג :

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

לשאלה 1: צוות נציגי השרים לאיכות הסביבה החליט על קווי מדיניות לסילוק וניצול פסולת מוצקת: א. מניעת מטרדים תברואתיים וסביבתיים, תוך מתן עדיפות למיחזור מירב המשאבים שבפסולת בשיטות יעירות וכדאיות; ב. עד להשגת יעד זה ייבחרו לסילוק הפסולת או ניצולה פתרונות שיהיו הכדאיים ביותר מבחינה כלכלית, בשיטות אשר לא ימנעו בעתיד מיחזור משמעותי; ג. יימוננו יובצעו פרויקטים למחקר ופיתוח לשם בחינת כדאיותן ויעילותן של שיטות המיחזור בתנאי הארץ.

על-מנת לקדם מדיניות זו מימן משרד הפנים פרויקט להפיכת שיירי המזון שבפסולת למאכל בעלי-חיים וכן פרויקט להפקת ברזל ובדיל מקופסאות פח. מקביל לכך משלימה חברת "תושיה" את תכנית-המיחזור הארצית לסילוק הפסולת המוצקת במשך 20 השנים הקרובות. במסגרת התכנית נבחנו שיטות המיחזור, במקביל לשיטות הסילוק על-ידי מילוי וכיסוי תברואתיים בעפר. אנו מצפים לקבל את תכנית-המיחזור בעוד כמה חודשים.

לשאלה 2: הוועדה הבין-משרדית למיחזור משאבים מפסולת מוצקת החליטה להמליץ לפני יושב-ראש צוות נציגי השרים להקים פרויקט מרכזי למחקר ופיתוח, לשם בחינת היעילות והכדאיות שבשיטות מיחזור שיגור של מרכיבי פסולת מוצקת עירונית בארץ. על יושב-ראש צוות נציגי השרים לפנות למשרדים הנוגעים בדבר באשר להקצבת המימון הדרוש.

משרדי יפעל במשך החודשים הקרובים כדי לממש פרויקט חיוני זה.

499. זיהום אוויר בחיפה

חבר-הכנסת מ. שחל שאל את שר הפנים ביום כ"א ב"סלו תשל"ח (1 בדצמבר 1977) :

זיהום האוויר בחיפה נגרם, בין היתר, מעשן הבא ממפעל המלט "נשר". ב"נשר" הוקמו מסננים בארובות ארבעת הכבשנים של המפעל, אך אין הם מופעלים.

אודה לכבוד השר אם ישיב לי :

1. האם נכון כי המסננים בארובות "נשר" הוקמו מכספי תקציב הפיתוח ולא מכספי המפעל ?

2. האם נכון כי כדי לחסוך בהוצאות הטיפול, החלות על המפעל, אין מפעילים את המחסנים ?

אי לזאת, ייעדנו בשנת התקציב 1978 מיליון לירות וחצי לשיפור המצב בתאי המעצר הקיימים. כן ייעדנו 16 מיליון לירות להקמת בתי-מעצר לקטינים.

אין ספק כי לכשיוקמו תאי המעצר לקטינים יביא הדבר להקלה בתאי המעצר הרגילים.

399. פתיחת מועדון בליל שבת והתנהגות

המשטרה כלפי מחאות של ציבור דתי וחילוני

חבר-הכנסת ש. לורינג שאל את שר הפנים ביום ד' בכס"לו תשל"ח (14 בנובמבר 1977) :

הביאו לתשומת-לבי, כי בליל שבת קודש כ"ד חשוון תשל"ח (5 בנובמבר 1977) הוזמן למועדון מתנ"ס, בבית-התרבות העירוני באפקים, "מופע ציבורי", בהשתתפות להקת זמרים עם כלי תזמורת ורמקולים.

הציבור הדתי באפקים נפגע קשות מחילול שבת המוני זה והתקהל על-יד בית-התרבות העירוני למחאה שקטה; ואולם הוא נתקל בהתנהגות קשה מצד המשטרה ושלוש אנשים מבין המתקהלים נעצרו.

לעומת זאת, כאשר התקהל אחר-כך ציבור חילוני על-יד בנייני הישיבה, הבעיר צמיגים והרעיש את המ"קום, לא נקטה המשטרה, שהיתה נוכחת במקום, שום צעדים נגדם אלא נתנה לו לעשות כעולה על רוחו.

אבקש להשיב לי :

1. האם נכונה הידיעה כנ"ל, כולה או חלקה ?

2. הכיצד מקיימים בבית-התרבות עירוני מופעים תוך חילול שבת המוני, ומה הם הצעדים שנקטו משרדך על-מנת שמקרים כאלה לא יקרו בעתיד ?

3. האם נבדקה התנהגות המשטרה כנגד הציבור הדתי באפקים, בליל שבת זה, על-יד בית-התרבות העירוני? ומה הסיבה לאי-התערבות המשטרה במעשי המתקהלים על-יד בנייני הישיבה ? אם כן — מה הן תוצאות הבדיקה ?

אם לא — התיתן הוראות לבדוק הנ"ל ?

היו"ר י. מ. אברמוביץ :

שר הפנים ישיב לשאלתה 399 של חבר-הכנסת שלמה לורינג. חבר-הכנסת לורינג איננו באולם.

שר-הפנים י. בורג :

אני עונה בכל זאת.

לשאלה 1: הידיעה נכונה בחלקה, כאשר ההופעה בליל שבת, כ"ד בחשוון תשל"ח, לא נתקיימה.

לשאלה 2: על-פי החלטת המועצה המקומית, ביישיבתה מיום 9 בדצמבר 1975, הותר השימוש בזולם המתנ"ס המקומי בלילי שבת. ההיתר הוא לערבי תרבות למבוגרים, בתנאים הבאים: א. לא תהיה מכירת כ"טיס; ב. לא יופעל מזנון המתנ"ס; ג. יוקפד על איסור העישון.

לשאלה 3: בנסיבות כאלו משתדלת המשטרה להרגיע את הרוחות ולמנוע התכתשות.

488. סילוק פסולת מוצקת וניצולה

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר הפנים ביום י"ז ב"סלו תשל"ח (27 בנובמבר 1977) :

מר דניאל פאר תיאר בשידור ב"כלבוטק" ביום 29 בנובמבר 1977, מקרה השחחה כזה, שנעשה באגדרת חללי סיני, בצילום הובאו שמו ומענו של המשתתף.

התופעה הנפוצה הזאת יש בה משום ואנדאליסם והיא נוגדת את החוק (פקודת החוק הפלילי, 1936; ספר החוקים 218, תשי"ז, עמ' 44. פורסם ביום 24 בינואר 1957).

בקשר לכך אבקש את השר להשיב לי:
1. האם החוק הנ"ל נאכף? ואם כן — כמה אנשים הועמדו לדין על עבירות של השוואת אתרים?

2. מה היו העונשים?

3. מה נעשה כדי שהעוברים על החוק ייתפסו ויועמדו לדין?

תשובת שר-הפנים י. בורג:
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

לשאלות 1—3: המשטרה מטפלת באכיפת חוק זה. בשנת 1977 נפתחו 69 תיקים פליליים על העבירה של השחתת פניהם של מקרקעין, סעיף 103א לפקודת החוק הפלילי, 1936.

לגבי החשודים בביצוע העבירה האמורה — אין בידי המשטרה ריכוז נתונים על מספר האנשים שהובאו לדין ועל העונשים שהוטלו עליהם. ריכוז נתונים אלה כרוך בהשקעה ועדיין לא נערך.

המשטרה עושה רבות לאיתור העבריינים ולאיסוף ראיות כדי להביאם לדין.

602. תחנת משטרה לעיר לוד

חבר-הכנסת ע. נוף שאל את שר הפנים ביום י' בטבת תשל"ח (20 בדצמבר 1977):

בעיר לוד חיים כ-40 אלף אורחים. בעת האחרונה נתונה עיר זו לסיוע גובר של גל פשיעה הגואה והולך.

אף-על-פי-כן אין בעיר זו תחנת משטרה של קבע. מספר השוטרים בלוד הוא זעום ואינו ממלא אחר הצרכים.

אבקש את כבוד השר להשיב לי:

1. האם מתוכננת הקמת תחנת משטרה בעיר בת 40 אלף התושבים?

2. אם לא — מדוע לא?

3. אם כן — למתי מתוכננת פתיחת התחנה?

4. עד אז — האם מתוכננות פעולות משטרתיות הולמות את צרכי העיר?

5. אם כן — מה עיקרו של תוכנון זה?

שר-הפנים י. בורג:

לשאלות 1—5: בתאריך 1 בינואר 1978 נפתחה בליד תחנת-משטרה עצמאית במקום נקודת משטרה שפעלה עד אז.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:

רשות לשאלה נוספת לחבר-הכנסת נוף.

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
מדוע נקודה? כמה שוטרים בנקודה זאת? ומדוע לא תחנת משטרה של ממש?

3. מה בדעת השר לעשות על-מנת שהמסנגים אכן יופעלו?

4. האם נכון הדבר כי הזיהום החריף מבתי-הזיקוק נגרם עקב שימוש בתהליך מיישן?

5. מה בדעת השר לעשות כדי למנוע מפגעי זיהום אוויר בחיפה?

תשובת שר-הפנים י. בורג:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

לשאלה 1: מימון הקמת המסנגים בארובות "נשר" הוא מטעם המפעל עצמו.

לשאלות 2—3: לא. הוצאות הטיפול של המסנגים הן קטנות ביותר. למעלה מ-95% של ההוצאות מוצאים גם כאשר המסנגים אינם פועלים.

לשאלות 4—5: נעשים כל הזמן שיפורים להקטנת זיהום האוויר. על-מנת למנוע מפגעי זיהום אוויר בחיפה נערכת תכנית להערכת איכות האוויר בעיר, והיא כוללת: ניטור רציף של האוויר הסובב על-מנת לזהות מוקדי פליטה עיקריים; והכנת תכני פליטה לתעשיות המזהמות; אכיפת תקנים אלו ועמידה בהם על-ידי התקנת אמצעים טכנולוגיים במפעלים המזהמים.

514. מחסור בשוטרים באזור תל-אביב

חבר-הכנסת י. יצחקי שאל את שר הפנים ביום כ"ד בכסלו תשל"ח (4 בדצמבר 1977):

מפיו של מפקד מחוז תל-אביב, ניצב טיומקין, נודע לי שבאזור, החולש על יותר ממיליון תושבים, מופקדים 2,060 שוטרים בלבד וכן פלוגה של משמר הגבול?

אודה לכבוד השר אם יואיל להשיבני:

1. האם נכון מידע זה?

2. האם אפשר להוסיף כוח-אדם למשטרה במחוז תל-אביב?

שר-הפנים י. בורג:

מצבת כוח-האדם של משטרת מחוז תל-אביב מנתה ב-1 בדצמבר 1977 כ-2,360 שוטרים. נוסף לכך, פועלת במחוז תל-אביב פלוגה של משמר הגבול וכן יחידת סטודנטים. מסייעים להן חיילי הג"א וחיליות חי"ב. במשך חודש דצמבר 1977 נוספו למצבת כוח-האדם במחוז תל-אביב כ-50 איש.

במסגרת תקני כוח-האדם הקיימים מצויות עתה עוד כ-100 משורות פנויות במשטרת מחוז תל-אביב; נעשים מאמצים מתמידים לגייס אנשים מתאימים למשרות אלה. ראוי להוסיף כי בהצעת התקציב לשנת 1978/79 נקבעו למשטרה משרות נוספות; סביר להניח כי חלק ראוי ממשרות אלה יוקצה למחוז תל-אביב.

601. הענישת משחית אתרים

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר הפנים ביום י' בטבת תשל"ח (20 בדצמבר 1977):

בארץ — ואף בחוץ-לארץ — נפוץ מנהג מכוור, שישראלים רושמים לפעמים את שמם וכתבתם על גבי אנדרטאות או אתרים היסטוריים או סתם מקומות שבהם הם מסיירים.

חוברת ט"ו, ישיבה ע"ג
— שאלות ותשובות (בורג, נוף, אברמוביץ, אלוני, גמיר, המר) —

724. קשיי מחלקת הדראמה בטלוויזיה

חברת הכנסת א. גמיר שאלה את שר החינוך והתרבות ביום ג' בשבט תשל"ח (11 בינואר 1978):
אבקש תשובת השר, כממונה על ביצוע חוק רשות השידור, על השאלות הבאות:

1. האם נכונה הידיעה כי הטלוויזיה עומדת לסגור את מחלקת הדראמה בגלל חוסר תקציב וכוח-אדם?

2. אם כן, מהו הסכום החסר לקיום מחלקת הדראמה ולמילוי החסר בכוח-אדם?

3. האם יש הצדקה לקיום מחלקת הדראמה בטלוויזיה, ומה, ומאילו טעמים?

4. אם כן, מה בדעת השר לעשות כדי למנוע סגירתה?

שר-החינוך והתרבות ז. המר:

לשאלות 1—2: מחלקת הדראמה בטלוויזיה נתונה בקשיים, בעיקר בגלל מחסור במספר משרות של כ-300 משרות. בהחלטתו מיום כ"ט בטבת תשל"ח, 8 בינואר 1978, פתר הוועד המנהל את הבעיה הזאת והמחלקה יכולה להמשיך ולפעול.

לשאלה 3: כן, בגדר ביצוע סעיף 3(2) לחוק רשות השידור, המחייב את הרשות "לקדם את היצירה העברית והישראלית" בשידוריה.

לשאלה 4: ראי תשובתי לשאלה 1.

726. הקצבה ציבורית קטנה לתיאטרון החאן

חברת הכנסת א. גמיר שאלה את שר החינוך והתרבות ביום ג' בשבט תשל"ח (11 בינואר 1978):

מבין ארבעת התיאטרונים הבאים — הקאמרי, חיפה, באר-שבע והחאן הירושלמי — קיבל החאן הירושלמי את ההקצבה הציבורית הנמוכה ביותר לשנת 1977/78.

אבקש את תשובת השר:

1. האם עמד החאן הירושלמי בקריטריונים להקצבה ציבורית, שנקבעו על-ידי ועדת-לוינסקי, ובמיוחד ב"קריטריון של הצגות על במות מחוץ לביתן ושל הכנסות עצמיות בשיעור 35% מתקציבו השוטף?

2. אם כן, מהי הסיבה לכך ששיעור ההקצבה הציבורית לתיאטרון החאן, לשנת 1977/78, היה כלהלן: הקצבה ממשלתית — 850,000 לירות, והקצבה עירונית — 600,000 לירות לעומת הקצבה ממשלתית בסך 1,500,000 לירות והקצבה עירונית בסך 2,250,000 לירות לתיאטרון באר-שבע?

3. מה בדעת השר לעשות כדי לבטל האפליה ב"הקצבה הציבורית הניתנת לתיאטרון החאן?

שר-החינוך והתרבות ז. המר:

לשאלה 1: הבדיקה תיעשה בסיום עונת תשל"ח.

לשאלות 2—3: להקת תיאטרון החאן קטנה יותר מלהקת תיאטרון באר-שבע. העובדה שהתיאטרון נמצא בבאר-שבע מייקרת את ההוצאות בצורה משמעותית.

אנו מקווים שעיריית ירושלים והקרנות העומדות לרשותה יקחו חלק פעיל יותר בתקציב תיאטרון החאן. לשם כך אנו נמצאים במשאומתן עם ראש העיריה.

שר-הפנים י. בורג:

עניתי עכשיו שנפתחה תחנה.

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
סליחה.

שאלה נוספת: האם התחנה בתקן מלא?

היו"ר י. מ. אברמוביץ:
זה לא מקובל.

שר-הפנים י. בורג:
עניתי.

605. אזרחות ישראלית לתושבת רצועת-עזה שנישאה לבדואי ישראלי

חברת הכנסת ש. אלוני שאלה את שר הפנים ביום י' בטבת תשל"ח (20 בדצמבר 1977):

האזרח הבדואי ג.ס., בעל תעודת זהות 3502623, מ"שבת אבריקי, נשא ב-1973 אשה מרצועת-עזה. לזוג יש 3 ילדים; כולם נולדו בבאר-שבע. הואיל והם בנים לאב ישראלי, הרי שאף הם ישראליים.

הנ"ל פנה למשרד הפנים בבקשה שתוענק אזרחות ישראלית גם לאשתו, אך לא קיבל כל תשובה. לשאלתנו במשרד הפנים בעניין זה נמסר לנו טלפונית שהתשובה בנדון היא שלילית, וזאת בהתאם להנחיות פנימיות.

ברצוני לשאול:

1. על שום מה אין אזרח מקבל תשובה ברורה ומ-נומקת, לחיוב או לשלילה, תוך זמן סביר?

2. מה הם הקריטריונים שלפיהם מסרבים להעניק אזרחות לאשה זו?

3. מה הם הקריטריונים שלפיהם מעניקים או אין מעניקים אזרחות לבן-זוגו של אזרח ישראלי?

4. מהו מעמדה המשפטי של הנ"ל: פלשתינאית? ערבית? ארץ-ישראלית? פליטה ברצועת-עזה? או חסרת אזרחות לחלוטין, אף כי נולדה וחייה בתחום שממ"שלה זו קוראת לו "ארץ-ישראל" בעברית, או "פלשתינה" באנגלית?

תשובת שר-הפנים י. בורג:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

לשאלות 1—2: בדיקה במשרדי לא העלתה שום פנייה בעניין בקשה לקבלת אזרחות בשביל גברת פאיוה שחאדה סאלח אבו סלוח. ממילא לא ברור אם ומתי ועל-ידי מי ניתנה, כביכול, תשובה שלילית בטלפון. אנו פועלים על-פי פניות בכתב ונותנים תשובה בכתב.

לשאלה 3: כל בקשה נדונה לגופה.

לשאלה 4: משרדנו אישר לגברת פאיוה שחאדה סאלח אבו סלוח, ב-24 באפריל 1977, ישיבת קבע ביש-ראל. הודעה על כך נשלחה אל המשפחה עוד ב-8 במאי 1977, אך מסיבה שהיא בלתי-ידועה לנו טרם הופיעה הנ"ל במשרדנו.

בהתאם לנוהג אשיב בכתב.

צינתי, ליצור מדיניות מיוחדת בענין, כיוון שבנושא זה נותן החוק חופש לאוניברסיטאות. אינני יודע אם ברגע זה אוכל לנקוט מדיניות אחרת.

730. תכנית ראדיו שרנה בישו ומנצרות

הבר-הכנסת ש. לורינץ שאל את שר החינוך והתרבות ביום ג' בשבט תשל"ח (11 בינואר 1978):

בעתונות פורסם כי ביום רביעי, י"ח בטבת תשל"ז (28 בדצמבר 1977), שידרו בראדיו, במסגרת התכנית "לאם ולילד", שידור על ישו הנוצרי.

בנושא זה שידרו שאלות ותשובות של ילדים בני 9—12. בתכנית השתתפו כומר דומיניקני ומרצה מהאוניברסיטה העברית.

רבים מהמאזינים התרשמו, לפי העדויות, כי בתכנית זו הורגשה נימה אוהדת לנצרות.

אבקש את כבוד השר להשיב לי:

1. האם ידיעה זו נכונה?
2. אם כן, מה בדעתך לעשות כדי למנוע הישנות מקרה רציני דומה בעתיד, במיוחד שמדובר בתכנית הידועת לילדים?

תשובת שר החינוך והתרבות ז. המר:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

רשות השידור טוענת שהשאלות המתייחסות לישו ולנצרות היו רק חלק מנושאים אחרים באותה תכנית. לדעתם, לא היה בתשובות משום נימה אוהדת לנצרות או נימה אחרת.

ביקשתי מרשות השידור להעביר אלי את הניסוח הידיוק. לאחר שאשמע את הטקסט במלואו אראה אם יש צורך בהתערבותי לגבי העתיד.

731. הקלה על צופי חדשות שהשכלתם נמוכה

הבר-הכנסת י. יצחקי שאל את שר החינוך והתרבות ביום ג' בשבט תשל"ח (11 בינואר 1978):

במחקר שערך המכון לקומוניקציה של האוניברסיטה העברית נמצא שהתכנית "מבט לחדשות" תורמת רק מעט ידע לצופים הבאים משכבות אוכלוסיה בעלות השכלה נמוכה.

יצויין שמדובר באלפי צופים.

ברצוני לשאול:

1. האם אפשר להתחשב בקהל זה לגבי אופן הר-כתב החדשות?
2. האם ניתן להבהיר — 5—10 דקות לפני שידור החדשות — מושגי מפתח בלתי-ברורים הכלולים בחדשות?

שר החינוך והתרבות ז. המר:

לכל השאלות: עניינים מדיניים, חברתיים וכלכליים — שהם העיקר בדיווח החדשות באמצעי התקשורת — מורכבים הם מטבע בריאותם.

אם מדברים על מושג כגון "תוצר לאומי גלמי" — תל"ג — יש רבים שאינם יודעים במה מדובר. אבל

729. דרישה לפקח על מספר חברי הסגל

האקדמי היוצאים לשבתון

חברת-הכנסת א. נמיר שאלה את שר החינוך והתרבות ביום ג' בשבט תשל"ח (11 בינואר 1978):

בתשובתך לשאלתה שלי מיום 8 בנובמבר 1977 קבעת כי השנה חלה עלייה במספר היוצאים לשנת שבתון בכל מוסדות ההשכלה הגבוהה, להוציא אוניברסיטת בראלן ואוניברסיטת תל-אביב. הגידול המשמעותי ביותר חל באוניברסיטת ירושלים — 49.6%.

בקשר לכך ברצוני לשאול:

1. האם יש פיקוח כל שהוא על מספר היוצאים לשנת שבתון, בנוסף לפיקוח מצד המוסד שבו עובד המרצה היוצא לשבתון?
2. אם כן — איזה פיקוח, ומה הם סמכויותיו?
3. בכמה מסתכמות השנה ההוצאות על יציאתם של 507 אנשי מוסדות ההשכלה הגבוהה לשנת שבתון?
4. כיצד מתיישב גידול משמעותי במספר היוצאים לשנת שבתון — 21% בקירוב — עם מצבם הכספי הקשה של מוסדות ההשכלה הגבוהה?
5. מהי מדיניות השר בנושא זה?

שר החינוך והתרבות ז. המר:

לכל השאלות: הנני להפנות את חברת-הכנסת אורה נמיר לחוק המועצה להשכלה גבוהה, תשי"ח—1958, שר החינוך והתרבות פועל לפי חוק זה. בסעיף 15 של החוק נאמר:

"מוסד מוכר הוא בן-חורין לכלכל ענייני האקדמיים והמינהליים, במסגרת תקציבו, כטוב בעיניו.

בסעיף זה 'עניינים אקדמיים ומינהליים' — לרבות קביעת תכנית מחקר והוראה, מינוי רשויות המוסד, מינוי מורים והעלאתם בדרגה, קביעת שיטת הוראה ולימוד, וכל פעולה מדעית, חינוכית או משקית אחרת."

התוצאה הצפויה מציאה לשבתון של 507 אנשי הסגל האקדמי בשנת תשל"ח עשויה להסתכם בכ-110 מיליון לירות. סכום זה מצטבר מהפרשות שנתיים מתאימות של המוסדות, שנועדו לאפשר לסגל האקדמי את מימוש השבתון שלזכותו.

מן הראוי לציין כי זכות השבתון המוקנית מתחייבת ממאות הדרישות האקדמיות המוטלות על חברי הסגל האקדמי. שמירה על רמה גבוהה במחקר מדעי ופיתוח ויסקידה על מערכת ההשכלה הגבוהה, שתעמוד במבחנים על-פי אמות-המידה המקובלות בקהילה המדעית בעולם — כל אלה מחייבים פיתוח קשרים מדעיים ועבודה משלימה במרכזי מדע מגוונים בעולם.

אין חברי הסגל מממשים את מלוא זכויותיהם לשבתון מדי שנה; אילו היו עושים זאת, ודאי היה מספר היוצאים השנה גדול בהרבה.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:

רשות לשאלה נוספת לחברת-הכנסת נמיר.

אורה נמיר (המערך):

האם השר יכול להשיב לשאלה 5 בשאלתה שלי?

שר החינוך והתרבות ז. המר:

אינני יודע אם יש לי היכולת, במסגרת החוק ש-

חוברת ט"ו, ישיבה ע"ג
— שאילתות וחשובות (המר, מרון, יצחקי, ידלון) —

766. חינוך גופני על-ידי מורים מקצועיים

חבר-הכנסת י. יצחקי שאל את שר החינוך והתרכות ביום ט' בשבט תשל"ח (17 בינואר 1978):

החינוך הגופני, הניתן על-ידי מורים מקצועיים ב-בתי-ספר יסודיים, מתחיל, כידוע, על-פי רוב בכיתות ג-ד.

הילדים בגן ובכיתות הגמכות (בגיל הרך) אינם זוכים לטיפול החינוך הגופני על-ידי מורה מקצועי אלא על-ידי מורה כללית בלבד.

מאחר שהמורה הכללית, בדרך כלל, אינה בעלת הכשרה מתאימה לחינוך גופני, נמצא שהיא מתפקדת בתחום זה מתוך חוסר ידיעה ומתוך אי-שליטה בנושא, וממילא אינה מקדמת את הנושא כראוי.

תמוה שדווקא ילדים בגיל הרך, שעיצוב גופם נקבע בשלבים אלה, אינם זוכים, כאמור, לטיפול מתאים; מכאן הנזקים הנגרמים להם ביציבה הנכונה של גופם.

אצל חלק מילדים אלה, בהגיעם לכיתות הגבוהות יותר, מתגלים ליקויים גופניים שקשה לתקנם. לאור זאת אבקש מכבוד השר להשיב לי:

האם המשרד נערך להחזיר את שיעורי החינוך הגופני שיינתנו על-ידי מתמחים לגן-הילדים ולכיתות הנמוכות בבתי-הספר (א-ג)?

שר-החינוך והתרכות ז. המר:
החינוך הגופני בגן-הילדים ובכיתות היסוד הוא תחום החורג ממקצועיות בלבד. משרדנו סבור כי מטעמים פדגוגיים-מקצועיים-חברתיים מוטב שבחינוך הגופני יעסקו הגננות והמורים הכלליים בכיתות היסוד ולא המורים המקצועיים המומחים לחינוך גופני.

עם זאת נעשות פעולות שונות לשיפור החינוך הגופני בכיתות אלה. הפעולות הן: הכשרת המורים, הדגמת שיעורים, הפעלת המורים המקצועיים כמרכזי מקצוע וכדומה.

767. אחוז הממשיכים בלימודים מבין בוגרי חטיבות-הביניים

חבר-הכנסת א. ידלון שאל את שר החינוך והתרכות ביום ט' בשבט תשל"ח (17 בינואר 1978):

ב"מעריב" מיום כ"ד בטבת תשל"ח נתפרסמה ידיעה על מחקר חדש המגלה כי אוכלוסיות תלמידים גדולות יחסית — בוגרי חטיבות-הביניים — "נעלמות" ואינן ממשיכות בלימודים על-יסודיים.

אבקש את כבוד השר להשיב לי:

1. מי הם עורכי המחקר?

2. מה הם הממצאים המדויקים?

שר-החינוך והתרכות ז. המר:

לשאלה 1: שם המחקר הוא "מעקב אחרי המשכיות בלימודים של בוגרי בתי-הספר היסודיים וחטיבות-הביניים, שנכללו במחקר חטיבות-הביניים". עורכיו הם פרופסור א. לוי ופרופסור ח. אדלר.

לשאלה 2: אין ממצאים, אפילו לא חלקיים. המחקר נמצא בשלב של איסוף נתונים; לפי דיווחי-הביניים האחרון המצוי בידנו אותרו עד כה בכיתה י"ב 55%

מצד שני, יש דברים בדיווח על כלכלה שאי-אפשר לדווח עליהם, בצורה שיהיה בה טעם לצרכן תקשורת, בלי להשתמש במושג זה.

אין פירושו של דבר שהצופה או המאזין המקופה בשכחתו אינו משיג שום דבר מן הנאמר. יש דברים שכל אדם מבין כפי מדרגתו; ועובדה היא שמאות אלפים רואים את "מבט" בכל יום.

הטלוויזיה משדרת, דרך קבע, שידורים המכוונים עיקר לנוער, שידורים שעניינם הסברת מושגים בחדשות בלשון פשוטה. גם מבוגרים יכולים להיזקק לשידורים אלו. לעתים נעשים מאמצים הוראה והסברה, בדרג מתקדם יותר, בתכניות "מבט שני" ו"מוקד"; ועוד היד נטויה.

765. שמירה על בתי-ספר על-ידי מומלאי-מקום ונשים הדות

חבר-הכנסת מ. ל. מרון שאל את שר החינוך והתרכות ביום ט' בשבט תשל"ח (17 בינואר 1978):

לאחרונה נודעו מקרים שהורים אינם ממלאים את תפקידם בשמירה על מוסדות חינוך, כנקבע בחוק. במקום זאת משלמים הם לפנסיונרים או מומלאי-מקום אחרים על-מנת שיבצעו את תפקידי השמירה בבתי-ספר.

כן ידוע כי נשים הרות, בחודשי הריון האחרונים, נקראו לשמור על בתי-ספר ועל גני-ילדים.

אי לזאת אבקש את כבוד השר להשיב לי:

1. האם לא רצוי — בעקבות החשיבות העקרונית בכך שהשמירה תבוצע בידי אלה שנקראו למלא חובתם לחזור ולהורות למנהלי מוסדות החינוך שיקפידו על כך שהשמירה לא תעשה בידי מומלאי-מקום, בין בשכר ובין שלא בשכר?

2. האם לא רצוי לשחרר נשים הרות, בחודשי הריון אחרונים, מחובת השמירה על מוסדות חינוך?

תשובת שר-החינוך והתרכות ז. המר:
(לא הוקראה, במסרה לפרוטוקול)

לשאלה 1: חובת האבטחה שהוטלה לפי תקנות שעת-חירום — אבטחת מוסדות חינוך, תשל"ד—1974 — היא חובה אישית. מי שהוטלה עליו חובה זו, אינו רשאי לגלגלה על כתפיו של אחר, בין בחינם ובין תמורת תשלום. אולם הממונה רשאי לבטל את החובה שהוטלה מלכתחילה על פלוני ולהטיל אותה על אלמוני; כן רשאי הוא לבטל את החובה שהטיל על פלוני ולקבל את התגובות של אלמוני. לשון אחר, אין כאן העברת החובה מפלוני אל אלמוני אלא שתי פעולות של ממונה: ביטול ואחר מכן הטלה מחדש.

במצב שבו האבטחה אינה נפגעת אינני רואה סיבה להנחות את הממונים שלא לעשות את פעולת ההחלפה הנ"ל, בין שהמחליף בא במקום ההורה תמורת תשלום ובין שהוא עושה זאת חינם.

לשאלה 2: אבטחת מוסד חינוך, לפי הדרישות המצומצמות שהיא מעמידה בפני האיש המאבטח, יכולה להיעשות בידי נשים הרות. בכל אופן, אבקש לבדוק זאת באופן ספציפי; אפשר שלגבי נשים הרות ייעשו צידורים מיוחדים.

בכל חברה; והוא נע בין 4% בארצות מפותחות ל-60%—70% בארצות נחשלות מאוד. משרד החינוך והתרבות אינו אחראי לתופעת האנאלפאביות בארץ. בעיקר זו תוצאה של קיבוץ גלויות ועליית יהודים חשוכי השכלה מארצות נחשלות. עם זאת, רואה המשרד לעצמו חובה לאומית עליונה להיאבק בתופעה זו בכל העוצמה הנדרשת ולצאת בתנופה מחודשת כדי שבערות בישראל תהיה נחלת העבר.

770. הרכבם הערתי של האנאלפאביות והי"ר כיום להקנות להם השכלה

חברת הכנסת ש. ארכלי-אלמולינו שאלה את שר החינוך והתרבות ביום ט' בשבט (17 בינואר 1978):
בבטאון ההתאגדות לחינוך מבוגרים "עיונים" פורסמו הדברים הבאים:

"13% מכל תושבי ישראל הם אנאלפאביות לגמרי או למחצה — בעלי 4 שנות לימוד פורמאלי — ו-38.7% הם בעלי השכלה המגיעה עד 8 שנות לימוד".
בהתחשב עם ההשלכות השליליות על החברה, המשק והבטחון, הנובעות מאחוז כה גבוה של אנאלפאביות ובעלי השכלה נמוכה — ברצוני לשאול את כבוד השר:

1. מה ההרכב הערתי של האוכלוסיה הכלולה ב-קאטגוריה של אנאלפאביות?
2. באילו אזורים גיאוגרפיים מרוכזות בעיקר אוכלוסיה זו?
3. מה השפעת הורים אנאלפאביתיים על רמת ההשכלה של ילדיהם?
4. אילו אמצעים נקט ועומד לנקוט משרד החינוך והתרבות על-מנת להקנות השכלה פורמאלית לאוכלוסיה זו?

5. מה תרומתם של אמצעי התקשורת הממלכתיים (ראדיו, טלוויזיה) להקניית השכלה לציבור זה?

היו"ר י. מ. אברמוביץ:
שר החינוך והתרבות ישיב לשאלתה 770 של חברת הכנסת שושנה ארכלי-אלמולינו, שאיננה באולם.

מושה קצב (הליכוד):
אבקש לקרוא את התשובה לשאלתה.

שר החינוך והתרבות ז. המר:
לשאלה 1: אוכלוסיית האנאלפאביות — 0 עד 4 שנות לימוד — מורכבת ברובה הגדול — כ-30% — מייצאי אסיה-אפריקה; עד 8 שנות לימוד — 60% יוצאי אסיה-אפריקה.

לשאלה 2: בעיירות פיתוח ובפרברי ערים.
לשאלה 3: מחקרים מוכיחים כי השפעת בית ההורים על התפתחות וגידולו של הדור הבא היא מכרעת. מתברר כי יש קשר אמיץ בין השכלת ההורים לבין הישגי ילדיהם בבית-הספר.

לשאלה 4: המחלקה לחינוך מבוגרים במשרדנו שוקדת להקנות לאוכלוסיה זו את מיומנות הקריאה, הכתיבה והחשבון האלמנטארי, וכן מושגי יסוד בתחומי ידע שהם רלבנטיים לעולם המבוגרים. בשנה האחרונה

מהתלמידים. החוקרים עוסקים עתה באיתור 45% הנתונים. חשוב להדגיש שאין להסיק מזה כלל ש-45%, שלא אותרו, נשרו מהמערכת. להיפך, מכל מה שידוע לנו כיום, 85%—88% מבוגרי חטיבות הביניים ממשיכים בכיתה י'. לעומת זאת, עדיין איננו יודעים כמה מבוגרי חטיבות הביניים מגיעים לכיתה י"ב ובאילו מסלולים.

769. המלחמה באנאלפאביות
חברת הכנסת צ'י. ביטון שאלה את שר החינוך והתרבות ביום ט' בשבט תשל"ח (17 בינואר 1978):

בתאריך 28 בדצמבר 1977 הופיעה ידיעה בעתון "מעריב" תחת הכותרת: "13% מאוכלוסיית ישראל אני-אלפאביתים". בגוף הידיעה נאמר כי 70% עד 90% מן האוכלוסיה מעוטת ההשכלה חסרים ידע במושגים בסיסיים, המופיעים לעתים תכופות באמצעי התקשורת הימוניים.

לאור זאת הנני שואל:

1. מה בדעתך לעשות על-מנת להילחם בתופעת האנאלפאביות?
2. האם משרדך תומך בפעילות "ההתאגדות לחינוך מבוגרים בישראל" ומושיט לה עזרה?
3. בחוקף תפקידך אתה אחראי על רשות השידור. מה בדעתך לעשות כדי שהשידורים, הן בטלוויזיה והן בראדיו, יובנו על-ידי אוכלוסיית מעוטי ההשכלה והאני-אלפאביתים?
4. כיצד, לדעתך, ניתן לצמצם את אחוז האנאלפאביות בעתיד?
5. האם משרדך רואה עצמו אחראי לתופעה זו?

תשובת שר החינוך והתרבות ז. המר:
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

לשאלה 1: המחלקה לחינוך מבוגרים במשרד החינוך והתרבות נאבקת בתופעת האנאלפאביות בדרכים שונות: א) שיגרתיות — שיעורים פרטיים, בקבוצות קטנות, במקומות מגוריהם של חשוכי השכלה. השיעורים ניתנים על-ידי מורים ועל-ידי חיילות בהתנדבות; ב) חדשניות — סמינארים מרוכזים בתנאי פנימיה לא-הות חשוכות השכלה; יום לימודים ארוך, אחת לשבוע או אחת לשבועיים, במרכזי לימוד אזוריים.

צוות מיוחד מכין תכניות לימודים נסיוניות המותאמות ללומדים אלה.

לשאלה 2: המשרד מממן את רוב תקציבה של ההתאגדות לחינוך מבוגרים.

לשאלה 3: לא יאה זה מן התכונה להוריד את כל תכניות הראדיו והטלוויזיה לרמה של חסרי השכלה בסיסית. עם זאת, מתקיימים מגעים עם ראשי הראדיו והטלוויזיה על-מנת להקצות זמן שידור לאוכלוסיה זו.

אנו משתדלים לכלול תכניות מיוחדות למעוטי השכלה במדור התכניות בעברית קלה בראדיו.

לשאלה 4: נוסף לפעולות שתוארו לעיל מתגבשת במחלקה לחינוך מבוגרים תכנית השכלה ללומד המבוגר — תהליך — המכוונת להקניית השכלת יסוד מלאה ל-מבוגרים מקופחי השכלה.

לשאלה 5: שיעור מסויים של אנאלפאביות קיים

152. הצהרות מתונות של מנהיגים חרדיים כלפי ישראל

חברת הכנסת י. מ. אברמוביץ שאל את שר החוץ ביום י"ב באב תשל"ז (27 ביולי 1977):

בהודו היו חילופי שלטון. מהצהרות שונות של מנהיגים במשטר החדש בה ניכרת מגמה של מתונים ביחס לישראל.

אודה לכבודו אם ישיב לי:

1. האם נעשה נסיון לקשור קשרים עם מדינה זו?
2. אם כן — מה נעשה, ומה העלו הנסיונות?

שר החוץ מ. דיין:

בתקופה האחרונה מורגש אמנם שינוי-מה באווירת המגעים עם הודו; אך, לדאבוני, אין בפי בשורות של ממש בנושא זה.

153. שיפור היחסים עם מדינות אפריקה

חברת הכנסת י. מ. אברמוביץ שאל את שר החוץ ביום י"ב באב תשל"ז (27 ביולי 1977):

בין ישראל למדינות אפריקה קיים ניתוק יחסים הנמשך שנים אחדות.

אודה לכבוד השר אם ישיב לי:

1. האם מתכוון השר להקדיש תשומת-לב למצב זה ולהביא לשיפור ביחסים ולחידוש הקשרים הדיפלומטיים?

2. האם נעשה כבר משהו בכיוון זה? אם כן — מה העלו הנסיונות?

שר החוץ מ. דיין:

לשאלות 1—2: התשובה חיובית. משרד החוץ עושה במיטב יכולתו בנושא זה.

524. יריעה על הגירת הרצוצה טריפה לקאנאדה

חברת הכנסת ח. גרוסמן שאלה את שר החוץ ביום כ"ד בכסלו תשל"ח (4 בדצמבר 1977):

נודע כי הארכיבישוף ואלריאן טריפה, הידוע לשימצה האחד ממנהיגי "משמר הברזל" הפאשיסטי וכאחראי אי-שית לרציחת מאות יהודים ברומניה, קיבל רשיון הגירה לקאנאדה והתיישב במונטריאול. הוא היגר מאחר שהיה צפוי לעמוד לדין במקום מגוריו הקודם, בארצות-הברית, או להיות מגורש משם.

אבקש להשיב לי:

א. האם מוכן שר החוץ לפנות לממשלת קאנאדה ולמחות על מתן מקלט לארכיבישוף המרצח?

ב. המוכן השר לבקש את ממשלת קאנאדה שתפעל לביטול רשיון ההגירה שניתן?

תשובת שר החוץ מ. דיין:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

לשאלות א—ב: משרד החוץ קיים מגעים עם ממשלת קאנאדה בקשר לרצוצה טריפה. ממשלת קאנאדה הבחירה כי לא נתנה רשיון הגירה לפושע זה. אמנם ידוע לה, שטריפה נכנס לפני שבועות אחדים לקאנאדה כתייר, אך הוא יצא משם כעבור זמן קצר.

נה קיבלה פעולה זו תנופה מחודשת על-ידי אירגון סמי-נאריים מרוכזים בתנאי פנימיה, הקמת מרכזי לימוד מיוחדים והכנת תכניות לימודיות וחומר לימודי המות-אמים ללומד המבוגר חשוד ההשכלה. כן מתגבשת תכנית מיוחדת — תהלה — שמטרתה להקנות תעודת השכלה, המקבילה לתעודה של השכלת-יסוד מלאה, למבוגרים מעוטי השכלה.

לשאלה 5: המחלקה לחינוך מבוגרים מקיימת לא-חרונה מגעים עם האחראים בראדיו ובטלוויזיה על-מנת שיקצו זמן שידור למטרה זו ויכללו תכניות מיוחדות לי-מעוטי השכלה. אנו מקווים שהדבר יתבצע במדור התכ-ניות בעברית קלה בראדיו.

82. פעולה ישראלית נגד החרם הערבי

חברת הכנסת ש. ארבל-אלמוזלינו שאלה את שר החוץ ביום ג' באב תשל"ז (18 ביולי 1977):

נוכח ההחלטה שנפלה בארצות-הברית לפעול באמצעים משפטיים נגד החברות הנכנעות, בלחץ מדינות ערב, להרם הכלכלי נגד ישראל, ונוכח ההחלטה שהת-קבלה ברוח זו גם בצרפת — רצוני לשאול:

1. האם נעשתה פעולה מצד ישראל כדי שהחל-לטות נגד החרם תתקבלנה גם במדינות נוספות, באירופה ובאמריקה?

2. אם כן — מה הן תוצאות הפעולה?

תשובת שר החוץ מ. דיין:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

לשאלה 1: ככלל, מאמינה הממשלה כי אחד האמצעים היעילים למלחמה בחרם הערבי הוא שיכנוע מדי-נות ידידותיות להביא לחקיקה שתאסור ותמנע את פער-לות החרם. בעקבות החקיקה בארצות-הברית פנינו לממ-שלות שונות שיעשו חקיקה דומה. כן פנינו ברוח זו לקהיליה הכלכלית האירופית, וזאת משני טעמים: (א) הקהיליה קשורה בהסכם עם ישראל ובזו ככלל, לפי דרי-שתנו, סעיף מיוחד האוסר כל הפליה בסחר בין מדינה למדינה ובין חברה לחברה; (ב) יש להניח שפעולה משותפת נגד החרם מצדן של כמה מדינות תהיה בעלת סיכוי גדול יותר כנגד איומי הערבים.

לשאלה 2: לבד מבארצות-הברית נתקבל עד כה החוק, האוסר פירוש מלא אחרי הוראות החרם הערבי, רק במדינה אחת — היא צרפת. אך עלי לקבוע בצער שממשלת צרפת נקטה צעדים, בדרך אדמיניסטרטיבית, שמטרתם להכשיל במידה רבה את כוונת המחוקק שבי-קש למנוע פעולות החרם הערבי בצרפת. באשר לקהי-ליה האירופית אוכל לציין בסיפוק כי בעקבות ההסכם עם ישראל ככלל, בכל הסכמה הרבים של הקהיליה עם מדינות ערב, סעיף לגבי אי-הפליה והוא כלול בהסכם עמנו.

המחלקה המשפטית של הקהיליה האירופית אף קבעה מפורשות כי פעולות החרם הערבי נגד ישראל נוגדות את הוראות הסכם היסוד של הקהיליה. אנו פועלים על-מנת שתוהיד-דעת זו תמצא ביטוי בחקיקת השוק המשר-תף.

גם משלחת הכנסת, שביקרה לאחרונה בפארלאמנט השוק המשותף, טיפלה בנושא זה.

בדרום-אפריקה. ההחלטה נתקבלה בחמיכת 134 חברות האו"ם, ללא מתנגדים. 8 מדינות נמנעו, וביניהן ישראל.

הנני שואל את כבוד השר :

1. האם הצבעת המשלחת הישראלית היתה על דעתו של משרד החוץ או על-פי שיקולים של המשלחת עצמה ?

2. מה היו נימוקי ההימנעות והסירוב לתמוך בהצעת החלטה כזאת ?

3. האם בהימנעותה בהצבעה זו אין ממשלת ישראל מופיעה כתומכת במשטרים גזעניים באפריקה, דבר הגורם לבידודה הנוסף של ישראל בקרב מדינות אפריקה ועמיה ?

שר-החוץ מ. דיין :

לשאלה 1 : ההצבעה היתה על דעת משרד החוץ.

לשאלה 2 : מדובר בהצבעות שהתקיימו על הצעת החלטה בת שני חלקים שדנה בשאלת רודזיה. בהתאם לעמדה המסורתית בנושא תמכה ישראל בחלק הראשון של ההחלטה, שנתקבל בקונסנסוס, בדבר זכויות עמה של רודזיה להגדרה עצמית ולעצמאות. כמה המלצות בחלק השני של הצעת ההחלטה לא נראו לנו. לפיכך היינו בין 10 הנמנעות לגבי חלק זה של ההחלטה. בין הנמנעות היו ארצות-הברית, קנאדה, מדינות אירופיות ונחודות ואיראן.

לשאלה 3 : התנגדותנו לגזענות ידועה היטב וניתן לה ביטוי מלא בהצהרותינו ובהצעותינו בעצרת.

645. יריעה על השתתפותו של קונסול ישראל בפגישת עם יורדים שנערכה מטעם חירות

חברת-הכנסת ח. גרוסמן שאלה את שר החוץ ביום י' בטבת תשל"ח (20 בדצמבר 1977) :

הקונסול הכללי של ישראל בניו-יורק, מר בן-ארי, השתתף באסיפה מפלגתית של חירות במלון "ואלדורף אסטוריה", בצוותא עם ראש הממשלה ועם חברת-הכנסת לשעבר חיים לנדאו. הפגישה היתה עם ראשי אירגון הנוצרים מקרב עולי ברית-המועצות והיא נועדה לסייע לקליטתם בארצות-הברית.

אבקש את השר להשיב לי :

א. האם הידיעה נכונה ?

ב. אם כן — האם יש מקום להשתתפות קונסול ישראל רשמי באסיפה שנועדה לעודד ירידה ונשירה מישראל ?

ג. האם מתיישבת הופעתו של קונסול ישראל במעמד הנ"ל עם כללי התקשי"ר והחוק למניעת פעילות מפלגתית ?

ד. אם לא — אילו צעדים יינקטו נגד הקונסול ומה בדעתך לעשות לבל יישנו תופעות מעין אלו ?

תשובת שר-החוץ מ. דיין :

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

לשאלות א—ד : הידיעה אינה נכונה.

709. יריעה על רשימות של עורכי-דין המצויות

בנציגויות ישראל בחוץ-לארץ

חברת-הכנסת ד. שילנסקי שאלה את שר החוץ ביום כ"ד בטבת תשל"ח (3 בינואר 1978) :

לאור האמור אין מקום לפעולה המוצעת על-ידי השואלת.

592. מידע לשגרירויות ישראל בחוץ-לארץ על ביקורי משלחות מישראל

חברת-הכנסת מ. קצב שאלה את שר החוץ ביום ב' טבת תשל"ח (12 בדצמבר 1977) :

בחודש נובמבר יצאה משלחת ראשי ערים מישראל, כאורחת מועצת השוק האירופי, והתארחת בצרפת, בבלגיה ובלוקסמבורג.

השגרירויות בפאריס ובבריסל לא ידעו על בואה של משלחת ראשי הערים מישראל. הדבר נודע להן באו"ח מקרי, בשלב מאוחר מדי.

אודה לכבוד השר אם יואיל להשיב לי :

1. האם קרו מקרים נוספים שמשלחות רשמיות מישראל ביקרו בארצות חוץ מבלי ששגרירויות ישראל ידעו על כך ?

2. מה בדעת משרד החוץ לעשות כדי למנוע הישנות מקרים כגון אלו ?

3. האם שר החוץ מסכים כי נחוץ להביא מידע על ביקורי משלחות רשמיות בארצות חוץ גם לידיעת משרד די הקליטה והסוכנות היהודית ?

שר-החוץ מ. דיין :

השגרירויות בבריסל ובפאריס ידעו בעוד מועד, הודות לפעולת משרד החוץ, על ביקור משלחת ראשי הערים מישראל. הן אף טיפלו במשלחת כמיטב יכולתן במשך ביקורה של המשלחת בנובמבר 1977.

אם הגופים המשגרים מודיעים למשרד החוץ בעוד מועד על צאת משלחת לחוץ-לארץ — נמסרת ההודעה מייד לנציגויות הנוגעות בדבר.

אם הגוף המשגר משלחת מבקש להודיע למשרד די הקליטה ולסוכנות היהודית, או לכל מוסד אחר, על צאת המשלחת — רשאי הוא לעשות כן.

היו"ר י. מ. אברמוביץ :

רשות לשאלה נוספת לחברת-הכנסת קצב.

מושה קצב (הליכוד) :

בשיחה אישית שהיתה לי עם השגריר בצרפת ועם מר בן-חורין, שגרירנו בבלגיה, הוברר לי שההודעה לא הובאה לידיעתם. אינני יודע מי מסר את האינפורמציה לשר, אבל היא מוטעית.

שר-החוץ מ. דיין :

את התשובה קיבלתי מאנשי המשרד המטפלים בדבר. אחזור ואפנה אליהם לאור הערת השואל.

634. הימנעות ישראל מלתמוך בחלק מההחלטה שנתקבלה באו"ם בעניין רודזיה

חברת-הכנסת ת. טובי שאלה את שר החוץ ביום י' בטבת תשל"ח (20 בדצמבר 1977) :

ב-7 בדצמבר 1977 נמנעה משלחת ישראל באו"ם, בשעת הצבעה בעצרת הכללית, מלתמוך בהצעת החלטה הקוראת להימנע מלסייע למשטר הגזעני הקיים ברודזיה

שר-החוזין מ. דיין :

למבוא לשאלתה : שגרירות ישראל בלונדון מסרה לנו כי אין בידי המדור הקונסולארי רשימה כלשהי, מלאה או חלקית, של עורכי-דין ישראלים. כל בקשה מן הסוג הנזכר בשאלתה מופנית ללשכת עורכי-הדין בארץ.

לשאלות 1—3 : אין נציגויות ישראל רשאיות להציג רשימות של עורכי-דין מישראל, אלא רק להמציא את הכתובת של לשכת עורכי-הדין בישראל. לשכה זו ממ-ליצה בעת הצורך על עורכי-דין שבדים להגיש ייעוץ משפטי.

לשאלה 4 : נוכח כל האמור ונוכח ההנחיות הברורות הקיימות אין צורך בהוראה המבוקשת.

710. ידיעה על תקנה המחייבת את יהודי איראן, הרוצים לעלות לישראל, לבטל את אזרחותם האיראנית

חבר-הכנסת מ. קצב שאל את שר החוזין ביום כ"ד בטבת תשל"ח (3 בינואר 1978) :

1. האם נכונה הידיעה כי באיראן התקינו השלטונות תקנות שלפיהן יהודי המבקש לעלות לישראל לא יוכל לעשות כן כל עוד לא ביטל את אזרחותו האיראנית ?

2. אם התשובה לנ"ל חיובית — מה בדעת השר לעשות כדי לא לפגוע בסיכויי עלייתם של יהודי איראן לישראל ?

שר-החוזין מ. דיין :

לשאלות 1—2 : הידיעה אינה נכונה.

ב. הצעות לסדר-היום

1. שאלת הפרת ההתחייבות של השוק האירופי המשותף בנושא הורדות המכס על תפוזים תוך השוואתו לרמת הנחה של 80%

המאזן המסחרי בין ישראל וארצות אלה הוא כל-הלך : ב-1976 התכנס היבוא מארצות השוק לישראל ב-772 מיליון דולר ; היצוא של ישראל לשוק היה בסך 886 מיליון דולר. הוזה אומר, שארצות השוק המשותף עושות עסקים טובים עם ישראל.

אדוני היושב-ראש, בחודש מאי 1975, כאשר נחתם ההסכם בין ישראל והקהילה האירופית, הוסכם על הנחה ממכס בשיעור 60% לגבי יצוא התפוזים — כלומר שבעד תפוזי ישראל ישולם מכס בשיעור 8%. כאשר הצטרפו לשוק עוד שלוש מדינות חדשות — אנגליה, דנמארק ואירלנד — היה שיעור ההנחה בארצות אלה 80%. כלומר, מר, שיעור המכס על התפוזים שלנו — שליש מיצוא התפוזים שלנו הוא לאנגליה ולדנמארק — היה 4%. היה ברור שלפי כללי השוק צריך להיות מכס אחיד בין מדינות השוק ; היה ברור שהדבר ייבדק ושבנואר תהיה האחדת מכסים לגבי התפוזים.

כאשר ביקרנו משלחת הכנסת בפארלאמנט של לוקסמבורג נפגשנו עם עמיתנו, חברי הפארלאמנט האי-רופי — במסגרת היחסים הממוסדים שיש לכנסת עם הפארלאמנט האירופי — וביקרנו בישיבת הפארלאמנט האירופי, כפי שאורחנו מר קולומבו ביקר בישיבת

עורכי-דין התלונן לפני כי לקוח שלו פנה לקונסוליה באנגליה לשאול לכתובתו של עורך-הדין הנ"ל ; לדברי הלקוח, הוצגה לפניו רשימה של כמה עורכי-דין, אך כתבתו שלו לא היתה בה.

גם ממקורות נוספים נמסר לי כי בנציגויות ישראל בחוץ-לארץ נמצאות רשימות של עורכי-דין שאינן כוללות את כלל עורכי-הדין בישראל.

פנתי ללשכת עורכי-הדין ושאלתי אם הרשימות הנ"ל נערכו מטעמה, ואם כן — לפי איזה מפתח. נענית כי אין ללשכה כל מידע על הרשימות הנ"ל וכי הלשכה רואה שיטה של רשימות כנ"ל כתופעה פסולה מיסודה. אודה לכבוד השר אם יואיל להשיב לי :

האם ידוע לו על כך שרשימות "מתומצתות" של עורכי-דין מצויות בקונסוליות ובצירות של ישראל ברחבי העולם ?

אם כן —

1. מי ערך אותן ?

2. לפי איזה מפתח נערכו ?

3. מה הם הנחונים אשר להם זקוק עורך-דין על-מנת שיוכל להיכלל באחת הרשימות המיוחסות הנ"ל ?

4. האם אין בדעת כבוד השר לתת הוראה לכלל הציירות והקונסוליות של ישראל שיחזיקו אצלן רק את רשימת עורכי-הדין כפי שהיא מתפרסמת על-ידי לשכת עורכי-הדין, ולאסור עליהן להחזיק כל רשימה אחרת או להמליץ לפני אנשים הפונים אליהם על עורך-דין או עורכי-דין מסוימים ?

היו"ר י. מ. אברמוביץ :

אנו עוברים לסעיף ב' בסדר-היום : הצעות לסדר-היום של חברי כנסת. הצעה ראשונה היא בנושא שאלת הפרת ההתחייבות של השוק האירופי המשותף בנושא הורדות המכס על תפוזים תוך השוואתו לרמת הנחה של 80% — הצעתו של חבר-הכנסת דניאל רוזוליו. רשות הייבוא לחבר-הכנסת רוזוליו.

דניאל רוזוליו (המערך) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבד, בראשית החודש ביקר בכנסת יושב-ראש הפארלאמנט האירופי מר קר-לומבו, וזאת בהמשך ליחסים הממוסדים שיש לכנסת בישראל עם פארלאמנט זה. הקהילה האירופית המאורגנת בשוק המשותף של התשע — שטחה ומספר אוכלוסייה גדולים מאלה של ארצות-הברית. רצונה לקיים יחסים עם מדינות בעולם, רצונה להשפיע, רצונה להיות גורם במשחק הכוחות העולמי וכן לדאוג ולפעול במסגרת האינטרס הכלכלי — הפנימי והחיצוני — של בלגיה, גרמניה, הולנד, צרפת, איטליה, לוקסמבורג, בריטניה, אירלנד ודנמארק. במסגרת זו יש לישראל הסכמים עם השוק, כשם שלשוק יש הסכמים עם ארצות נוספות רבות. עם שכנותינו ועם ארצות המגרב.

רופי; זאת במסגרת היחסים עם הפארלאמנט הזה וגם במסגרת ההבטחות שניתנו לישראל בפורומים נוספים. לכן נראה לי נכון — ואני מציע זאת — שהבית ידון בסוגיה שדנתי בה.

הי"ר י. מ. אברמוביץ:
רשות הדיבור לשר החוץ, לתשובה.

שר-החוץ מ. דיין:
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אין חילוקי-דעות בין חברי-הכנסת דניאל רוזוילי לביני, ולדאבני — גם לא בין העובדות לבין המציאות שהוא העלה. הדברים שאמר הם דברים נכונים, הן בחלק האינפורמטיבי שבהם והן בהערכה על חומרתם.

כאשר חתמה ישראל על ההסכם עם השוק המשותף, הצהירה הקהילה האירופית בכתב, במפורש, כי בכוח נתה לפעול לשיפור תנאי היבוא לתפוזים מישראל. יתר על כן, התחייבות זו היא חלק בלתי-נפרד מההסכם. לדינו נודעת לה חשיבות גדולה, עד כי ניתן לומר שכל-עדיה ספק אם היינו חותמים בכלל על ההסכם, ואף הו' דענו על כך במפורש.

עלי להוסיף כי על תקפה של ההצהרה הנזכרת אין השוק המשותף מערער.

השיפור המובטח אמור היה לחול מאוקטובר החולף; אך, לדאבוננו, במקומו חלה הרעה במצב: החל מ-1 בינואר 1978 הועלו המכסים על תפוזים מישראל באנגליה, דנמארק ואירלנד. אנו רואים בצעד זה הפרת ההתחייבות וההסכם; כצעד ראשון דרשנו בהתאם לסעיפי ההסכם הנוגעים להפרת ההתחייבות, כינוס חירום של הוועד-דה המעורבת, הקבועה בהסכם.

כמובן, איננו מסתפקים בצעד פורמאלי זה. אדרבה, ראש הממשלה, בביקורו באנגליה, העלה העניין בשיחה עם ראש הממשלה האנגלי קאלאהאן, והאחרון הבטיח לפעול לביצוע ההתחייבות של הקהילה. שגרירינו בלונדון ביררו את המשווה פעולת אף הם פעולה נמרצת בעניין זה. כפי שציין חברי-הכנסת רוזוילי, גויסה לכך גם משלחת הכנסת לפארלאמנט האירופי. אנו שוקלים אף צעדים נוספים בעניין זה.

המכשול העיקרי הוא לא רק בצרפת אלא גם ב-איטליה. איטליה חוששת מתחרות התפוזים הישראליים וצרפת דואגת לאינטרסים של מארזקו ואליז'ר. לפני שבועיים, בעת ביקורי באיטליה, העליתי גם אני את הנדון שא בשיחותי עם שר החוץ האיטלקי ברומא; אך לפי שעה, לדאבוני, ללא תוצאות. משרד החוץ ימשיך בטיי-פול אינטנסיבי בנושא. אני מציע לדון בנושא בוועדה הנאותה; כי, לפי דעתי, יהיה עלינו לא רק להסתפק במחאות ובדיבורים אלא גם לבחון אפשרויות לצעדים מסחריים של ממש מצדנו — אם דבר זה יימשך. אם המציע אינו מתנגד לכך — אני מציע שהנושא יועבר לוועדה, לוועדה שתקבע ועדת הכנסת.

הי"ר י. מ. אברמוביץ:
חברי-הכנסת רוזוילי, האם אתם מסכים להצעת השר להעביר לוועדה?

דניאל רוזוילי (המערך):
אני מסכים.

הכנסת. בשיבה זו שמענו תשובה לשאלתה של חבר הפארלאמנט מר בלומפולד מגרמניה. העונה היה איש הנציבות, שהיה מוסמך לענות על כך, והוא אמר שנציבות השוק, הקומיסארים, המליצו לפני השוק להביא להאחדת המכס הזה ולהשוות את המכס שייקבע לתפוזים הישראליים עם המכס הנהוג בשלוש הארצות הג'ל. היינו, להוריד את שיעור המכס בשש מדינות השוק ל-4%.

תשובה של הנציבות לשאלתה של חבר הפארלאמנט מתייבת. הדבר עולה בקנה אחד עם התחייבויות שניתנו לנציגי ישראל. והנה הגיע חודש ינואר, ומה קרה? לא זו בלבד שלא השוו את המכס על תפוזי ישראל לזה שנקבע באנגליה, דנמארק ואירלנד אלא השוו את המכס הזה לשיעור הגבוה יותר של השש. כך הוטל על תפוזי ישראל מכס גבוה יותר ממה שהיה קיים בשלוש הארצות, בעיקר בבריטניה ובדנמארק — ב-אירלנד יש לנו שוק קטן — והדבר הביא נזק ליצוא הישראלי ותוספת עלות בשיעור 6-7 מיליון דולר.

בהצעתי זו אינני בא לטעון כנגד העלות הנוספת. אני מקווה שתתפזר הישראלי, באיכותו הידועה, יעמוד בזה, אם כי יש בכך נזק. אבל מעל הכול, אני חושב שהכנסת, אשר לה יחסים עם הפארלאמנט האירופי, צריכה לדון בנושא ולהשמיע את דברה על אי-עמידה בהבטחות חגיגיות. הדבר מצביע על מדיניות שהיא פונקציה של אפליה, ולוא רק כנגד מדינה אחת — אפליה כלפי ישראל והעדפה של מדינה ערבית. על ידי יסוד לומר, מתוך קשרים שלי עם חברי פארלאמנט של השוק האי-רופי המשותף, שיד צרפת, בעיקר, היתה במעל הזה. אותה צרפת, אותה ממשלת צרפת אשר, למרות החלטת האסיפה הלאומית שלה בנושא החרם, עברה על החלטת הפארלאמנט שלה, לא ביצעה אותה ונתנה יד לחרם הערבי.

אינני רוצה להתערב ביחסים הפנימיים; אינני חושב שאנחנו יכולים להתערב ביחסים הפנימיים שבין ארצות השוק, ביחסים הפנימיים של איטליה, עם בעיות המדיניות החקלאית שלה. אבל אני חושב שאנחנו בכנסת צריכים להביע דעה שתדחה מכול וכול הפרה של הבטחות שנאמרו בפנינו, כחברי משלחת פארלאמנטארי, בהיותנו שם.

חברי הכנסת, כשהיינו בביקורנו בפארלאמנט האי-רופי שמענו מאנשי הקהילה האירופית, חוזר ושמעו, על רצונם להיות שותפים לנעשה בעולם, ולכן גם בא-זרוננו. בתחום המדיני נטו מדינות השוק להצהיר הצהרות חד-צדדיות בנוגע לישראל ולתבוע ממנה תביעות, כעצות ידי, לויתור על עמדותיה הבטיסיות.

על מעשיה של צרפת כבר דיברתי. שלוש קראתי בעתו שגרמניה המערבית, אחרי ביקורו של קאנצלר הלמוט שמידט באסואו, רוצה לתת עצות או אפילו להעביר החלטות בקהילה האירופית — החלטות חד-צדדיות. תמיכה חד-צדדית ולא מאוזנת בצד אחד — צדו של סאדאת — בשעה שכל התביעה מופנית אלינו, כרגיל. יש לנו מה להגיד לידידינו בקהילה, במסגרת היחסים המתפתחים — כך אני מקווה — בינינו ובין הקהילה האירופית.

לבסוף, אדוני היושב-ראש, איו הכנסת צריכה להשלים עם הפרת הבטחות שניתנו באופן חגיגי והושמעו באוני-משלחת הכנסת, בעת ביקורה הרשמי בפארלאמנט האי-

הצבעה

ההצעה להעביר את הנושא לוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

2. איתור מפגעים מסוכנים בשכונות

הזכרתי את פקודת הבטיחות בעבודה. אני רוצה לדבר על חוק התיכנון והבנייה משנת 1965. לגבי עבירות הטעונות היתר מותר לשר הפנים להתקין תקנות, לפי פסקה 13, בעניין בטיחות הציבור והעובדים בעת ביצוע העבודה הטעונה היתר לפי חוק זה. לדאבוננו הרב, שר הפנים עדיין לא התקין תקנות לפי סעיף זה, ורצוי שהדבר ייעשה בהקדם.

גם מערכת חוקי-העזר העירוניים יכולה היתה לתרום לשמירה על חוקי הבטיחות על-ידי גידור מתאים במקום שבו נעשית עבודת בנייה או עבודת תשתית. לצערי, חוקי-העזר פגומים ואינם אחידים בכל הרשויות. יש רשויות שבהן חוקי-עזר אלה לא קיימים בכלל; ובמקומות שהם קיימים — גם שם לא אוכפים אותם בדרך כלל. יש לעשות בנושא זה לשם שמירה על חיי אדם.

לצערנו, מפגעים אלה קיימים גם בבתי-הספר. בכ"ל, התודעה שלנו לבטיחות היא מן הנמוכות בעולם.

זאת ועוד: כשאני מדברת על חיי אדם, הדיבור על אסתטיות נשמע אולי שולי. אבל כשמבקרים בעולם הג' דול רואים כיצד שומרים על הבנייה תוך שמירה על הבטיחות ועל חיי אדם ועל האסתטיקה.

אני מבקשת שהחוקים הקיימים ייאכפו והתקנות יותקנו.

האסון שקרה לא יחזיר את הילדים לחיים, אבל אני מקווה שהוא ישמש, לפחות, אות אזהרה על-מנת שניקח את הנושא ביתר רצינות, נאכוף את החוק, נשמור על הבטיחות בבנייה ואז נוכל למנוע אסונות נוספים. לכן, אדוני היושב-ראש, אבקש דיון בנושא זה.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:

רשות הדיבור לשר הפנים, לתשובה.

שר-הפנים י. בורג:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מתוך הכרה ב"נושא ומתוך הוקרה לנושא — הן בכללותו והן מהסיבה המיוחדת שהיתה גם דראמאטית וגם טראגית — אציע לבית להעביר את הנושא לוועדה על-מנת שיוכלו שם לדון בסוגיה ביתר פירוט.

אני חושב שיש לפנינו מאורע — הגדרתי אותו טראגי, אליבא דכולי עלמא — אשר צריך לעורר לא רק אחרי שילדים נפלו, פשוטו כמשמעו, אלי בור; אלא כבר מקודם יש לדאוג לכל אותם הדברים אשר דורשים אותם גם החוק, גם השכל הישר וגם מידת ההתחשבות עם הזולת.

עניין הנזקים של בור תופס מקום מרכזי בתחיקה היהודית. כבר בפרשת משפטים אשר בספר שמות — אשר נקרא, אס"רצה"השם, בשבוע שבא — יש פסוק מפורש על "וכי יפתח איש בור או כי יכרה איש בור

היו"ר י. מ. אברמוביץ:

לפנינו הצעה אחת — להעביר את הנושא לדיון בוועדה שתקבע ועדת הכנסת. אנחנו עוברים להצבעה.

שרה דורון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מביאה את ההצעה לדיון בשמי ובשם חברי-הכנסת יצחק יצחקי. הכוונה היא לדון לא רק באיתור מפגעים מסוכנים בשכונות אלא גם, ובעיקר, במניעת המפגעים האלה. מה שדירבן אותי להגיש את ההצעה בדחיפות היה האסון המחריד שהיינו עדים לו ואשר אירע כאן בירושלים: שני ילדים בני 8, חיים דדון וסמי מינער, קיפחו את חייהם בגלל זילזול בחוק, בגלל אי-אכיפת החוק ובגלל חוסר נכונות מצד האחראים לעבודות ציבוריות, אשר לא אחזו באמצעים הנאותים למניעת האסון הזה.

בתקופה האחרונה אנחנו מרבים לדבר על רמת חיים ואיכות חיים; אבל כאן אנחנו מדברים בנושא שהוא קודם לכל הנושאים האלה — והוא עצם שמירת החיים. אנחנו מדינה הידועת די אסונות והנזונת קרבנות רבים מאוד — אבל שני אלה הם קרבנות שווא. אילו היינו מכבדים את החוקים שאנחנו עצמנו מחוקקים, אילו היינו דואגים לאכיפת החוקים האלה, אפשר היה למנוע את האסון הזה ואף אסונות אחרים, שאמנם לא תמיד הס' תיימו באבדן חיי אדם, אבל גרמו לחבלות, לפציעות, למומים ולנזקים גופניים.

חוקקנו חוקים טובים. יש חוק פקודת בטיחות בעבודה, החל גם על בנייה. לפי החוק משנת תשי"ט—1960, הענישה היא מאסר שלושה חודשים וקנס 5,000 לירות. החוקים האלה אינם נשמרים על-ידי הציבור, החייב לשמור עליהם, וגם אינם נאכפים על-ידי אותם הגורמים ששמירת החוק מופקדת בידיהם. לדאבוננו, זו תופעה מעציבה שפשתה בזמן האחרון. הזילזול בחוק מתחיל בדבר רים קטנים ופעוטים, כגון עישון באוטובוס, השלכת פסור לת במקומות ציבוריים ועוד. ומדברים קטנים אלה — העבירות על החוק הולכות ומתרבות. אנחנו מחנכים את הציבור ונותנים לו דוגמאות מעשיות. וכך, האדם שאינו מכבד את החוק בדברים קטנים לא יכבד אותו גם בדברים כבדים יותר.

כשם שהיטיב לעשות משרד הבטחון בכך שהתחיל להקפיד בצורה מחמירה על המשמעת — כי כשמקפידים על הדברים הקטנים, גם הדברים הגדולים נשמרים — כך ניטיב לעשות לגבי אכיפת חוקים, אם מחנכים ציבור לשמור על החוק בדברים קטנים — אני מדברת על דבר רים שאינם מן הדברים הקטנים — יכבד הציבור את החוק בכללותו.

חלק גדול מאוד מהמצב המצער שנוצר בארץ — גידול הפשיעה, זילזול בחוק, עבירות ביחס לרכוש, פגעי עה בחיי אדם — היה נמנע אילו היינו מקפידים יותר.

שובים חמריים ולטרות ולומר מעל הבמה הזאת כמה ש-
עות עבודה בזובזוב, מה היו ההוצאות. עצם העובדה שצבא
של 5,000 איש בקירוב מחפש ימים ולילות — ואין זו
מליצה כאשר אני אומר "ימים ולילות" — די בזה בלבד
לומר מה גדולה היתה מסירות הנפש; אבל די בזה
גם לומר מה נגרם בגלל כך שלא שמרו על מה שצריך
היה לשמור. יש כאן שרשרת שלמה. אינני יודע אם
דברי חברת הכנסת הם קל-וחומר במאה אחוז — שמי
שמתרגל לא לשמור על ההוראות הקטנות של החוק מת-
רגל גם לא לשמור על הוראות חשובות יותר. יכול
להיות שזה קל-וחומר ויכול להיות שהחינוך מביא לזה.
חז"ל אמרו בשעתם: "דין פרוטה כדין מאה". ההתייחסות
אל החוק, אל המצפון ואל המוסר היא אותה התייחסות
— והעניינים ידועים.

עד היום איני יכול להבין כיצד יכלו לבנות בתחנה
המרכזית בתל-אביב 20 אלף מטרים מרובעים מעל המור-
תר. הבאתי לבית הזה, בקאדנציה הקודמת, חוק שיטל
עונש על אדריכל או על מהנדס — לא על הפועל הפ-
שוט — הבונה בניגוד לרשיון. היתה קואליציה "נהדרת",
של ימין או של שמאל, שלא נתנה לחוק הזה להתקדם.
אמנם, הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד;
אבל אם נכונה אותה מגמה שרציתי בה — להגביר את
הפיקוח ולהכביד את העונש על המזלזל בחוק; והרי
המזלזל בחוק מזלזל גם בחברה — אני מומין את כל
הסיעות כאן להיות אתי עכשיו בנוגע להגברת הפיקוח ו-
להחמרת העונשים.

קיימות חובות ברורות במישור דיני הנוזיקין הכל-
ליים. יש סעיפים שבועדה נעמוד על תכנם ועל הפ-
עלתם. בפקודת החוק הפלילי מ-1936 יש כמה וכמה סעי-
פים המתייחסים להזנחות. אין זה בשביל הבית אלא
יותר בשביל הוועדה. אני יכול לומר שהמשטרה, במחוז
הדרום בלבד, הגישה במשך השנה האחרונה מאות תל-
נות, גם לבית-משפט השלום וגם לבית-הדין העירוני.
אבל יש סוגיה אחרת: באיזה קצב מתקיימים הדיונים
ומה העונשים הניתנים. אני רואה, יחד עם חברת הכנסת
הנכבדה, מסכת שלמה, שמצד אחד מחייבת אותנו ל-
חנך, ומאידך גיסא מחייבת אותנו להשגיח: להשגיח
בבניין, להשגיח בתחיקה ולהשגיח במערכת המשפט על
אותם עניינים, שהרי כל יום עלול אדם להיתקל באבן
או בקרש. זה יכול להיות בכל צעד ושעל. לא תמיד
קורה עניין כה דראמאטי כמו עניין שני הילדים בירוש-
לים, אבל עצם ההזנחה וזקנת וקוראת שנעשה משהו
לתיקון המצב. על כן אני מציע להעביר את ההצעה
לדין מפורט בוועדת הפנים.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:

האם חברת-הכנסת שרה דורון מסכימה להצעה להע-
ברת הנושא לוועדת הפנים?

שרה דורון (הליכוד):
כן.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:
נעבור להצבעה.

הצבעה

ההצעה להעביר את הנושא לדין בוועדת הפנים
ואיכות הסביבה נתקבלה.

ולא יכסנו". וכאשר המשנה במסכת בבא קמא עוסקת
בנוזיקין הרי היא מתחילה במלים הקלאסיות "ארבעה אבות
נוזיקין: השור והבור והמבעה וההבער". כדאי אולי לפות
את "דברי הכנסת" על-ידי ציטאטה מתאימה. ממשיכה
המשנה: "לא הרי השור כהרי המבעה ולא הרי המבעה
כהרי השור; ולא זה וזה שיש בהן רוח חיים כהרי
האש שאין בו רוח חיים; ולא זה וזה שדרכן לילך
ולהזיק כהרי הבור שאין דרכו לילך ולהזיק. הצד השווה
שבהן שדרכן להזיק ושמידתן עליך; וכשהזיק, חב המזיק
לשלם." והמשנה ממשיכה במשנה ב', בפרק א' של
בבא קמא: "כל שחבתי בשמירתי הכשרתי את נזוקי".
הברטנורה מפרש: "כל דבר שנתחייבתי לשמרו, הכ-
שרתי את נזוקו: אם לא שמרתי כראוי והזיק, אני
הוא שהכשרתי וזימנתי אותו הנזק ואני חייב עליו".

מורי ורבותי, העניין ברור. לזה אני יכול עוד ל-
הוסיף: יש חשיבות לגבי המקרה דגן שרבנו משה בן-
מימון, בהלכות נזקי ממון, פרק י"ב הלכה י"א, מביא
דין מפורש כאשר לחיוב בגלל הנזק של הבור. החיוב
מתחיל רק כאשר עומק הבור הוא עשרה טפחים. אומר
הרמב"ם: "היה עומק הבור תשעה, ומהם — אבל
מתוך התשעה מהם — טפח אחד מים — חייב". אף כי
בעצם לא היו עשרה טפחים. מדוע? "שהטפח של מים
חשוב כעומק שני טפחים ביבשה".

הווה אומר שהדינים של הבור — מהתורה, בכל
התחיקה עד השולחן-ערוך — מקבלים תיקון רב על-ידי
האספקט המשפטי של נוזיקין ועל-ידי האספקט של הנזק
— גרימת נזק, בושט, שבת וריפוי.

במקרה זה, שהביא את חברת הכנסת הנכבדה להעלות
את הנושא, היה לפנינו בור מלא מים. העובדות הן כך,
ומן הראוי לציין אותן: הילדים יצאו ביום שישי, 30
בדצמבר 1977, את הבית ונמצאו רק כעבור 17 ימים,
ביום 17 בינואר 1978, כמעט שלושה שבועות מיום היעל-
מם. בתוך השבועות הללו היה מוגז-אוויר גשום מאוד ביום
אחד. בשבוע הראשון אחרי היעלם הילדים ירדו בירר
שלמים 3.8 מילימטר. ביום זה, ביום ד', 6 ימים
אחרי היעלם, ירדו בירושלים קרוב ל-56 מילימטר
מים. ואולם, כפי שחושבים, מותם היה עוד לפני הגשם
המבולי הזה.

אני רוצה לומר — ואני מביע בזה הוקרה למשטרה
ולכל המתנדבים אשר, למרות הגשם, הקור והסערה, לא
הרפו אף רגע אחד מהשתדלותם וממאמצם למצוא את
הילדים — אני חושב שזו תעודת כבוד שהמשטרה —
משטרה יהודית, אני אומר בגאווה — חיפשה למעלה
ולמעלה מכל דין, החיפושים היו אינטנסיביים ביותר:
השתתפו כ-250 שוטרים, 1,060 אנשי משמר הגבול,
130 אנשי צה"ל, 877 אנשי המשמר האזרחי, 2,530 מת-
נדבים. בסך-הכול 4,844 איש. השתתפו 140 כלי רכב;
השתמשו ב-18 שעות טיסה של הליקופטר. זה מצד אחד.
בהחלט מותר להגדיר זאת כמאמץ עליון למצוא שני
ילדים תועים בדרכם. אבל כל זה כאין וכאפס כנגד
אותה שאלה שהבאת הכנסת העלתה, שאילו היו האנשים
שומרים על מה שצריכים לשמור ולא היו בגדר מה
שנקרא בספרות התלמודית "מוזיק ברשות הרבים" —
ויש אבחנה ברורה מאוד, לא רק בין מוזיק לבין נזיק
אלא גם בין רשות הרבים לבין רשות היחיד, והחומרה
היא על מוזיק ברשות הרבים — אילו המוזיק לא היה מוזיק,
כל המאמץ הזה לא היה נחוץ. אין צורך לעשות חיי-

3. ביצורה וחיוקה של ירושלים בעידן של סיכוי להסדר מדיני

היו"ר י. מ. אברמוביץ :

מרחב ירושלים, שהוא חשוב כשלעצמו, אינו יכול לבוא על חשבון פיתוח העיר עצמה מבחינה דמוגרפית ותע-סוקתית, תוך דחייה ניכרת של השלמת השכונות החד-שות בעיר ושל איכלוסן.

בניין שלוש הערים המתוכננות יביא, לפי מחקר של מחלקת התכנון בעיריית ירושלים, לתחרות בינן לבין ירושלים על אוכלוסיית איכות ברמה גבוהה. המח-שבה האופטימאלית — כי הקמת הערים תביא למשיכת אנשים ממשור החוף לירושלים — עלולה להסתיים בנהירה של אנשי ירושלים דווקא אל ערים אלו, שהרי המעבר לגבעון לא יביא לשינוי לא בדפוסי החברה ולא בדפוסי התעסוקה. אני חושש שהתחרות תפרוץ דווקא ב-תחום של בניית וילות, מכירת קרקעות לבנייה עצמית ועוד.

הנושא החמור ביותר בירושלים, ועמו יש להיאבק, הוא נושא התעשייה ופיתוחה. אחוז המועסקים בתעשי-ה ובמלאכה בירושלים ירד מ-16.9% ב-1969 ל-12.8% בשנת 1976, אף כי משרד המסחר והתעשייה קבע בתכ-נית-האב שלו כי האחוז הרצוי הוא כ-17%. לשם השוואה אציין שב-1974 היה אחוז המועסקים בתעשייה מבין תו-שבי תל-אביב 25.7%; אחוז המועסקים בתעשייה מבין תושבי חיפה היה 19.3%; ומבין תושבי ירושלים — רק 13.3%.

פיתוח התעשייה בעיר מכון להביא לעיר מפעלים עתירי עבודה מקצועית ועתירי מדע וטכנולוגיה מת-קדמת. זאת בהתחשב בנתוני אוכלוסיית האיכות המצויה בעיר ובקרבנות למרכזי מדע והשכלה, כגון האוניברסיטה העברית ו"הדסה". אזורי תעשייה קיימים מחכים למפ-עלים חדשים, אך אלה קמים בזרם דיק, שעה שמפעלים קיימים סוגרים שעריהם בירושלים ועוברים לשפלת החוף.

הקשיים במעבר לירושלים הם רבים; והעיקריים שבהם הם: מחיר יקר ליחידת קרקע ועלות פיתוח יק-קרה. קושי גדול במיוחד הוא מציאת פתרונות דיור, ב-מחירים סבירים, לסגל העובדים הבכיר, המקיים את המפעל ותורם את התרומה האיכותית להצלחתו.

"מפעל לדגמים רפואיים", שהתעתד לקום בבירה, הוקם בסופו של דבר בעיר רחובות, בשל עלות הדיור לסגל הבכיר. קונצנר "טבע", שהיה בדעתו לבסס מפ-עליו בירושלים, נשאר במישור החוף. מפעלים פרטיים וציבוריים עומדים בפני סכנת סגירה: "ג'רוסלם ג'רסי", שהעסיק כ-600 עובדים, עקר לכפר-סבא; "מאי", מפעל תכשירי חיסון, עוזב את ירושלים; מפעל "פניקיה" ה-הסדרותי עומד בפני צימצומים; מפעל לבגדי גשם בשם "אבי מודל", שתיכנן להעסיק כ-200 עובדים, נסגר כיוון שלא עלה בידו לגייס יותר מ-20 תופרות. עזיבת המפעלים היא פרי קשיים במציאת עובדים מחד גיסא, והוצאות פיתוח יקרות מאידך גיסא.

כל ממשלה בישראל, המטפלת בנושא ירושלים, חיי-בת לראות את נושא פיתוח התעשייה בירושלים כתשתית לחוסן מדיני וכאחד הגורמים לחיזוקה הכלכלי של העיר ולהתפתחותה הדמוגרפית הנכונה. על הממשלה לתת העדפה ברורה למפעלים המוקמים בעיר, העדפה במכלול התנאים. והמטרה ברורה — ניטרול היוקר המא-

אנחנו עוברים להצעה הבאה לסדר-היום בנושא: ביצורה וחיוקה של ירושלים בעידן של סיכוי להסדר מדיני — הצעונו של חבר-הכנסת עוזי ברעם. רשות הדיבור לחבר-הכנסת ברעם.

עוזי ברעם (המערך) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, עתה — כשאנו בעיצומו של הליך מדיני בין ישראל ומצרים, שקטעיתו גרמית לי זמנית — עלינו כולנו לדעת כי בעיית סיני, הגדה והרצועה היא בעיה סבוכה וקשה, המחייבת מת-שבה על פשרה המתקבלת על הדעת; אולם מאחורי הדלת עומדת בעיית ירושלים המאוחדת, בירת ישראל.

ירושלים פנים רבות לה: עיר קודש היסטורית ור-בת-משמעות לעם ישראל, עיר מקודשת לדתות האת-רות, עיר המהווה מפגש נופים נדיר בין הישן, שלא נס ליחו, וביני החדש, שלא ניתן להתעלם ממנו. כל הסדר מדיני לא יוכל לפסוח על גורלה של ירושלים. אם יש מוקד מדיני שלגביו יש הסכמה כל כך נרחבת בציי-בור ובכנסת הרי הוא: ירושלים מאוחדת — בירת ישראל. שנים משלמים אגו מס שפתיים לערכה של ירו-שלים, למשקנה ההיסטורי ולמטענה הרגשי; אולם הפ-ער בין מציאות קשה ומתסכלת לבין תיאוריה חשובה ומעודדת מאיים על עצם ההישגים שהשגנו מאז שיח-רור העיר.

איהי הכרה במעמדה של ירושלים, איהי הכרה שהיא בין-לאומית, מצאה את ביטויה בכל הבמות הבין-לאו-מיות. טובי ידידנו אינם מוכנים לראות את ירושלים כעיר עברית מאוחדת. חשיבותה של ירושלים מצווה עלינו לחרוג מן השיגרה המחשבתית שעה שאנו עוסקים בעיר בירתנו. מעמדה של ירושלים לדורות ייקבע בשנים הקרובות; וכדאי ששעה שהדורות הבאים יסקרו את מעשינו ומחדלינו, ירשמו לזכותנו את פעולותינו למען בירת ישראל.

גידול אוכלוסייתה היהודית של ירושלים הינו אחת ממטרותינו; וכדאי שנדע נתונים עובדתיים: ב-1965 היה חלקה של האוכלוסייה היהודית בירושלים — מסך כל האוכלוסייה היהודית בארץ — 8.4%. ב-1976, אחרי כל גלי העלייה ושיחורו העיר, נותר האחוז כמו שהיה — 8.4%; כל זאת בשעה שגוש דן ומפרץ חיפה גדלו בשיעורים ניכרים. לדוגמה: רעננה — ב-8.9%, קריית-מוצקין — ב-10%. התופעה מתמיהה, שהרי אין ספק שחלק ניכר מהעולים פנה לירושלים וגם קמו שכונות חדשות. ההשוואה שצינתי נראית איפוא מוטעית. אך יש לומר כי בד-בבד עם תופעת העלייה לירושלים קיימת ירידה ניכרת ממנה. לפי נתוני משרד השיכון, 600 זוגות צעירים בשנה עוזבים את ירושלים בשל עלות הדיור. זוגות אלה היו בעתיד הקרוב בעלי מל-פחות ויגדלו את ילדיהם מחוץ לעיר שבה נולדו, גדלו ולעתים אף לחמו. אנשים מבוססים עזבו את העיר ועב-רו לשפלה בשל חולשת התעסוקה בעיר ובשל ההיצע ה-מוגבל הקיים בה.

מערכת ערים שהוקמו ועומדות להיות מוקמות — עפרה, מעלה-אדומים וגבעון, בנות 25 אלף תושבים כל אחת — תבוא על חשבון חיוקה של ירושלים. פיתוח

מורה שהחשבת סיכויי העיר איננה שופעת אופטימיות — נהפוך הוא.

אבן-בוזן עיקרית בגידולה של ירושלים מהווה מצב השכונות החדשות: הן תוכננו, תוך ראייה מרחיקת-ראות, מיד עם שיחרור העיר והוקמו מאוחר יותר. בעיר הוקמו 4 שכונות חדשות באזורים שלא היו בידנו טרם מלחמת 1967: גילה, רמות, תלפיות מזרח ונווה-יעקב. הקמתן הגדילה את שטחה הבנוי של העיר ויצרה בלב אורחיה תחושה של בירה אמיתית. לאחר ההקמה נתגלו ליקויים לא מעטים: פתרונם יביא לאיכלוס השכונות, ואילו התעלמות מהם תביא להסתייגות, ואולי אף לעיבה.

משרד השיכון תיכנן שכונות ופיקח על בנייתן. בכמה מקרים הוא בנה דירות, אך לא שכונות. לא ייתכן מיוג אוכלוסיה חדשה, עם זוגות צעירים ועולים חדשים, ללא מחשבה בהירה על החיים הקהילתיים. הגדלת אוכלוסיית השכונות מחייבת להקים בתוכן מרכזים קהילתיים, מוסדות רפואיים מקומיים, רשת חינוך ענפה ומפותחת, טיפוח-חלב ומועדוני נוער. יש לשאוף שכל אחת מהשכונות תהיה אוטארקית מבחינה מסחרית, עם אזורי מסחר מפותחים; שהרי ההישענות על מרכז ירושלים מגלה שלעיר עצמה לב קטן — מרכז העיר מפגר ומוחלש — וגוף גדול, העיר על כל שכונותיה.

במקביל יש להשקיע בנושאי תשתית של מרכז העיר לבל נגיע לחנק של מרכז הבירה. לא ייתכן שלא נצליח, לאורך שנים, לשנות את הכניסה לעיר וכך יישאר רחוב יפו, הנאבק על קיומו המקורי, מול צרכי הבירה, גידול אוכלוסייתה וגידול מספר התיירים בה.

שאיפתנו לראות את העיר מאוחדת מחייבת אותנו להסתכלות בוחנת בנעשה בין ערביי ירושלים. מצב ה-מגורים של הערבים והצפיפות ברובע המוסלמי מחייבים אותנו להשקעה מירבית ודחופה לשם הגדלת פרויקט השיכון לאזרחי ירושלים הערביים. הצדקת אחיזתנו ב-בירת ישראל מחייבת אותנו לראות נקודה זו כאבן-בוזן למידת בניינה המוסרי של שליטתנו על אוכלוסיה מגוונת.

כבוד היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, לבעיות שהעליתי אפשר לתת תשובה תקציבית; אך הרי אנו מצויים במצב כלכלי מעורער, עם סיכוי לא קטן לקשיים נוספים. לכן אני תובע לראות את ירושלים ובניינה בנפרד מכל המתהווה בישראל. נכון, יש צורך להשקיע ב-ערים אחרות ובאזורי פיתוח; אך אין עיר אחרת שיש עליה צל של מאבק מדיני בלתי-נמנע, שאליה עלולות להיגרר אף רשויות דתיות בעלות מוניטין.

לסיכום, חיוזקה של העיר מחייב ריכוז ענייני ירושלים ביד אחת או הקמת רשות ממשלתית אחת או העברת האחריות המיבצעית והתקציבית לעיריית ירושלים. יש לחוקק את "חוק ירושלים" שיתן גושפנקא פורמאלית להתייחסותנו לעיר. החוק יכריז על ירושלים כעל בירת ישראל, ידגיש חופש הגישה למקומות הקדושים, יתן שוויון בשירותים לבני כל הקהילות שבעיר, יציב מערכת עדיפויות מוסדרת לירושלים ויקבע מעמדה של עיריית ירושלים ויחסי הגומלין שלה עם הממשל. הרשות לענייני ירושלים תאחד תחת קורת גג אחת את כל הגורמים בתחום הבנייה והפיתוח — כגון "קרתא" — החברה הכלכלית לירושלים, "החברה לפיתוח הרובע היהודי" ו"החברה לפיתוח מזרח ירושלים".

מיר, תוך מתן יכולת כלכלית למפעלים להיאבק על הנאי שוק ועל פיתוח נאות.

בנושא התעשייה בירושלים יש נקודה מעניינת. גבול ירושלים, מבחינת החלת הריבונות הישראלית, אינו כולל את אזור התעשייה החדש בעטרת, ומובן מאליו אף לא את מעלה-אדומים, היות שמנסים לכוון לאזור זה מפעלים עתידי מדע, נוצר מצב מוזר. יש קרן משותפת ארצות-הברית-ישראל, בת 50 מיליון דולר, לפיתוח מפעלים עתידי ידע. כל המפעלים המוקמים מחוץ ל"קרן הירוק" מוצאים עצמם מקופחים על-ידי קרן זו. וכך מפעל בעטרת מוצא עצמו מחוץ לקריטריונים של הקרן; ומפעל בתלפיות אף הוא מוצא עצמו מחוץ לקריטריונים של קרן זאת. גם זו בעיה שיש לפתור אותה.

96% מהתיירים הבאים לישראל רואים בירושלים את פסגת מאווייהם. ב-1976 בילה כל תייר כ-5 ימים בממור-צע בירושלים. גאות התיירות חושפת את בעיית חוסר המקומות במלונות בירושלים ואת המחסור בתשתית תרבותית-חברתית מספקת לתיירים. בירושלים קיים מחסור משווע במלונות עממיים ובאפשרויות איכסון של נוער וסטודנטים. תשתית דלה של שירותים ומסעדות הופכת את ירושלים לאטרקטיבית פחות.

פיתוח שירותי-עזר לתיירות, יחד עם פיתוח המלון-נאות, יביא לגידול במספר התיירים השוהים בירושלים, לגידול אוכלוסיית המועסקים, יחזק את אפשרויות המסחר בעיר ויעניק לעיר חותם של מצבור-כוח אמיתי ו-אמין.

החלטתנו הנחושה לחזק את ירושלים מחייבת אותנו לשינוי פני הדברים בנושאים שניתן להתגבר עליהם, ללא תוספת-עלות מיותרת.

אין סיבה להנציח את המעבר מירושלים לתל-אביב בימי רביעי וחמישי, בוודאי לא בעידן המאבק המדיני על דמות העיר. דווקא בתקופה זו צריכים השרים לתת דוגמה לכך שמקום מושבם בעיר הוא בכל ימות השבוע. אירגונים ציבוריים חייבים להבין שקביעת מקום מושבם בירושלים וקיום ועידותיהם בה מקנים לעיר מעמד מוע-יף.

אם השאיפה לחיזוק ירושלים איננה מס שפתיים — יש לקבוע:

א. לא יקויים מאורע בין-לאומי או ממלכתי כולל, בהשתתפות נשיא המדינה או ראש הממשלה, אלא בירושלים.

ב. משרדי הממשלה המרכזיים יועברו לירושלים ב-שליבים. לפי נתונים שבידי, 3,000 משרות ביחידות אר-ציות מוחזקות בידי חושבי גוש דן, בה בשעה שכל בעלי המשרות חייבים לשבת במשרד הראשי שמושב בירושלים.

ג. יועברו לירושלים מרכזי החברות הממשלתיות הארציות. 2,500 בעלי משרות כאלה יכולים להגביר ב-צורה ניכרת את אוכלוסיית ירושלים על-ידי הצטרפותם אליה.

ד. הקמת קריית ההסתדרות בירושלים.

כל אלה מחייבים את הממשלה למדיניות של בנייה מזורזת בירושלים. כיום ידוע כי שלוש השנים הבאות מתכנן משרד השיכון רק 1,500 דירות בירושלים, לעולים ולזוגות צעירים. הנתון של התחלות בנייה בירושלים

עד שנת 1967 היה מצב פאראדוקסאלי: עיר בירה שהיא עיר ספר: עיר ספר ועיר ספר גם יחד. אני זוכר את הוויכוח שהיה בוועדה המתאימה בכנסת — נדמה לי בשנת 1950 — כאשר הועלתה השאלה של העברת הכנסת מתל-אביב לירושלים. היו מתנגדים שאמרו: אי-אפשר לעשות את הפארלאמנט כל כך קרוב לגבול. ד"ר בדר ענה: אי-אפשר לעשות את הגבול כל כך קרוב לפאר-לאמנט. השאלה הזאת — מי קודם למי ומה קודם למה — מצאה את פתרונה, בכל אופן כפי שאנחנו רוצים, בשנת 1967. מאותה שנה — ירושלים הבתלים מחולקת היא בירת ישראל.

אני רוצה לומר, כי מה שלא יהיה — ירושלים כבי-רה וירושלים כעיר, שלא ניתנת לחלוקה כלשהי, אינה ניתנת לא לוויכוח ולא למיקוח. ובאשר אני מסכים עם חברי-הכנסת עוזי ברעם על עצם חשיבות הנושא, אינני מזלזל במגמות העוינות של שונאי ישראל ושל אלה שהם כאילו נייטראליים, בנוגע למחשבותיהם או דות ירושלים. בשבילנו, כפי שאמרתי, העניין אינו ניתן לא לוויכוח ולא למיקוח.

אנו היהודים — אנו העם הקלאסי של מיעוט קלאסי כמעט בכל העולם. לכן אני חושב שבמקום או בעיר שבהם, אנחנו מהווים רוב חובה עלינו לשמור על זכותו של כל מיעוט. בתור יהודי דתי אני מוסיף ואומר — ואני חושב שזה יהיה על דעת כל חלקי הבית — שהזכות של כל מאמין, בן כל דת, לגישה חפשית למקום תפילתו, למקום פולחנו, למוסדות דתו — זכות זו היא בלתי-מעורערת. אנו מצויים לתת דוגמה כיצד אנו נוהגים כלפי עמים כאשר אנו הרוב והם המיעוט. אני חוזר: צריכה להיות זכות בלתי-מעורערת לכל דת, כי יישמרו ענייניה, מקומותיה ומוסדותיה.

אולם זו איננה סיבה לחלוקה פוליטית או גיאוגרפית או אתנוגרפית של העיר הזאת.

יצחק נבון (המערך):

חבר-הכנסת עוזי ברעם לא הציע זאת.

שר-הפנים י. בורג:

אני לא מתפלמס אתו.

יצחק נבון (המערך):

לא, אבל אני מרגיש איזו נימה — — —

שר-הפנים י. בורג:

אך אני מרגיש שמותר, ואפילו מצווה, להתפלמס גם עם אלה שאינם באולם הזה: הם בעולם הזה, אבל לא באולם הזה. עליהם ונגדם דיברתי. וחבר-הכנסת נבון — אשר כשמך כן אתה ברוב המקרים — לא היית צריך לקרוא את קריאת-הביניים הזאת. בזה הרגע טענתי בסוגיה ובמסכת שהן נחלת כולנו, ללא ויכוח בתוכנו; וקריאת-הביניים הייתה מיותרת.

אם כן, אני רוצה לומר שהזכות של כל מאמין לגיי-שה למקומות המקדשים עליו איננה יכולה להיות נתון-נה לעירעור — דבר שלא היה מובן, כאשר במשך 20 שנה לא ניתן היה ליהודי לשפוך את לבו ולהתייחד עם בוראו ליד הכתל-המערבי. אולם אני אומר: הזכות הדתית שאני מדבר אודותיה איננה סיבה לחלוקה פור-ליטית או אתנית של העיר. ירושלים צריכה להיות מאוחדת; והיא יכולה להתפתח אך ורק כאשר היא מאוחדת.

יש לשקול העמדת שר לנושאי ירושלים בראש ה-רשות, תוך הכפפת כל המוסדות והאירגונים הפועלים בעיר למרותו. זאת על מנת להגביר את התיאום, את המחשבה התיכנונית ואת סולם העדיפויות הכולל.

כבוד היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, מספרים ש-לאזרח החמישים-אלף של בתי-ם נערכה מסיבה, ואז התברר שהוא "עווב" באר-שבוע; למורה ביפו מבטיחים: אם תיכחי עצמך כמורה טובה נעבירך להורות בצפון תל-אביב. אסור שירושלים תהפוך ספק אוכלוסיה לערים אחרות בארץ. עליה להיות אבן שואבת לקרובים ולרחוק-קים לחיות בתוכה.

ירושלים היא עיר בעלת היסטוריה יהודית. יעשה הממשל את המוטל עליו לפיתוחה וחיווקה. או נעמוד איתנים מול כל לחץ המכוון לקעקע את אחיזתנו בבירת ישראל.

היו"ר פ. שינמן:

חבר-הכנסת ברעם, זכותה של ירושלים עמדה לך שניתנה לך רשות להאריך בדברים.

שר הפנים ישיב להצעתו של חבר-הכנסת ברעם.

שר-הפנים י. בורג:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, היות שאנחנו מ-רברים בעיר הקדוש, מקדש מלך עיר מלוכה, אמנע מכל פולמיקה בנוגע לכמה דברים שהביא כאן חבר-הכנסת ברעם; אני רוצה להתייחס לעניין. אני מציע להעביר את הנושא לוועדה. ייתכן שצריכה להיות ועדה מעורבת של ועדת הפנים וועדת הכספים. ייתכן שבשעת הדיון על התקציב יכולים להעלות את העניין, וכל דבר שהוועדה או הוועדות ירצו, אנחנו נשמח עליו. ומדוע?

ירושלים לב האומה. העם קשור בירושלים באלפי שנים של דמעות, של תפילות, של תקוות. אין דוגמה בהיסטוריה לרצף, רצף דורות, רציפות מחשבה ורציפות ישובית כמו הרצף שבין עם ישראל לבין בירת הנצח שלו. אולי כדאי לומר שגם האנטישמים שונאי ישראל יד-עו את זה. לפני כ-150 שנה קמה בגרמניה תנועה אנטי-שמית — בכל ספר היסטוריה אתם יכולים למצוא עליה מושהו — היא נקראה "הפ-הפ". מדוע? מפני שכאשר הלך יהודי ברחוב, בייחוד בדרום גרמניה, בבאוואריה ו-עוד — מי שלא אהב אותו צעק לו "הפ-הפ". אלה ראשי-התיבות בלאטינית של Hierosolyma est perdita, "ירושלים אבודה היא. לקח את ראשי התיבות של המלים Hierosolyma est perdita קיצרו את זה ל"הפ" והכפילו את זה. הם הבינו מה שהם אמרו. מי שבקיא בתולדות הציונות ובתולדות האנטישמיות בפולין וב-ארצות אחרות יודע איך האנטישמים שונאי ישראל קישרו בין ישראל לבין ירושלים; ויש ביטויים דומים בפולנית ובשפות אחרות.

זו המציאות הנותנת לבעיית ירושלים ממד מסוים, דימנסיה מסוימת — גם של היסטוריה, גם של גיאוגר-פיה, גם של דת וגם של דתות. בתנ"ך לבד מזוכרת ירו-שלים למעלה מ-660 פעם. יהודי, אשר מתפלל את תפילותיו שלוש פעמים ביום, יש לו ברכה על "בונה ירושלים". יהודי שמברך ברכת המזון אומר: "בונה ברחמי ירושלים". ירושלים היא מצווה פרמאננטית של רגש ושל בנייה. ואני יכול לומר שהממשלה, ובייחוד הממשלה הזאת, מודעת למצווה המתמדת הזאת, אשר נקראת ירושלים.

השרים לענייני ירושלים להמליץ לפני משרד האוצר לתת פטור מתשלום מס הכנסה, עד לשיעור 1,200 לירות, לאנשים המשכירים דירות בירושלים. אני יודע שבי-מידה מסוימת זה נוגד את מגמת הרפורמה, אבל מאידך גיסא חשוב עצם העניין שאולי אפשר יהיה, על-ידי השכרת דירות רבות, להקל על מצוקת הדיור ועל שיעור המחירים בירושלים. אין זו מילתא זוטרתא, ובעיני גר-אה הדבר כחשוב ביותר.

אני רוצה לומר שאנו בוועדה זו, יחד עם משרד הת-עשיה, הומסחר והתיירות, התעמקנו בשאלת התעסקה ב-תעשיית עתירות מדע. בעניין הקרקע אנו מנהלים משא-ומתן עם מינהל המקרקעין כדי להקל על הקמת מפעלים אלה. אסור שמפעל, אשר יכול להיות מוקם בירושלים, יבדוד מכאן בגלל מחיר הקרקע ויקטין את היקף התע-סוקה ואת גודל האוכלוסיה בירושלים גופה.

לגבי האדרת ירושלים בעניין התעשיה, בתור אזור-פיתוח א', מצטייר איזה פתרון שהוא בנוגע לירושלים; כאשר הוא יהיה מבוסס, נודיע על כך.

אני רוצה להוסיף ולומר שיש לשבח את ירושלים גם בתור עיר של תורה ועיר של תרבות. במשך השנים האחרונות הוקמו בירושלים כמה מוסדות תורה יפים לתפארת. אני מזכיר כאן את ישיבת "הכתול", אני מזכיר את ישיבת "פורת יוסף", אני מזכיר מוסדות לבעלי תשובה, אשר רוצים לחזור ליהדות. כל אלה המוסדות מוסיפים כוח, מוח ומספרים לאוכלוסיה בתוך ירושלים.

אנחנו מעוניינים שגם במזרח ירושלים יקום בית-דין שרעי בשביל האוכלוסיה הערבית; גם זאת מתוך מגמה שנוכל לפתח את העיר, על כל חלקיה, נגד כל מחלקיה.

משרד הפנים משתתף במימון להכנת תכנית-מיתאר. בעניין זה התקדמו: הועברו את העניינים לוועדת-ה-נושנה של העירייה שעסקה בתכנית; ונדמה לי שבימים הקרובים תעבור תכנית-המיתאר של ירושלים הגדולה והיפה אל הוועדה המחוזית לשם דיון בתכנית כהל-כה.

אנחנו יודעים שירושלים היא בירה, ואכן אנו נות-נים לירושלים מענק בירה, שכמובן, בעיני ראש העיר והוא ראש עיר הדואק לטובת העיר — אינו מספיק. בכל זאת הגדלנו את מענק הבירה כשם שגם התקציב של עיריית ירושלים גדל עד למאד.

ועל כן אני רוצה לסכם ולומר כך: יש חשיבות לנושא. אפילו אם היו כולם מאושרים מזה שירושלים היא בירת ישראל — ובעולם יש רבים שאינם מאושרים מזה — היינו צריכים לפתח את העיר; קל-וחומר — על רקע הדיונים, הוויכוחים, התאונות והתאבון הפוליטי של אויבינו. יש התקדמות; עדיין יש מקום לעשות הר-בה. פרטים — בוועדה. אני מציע לכנסת להעביר את הנושא — כבר אמרתי — לוועדת הפנים. אם היא תרצה — היא תוכל לשבח יחד עם ועדת הכספים.

היו"ר פ. שינמן:

אני שואל את חברי-הכנסת עוזי ברעם: האם אתה מוכן שהצעתך תעבור לוועדה?

אני שמח שאני יכול לנקוב כאן במספרים המוכי-חים ששום ממשלה בישראל לא הוניהה את והתפקיד של בניית ירושלים, אף כי יכולים, כמובן, להיות אפ-ינטים שונים. איש מאתנו לא היה מתנגד שיעשה יותר — יותר בכמות, יותר באיכות, יותר בטמפו. על זה לא יכול להיות ויכוח.

אמרתי שירושלים היא דוגמה לרצף במשך כל הדורות: בשנת 1844 היו בירושלים 7,000 יהודים; בשנת 1905 — 40,000 יהודים; בשנת 1967 — קרוב ל-200,000 יהודים; והיום — 260,000 יהודים, כן ירבו. כאשר אני אומר היום, אני לוקח סטאטיסטיקה מינואר 1976. עכשיו יש, כמובן, תוספת. כמו כן יש בה 84,000 מוסלמים ו-12,000 נוצרים. ירושלים היום, לפי מספר האוכלוסין, היא העיר הגדולה ביותר בתוככי המדינה.

אני רוצה לתת כמה דוגמאות בעלות משמעות, הר-נוגעות לכמה וכמה עניינים גם יחד, לגבי מה שנעשה בירושלים. ובכן, הוקמו ספריות בכל חלקי העיר; ואני שמח לומר שגם במזרח ירושלים יש היום 5 ספ-ריות. ב-1967 היה שם רק ספריה אחת. במזרח העיר יש גם ספריה אחת ניידת — 13,000 קוראים. זו פינה אחת שבה בכל זאת התקדמו.

אני רוצה לומר: העיר גדלה. אם אני משווה, למ-של, את נבכי התנועה במשך 12 שעות בצומת הכניסה לעיר — צומת שבהחלט צריך שם להיעשות הרבה, להר-זיב וכדומה — הרי ב-1967 היו שם, במשך 12 שעות, כ-8,000 כלי רכב; בשנת 1977 — 40,000 כלי רכב.

אם אדבר על תיירות — גם כאן המספרים מראים ומורים על התקדמות: ב-1967 הגיעו לישראל 291,000 תיירים; בשנת 1976 — 830,000 תיירים; ובשנת 1977 כמיליון ותיירים. בשנת 1968 היו בירושלים 50 בתי-מלון ובהם 3,600 חדרים; כיום יש כ-65 בתי-מלון, וב-5,500 חדרים. גם השהייה הממוצעת של תייר ביר-ושלים עלתה. כמו כן גדל מספר המועסקים בענף זה.

נתון משמח נוסף קשור לכינוסים בינלאומיים. בש-נת 1975 התקיימו בירושלים 43 כינוסים בינלאומיים, שהם 40% מכלל הכינוסים שהיו בארץ באותה שנה; ב-1976 התקיימו בירושלים 57 כינוסים בינלא-ומיים, מתוך 120 בכל הארץ; הוזה אומר, כמעט מחצית מכל הכינוסים הבינלאומיים אצלנו התקיימה בירושלים.

אלה מספרים טובים, מספרים מעודדים, אך מספרים התחלתיים; ובהחלט יש להמשיך ולהגדילם.

אני שמח, בתור יושב-ראש ועדת השרים לענייני ירושלים, על כך שאני יכול לומר כי אנו חושבים שעד קיץ 1978 יהיו מוכנים בירושלים משרדים לקליטת 3,700 עובדי מדינת ישראל, אשר יעברו אל הבירה. הוועדה שלנו, ועדת השרים לענייני ירושלים, גם תבעה ואנו פירסמנו זאת — הקלות והלוואות, הלוואות עומדות וכדומה, לאלה שיעברו לירושלים. אני מדבר על שכונות כמו תלפיות-מזרח, גילה, רמות, נווה-יעקב ועוד. אנו מעוניינים שהממשלה, שהיא אחד מנותני הע-בודה החשובים בירושלים, תעביר לכאן את משרדיה; אני והמספרים הנוגעים לעניין זה הם יפים עד מאוד. אני רוצה לומר שבאחת הישיבות הקרובות ביותר תקבל הוועדה הצעות — גם משרי-הבינוי והשיכון מר פת וגם מראש עיריית ירושלים — בנוגע להקלות במצוקת הד-יור בסקטור הערבי בירושלים, ואני מקווה שנוכל לע-שות משהו בעניין זה. בישיבה האחרונה החליטה ועדת

חברת ט"ו, ישיבה ע"ג
— הצעות לסדר-היום (ברעם, שינמן, כהנא) —

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת הפנים ואיכות
הסביבה נתקבלה.

עוזי ברעם (המערך) :
כן.

היו"ר פ. שינמן :
אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר את הצעתו
של חבר-הכנסת ע. ברעם לוועדת הפנים.

4. התכנית לשדר את ההצגה "חרבת חזעה" בטלוויזיה

זה גברה הביקורת על סיפורו של ס. יזהר, אינני יכול
להבין בחירתו של סיפור זה לשידור אם לא כי ידועפוביה,
שנאה עצמית והרס עצמי הם הגורמים לבחירת תכנית
זו.

בסיפור זה מוצגים לוחמים יהודיים כסאדיסטים ללא
כל נימוק, כפועלים מתוך תענוג סאדיסטי. אינני יודע
מה הרקע העובדתי לסיפור זה; אבל אפילו אם היה לו
רקע עובדתי, הרי אין כל ספק כי הוא חריג ביותר. בכל
התקופה של הקרבות, המלחמות, והעימותים שלנו עם
האוקלוסיה הערבית, ואף עם לוחמים ערביים — לרבות
הגרועים ביותר ביניהם, שבאו לרצוח ולהרוס — ניסינו
לשמור, עד כמה שהיה בידנו — נדמה לי שמותר לי לומר
זאת — על דמות אנוש שלנו ושלם. לי נדמה שמותר לנו
לומר שעוד לא היה בשום עימות שבין עמים — והיה
עימות בינינו ובין הערבים — יחס כה אנושי, כה הו-
מאני וכה מתחשב בזולת כמו בעימות שבינינו לבין
הערבים; ולא מעט קרבות שלנו נפלו מפני שלא רצינו
לפגוע בזולת. אינני רוצה לומר שאין בעיה של ערבים
בישראל ובארץ-ישראל, אבל הבעיה היא לאומית יותר
האזרח אנושית. מבחינה אנושית הם זכו ליותר ממה
שזכו במדינות משלהם; ומי שמציג את "חרבת חזעה",
ועל-ידי זה הוא מציג את הסאדיזם הישראלי, הרי הוא
חוטא לאמת, כראש וראשונה, אבל הוא חוטא גם לעם
ולמדינה.

ודווקא כעת זה נחוץ לנו? הקיטרוג הבלתי-צודק
והבלתי-מבוסס נגדנו הינו רב. מציגים אותנו בצורה
מעוותת ומשתמשים לשם כך בכל אמצעי התקשורת שבי-
עולם. ולזה יצרפר שונאי ישראל את הטלוויזיה היש-
ראלית בהצגתו זו. רק לפני יומיים מחינו מעל במה
זו נגד תופעות אנטישמיות שהתערבבו במשאו-ומתן הפו-
ליטי בינינו לבין המצרים. ואנו נוסף שמן למדורה זו?
נביא עוד הצדקה, כביכול, לקיטרוגים נגדנו? ידוע כי
מודדים לנו לא באותה מידה שמודדים ליריבינו. להם
מוכנים לסלוח ככול, ולנו — אף על "החלקה" אותה
שהיתה, אם היתה — לא מוכנים לסלוח ומוכנים לייחס
לנו אף "החלקה" שלא הינו. הננו עומדים בכל פעולותינו
מול זרקורי עולם כולו המופנים אלינו; מחפשים בנו
חטאים בזכוכית מגדלת. בו בזמן, בטלוויזיה הישראלית,
להציג את החייל הישראלי כסאדיסט, כביכול, כלפי
עולם כולו — זהו עוול חמור, פשע לאמת, פשע נגד
העם היהודי, נגד צעיריו, לוחמיו ומחנכיו.

שמעתי איש צעיר מספר אמש בראדיו שצעירינו לא
חונכו לאיבה. בספרי ההיסטוריה שלנו אין זכר לשנאה;
אבל בטלוויזיה שלנו יוצג הלוחם הצעיר כצמא דם, ללא
כל הנמקה. עם כל חופש העתונות בדמוקראטיה —
חופש הביטוי ל"ליצניה פואטיקה", נסיון לראות פגמי
עצמנו — נדמה לי כי מן ההכרח לומר במקרה הזה,
וכעת: הרף, ומותר לנו לטכס עצה היאך נמנע גם

היו"ר פ. שינמן :
חברי הכנסת, אנו עוברים להצעה הבאה לסדר-היום,
והיא הצעה בנושא אחד, אך של שני חברי כנסת. הנושא
הוא: התכנית לשדר את ההצגה "חרבת חזעה" בטלוויזיה.
ההצעה הראשונה היא של חבר-הכנסת קלמן כהנא והיא
אושרה על-ידי הוועדה-ראש והסגנים כהצעה דחופה;
השנייה — של חבר-הכנסת עמוס הדר (הורביץ), והיא
הצעה רגילה.

רשות הדיבור לחבר-הכנסת כהנא.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל) :
אדוני הוועדה-ראש, כנסת נכבדה, ביום ב' בטבת
שאלתי את שר החינוך והתרבות אם אין בידו למנוע
שידורים בלתי-רצויים בטלוויזיה. השר ענה לי בשבוע
שעבר כי בהתאם לחוק רשות השידור, מוסדות השידור
הם הקובעים את תכניות הרשות. לשאלתי אם אין בדעת
השר לזיום פעולה תחקיקתית המקנה סמכויות לממשלה
בעניין זה, ענה לי השר שעם מינויו של הוועד המנהל
החדש יקיים אתם — השר — דיון על אופיים ותכנם של
השידורים. לא היתה זאת תשובה מתחמקת. זו היתה
תשובה ברורה האומרת שמשאירים בידי רשות השידור
את ההכרעה הסופית בקשר לאופיים ותכנם של השי-
דורים; והשר הופך להיות, לכל היותר, לשתדלן המנסה
להשפיע על הדברים.

רבו התלונות על אופיים של שידורים שונים — שי-
דורים הפוגעים קשה ברגשות רבים מאזרחי ישראל,
מבחינת המתינות שלהם, ומשמישים דוגמה חינוכית רעה
— אבל התלונות אלה אין שומע ואין עונה. הרשות
סוברנית. הממשלה אינה מחפשת דרכים להתגבר על
המצב אף שרבים סבורים שנזק חינוכי הוא נזק חמור
ביותר למדינת ישראל, במישורין ובעקיפין; ואף שנזק
מדיני ובטחוני, בגלל תופעות מסוימות בשידור, הוא
ברור, וכמעט אין חולק עליו.

היום עלי להציע לכנסת דיון בנושא הגורם, לדעתי
ולדעת רבים, נזק חמור למדינת ישראל, מבחינה מדי-
נית ובטחונית; כוונתי לתכנית המציגה את עם ישראל
בצורה מעוותת. הטלוויזיה עומדת להציג — ודווקא ביי-
מים אלה היא עומדת לעשות זאת — את "חרבת חזעה"
לס. יזהר קבל עם כולו ועולם כולו. אין אני עוסק
בביקורת ספרותית כעת ואין זה מתפקידי להעריך את
כשרונותיו הספרותיים של ס. יזהר בכלל, ובפרט כסופר
זה. יש הסוברים שדווקא בסיפור זה לא התעלה ס. יזהר
לרמתו, ואולי בגלל יחסו לערכים מוסריים ולדרכי חינוך
לערכים אלה. אין זה מענייננו כעת, אבל דבר אחד נראה
שצריך להיאמר: לא בגלל ערכו הספרותי נבחר הסיפור
הנדון לשידור; כי אף מי שאמר שמיטב השיר כזבו —
אי-אפשר שלא דרש אמת פנימית, שצריכה להיות גלומה
בציורה ספרותית, והיא המקנה לה ערך. ודווקא בעניין

הטיעון של הערבים: עשיתם לנו כך לפני שלושים שנה — יש לתקן העוול ולאפשר למנושלים לחזור.

אני מהרהר אם אנחנו יכולים בתקופה הזאת, כשינושא הזה עומד לדיון, להתעלם ממה שקורה היום ולשחק משחק של איוו שהיא שלושה. אנחנו מתנגדים כלפי דבר זה באורח מופשט, כאילו אנחנו עוסקים בעניין וייטנאם וקאמבודיה.

קראתי לפני זמן רב את "חרבת חזעה". וכשעלה הנושא, קראתי את הסיפור שנית. אני מכיר במקצת את ס. יזהר — עט נהדר, אוצר מלים עשיר, דמות מוסרית. אבל קראתי את הספר וחיפשתי שם מלה טובה אחת על החייל היהודי שהקריב קרבנות כה רבים — אם אינני טועה, מלחמת העצמאות עלתה לנו ב-8,000–9,000 קריבנות — ומלה טובה אחת על החייל הזה לא מצאתי. כל התיאור הוא: ההנאה שבטייוח; ההנאה שבצלילה על הבורחים; השתלטות על כפר ללא לוחמים; הם בכלל לא ירו; אנחנו השתלטנו עליהם בלי שהם לחמו; חוסר יחס אנושי לאזרחים; הרס בתים; הגליית התושבים; הדגשת התאווה לרכוש הזר, לקרקע, לשכינות, לציד, למכונת השאיבה. ואין מלה אחת טובה על חייל היהודי באותה תקופה.

ואני הייתי אז. עשינו אותם דברים שמתאר ס. יזהר, אבל לחמנו, הקזנו דם והיתת מטה במלחמה ההיא. כל זה לא נאמר. אינני טוען כנגד ס. יזהר. הסיפור שלו עוסק בקטע אחד. אבל מה טעם להקריין את הסרט הזה, שאין בו מלה אחת חיובית אלא כולו שלילה? מה טעם להסריט אותו ולהקריין אותו היום על מסך הטל-ויזיה הממלכתית, כאשר אנחנו נאבקים על כל טיפת רצון טוב של אלה שאינם עדיין שונאינו? מדוע לתת נשק כזה? אם הסרט תואם את הספר — הרי זה נשק יוצא מן הכלל בידי אויבינו. הם לא יפסידו מאומה. הוא יעשה את עבודתם בטלוויזיה הממלכתית שלנו. לחשוף את עצמנו בצורה כזאת? וכי אנחנו באותו מעמד של אמריקה ששופה את עצמה במלחמת וייטנאם? אנחנו עוסקים רק בטוהר מידות וצדק? וכי מי שהו כאן יעלה על דעתו לקום ולהציע להתחזיר אתם תושבי חרבת חזעה למקומם?

בזמנים כתקנם אפשר היה להקריין סרט זה. אינני טוען כנגד ס. יזהר שכתב זאת בזמן שכתב, כתום המלחמה. אבל להקריין את זה היום בטלוויזיה הממלכתית — יש בכך מן הטימטום. זו פגיעה בכושר עמיתנו כלפי חוץ, בעת משאומתן, וכלפי פנים, בעת מלחמה, חס וחלילה.

אני מציע, אדוני היושב-ראש, להביא זאת לדיון במליאה בטרם יוקרן הסרט על המסך.

היו"ר פ. שינמן:

שר החינוך והתרבות ישיב לשתי ההצעות לסדר-היום.

שר החינוך והתרבות ז. המר:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אין אני רואה עצמי בריסמכא ספרותי לשפוט ולנתח את יצירתו של ס. יזהר, "חרבת חזעה". על כן רק אצטט מדעתו של בריסמכא, מורה שלי לספרות, פרופסור ברוך קורצויל וזכרוננו לברכה, בספרו "בין החזון לבין האבסורד", כי התייחסו ל"חרבת חזעה" ו"השבוי". ואני מאמין כי כשם

להבא סילוף דמותנו וזק למאבקנו במכשיר האפקטיבי ביותר לתקשורת המונים.

הנני חוזר ומזכיר כי בעבר — כאשר אלה היושבים היום ראשונה במלכות ישובו על ספסלי האופוזיציה — הציעו לא פעם לממשלה לחוקק חוקים אשר יאפשרו התערבות ברשות השידור ובתחלופותיה ומניעת נזק הנגרם לא פעם למאמצינו הבטחוניים. כעת ודאי שעליהם לבצע את מה שהציעו אז, וכעת הרי בידם לבצע זאת.

מתוך האמור הנני מציע לכנסת להעלות על סדר-היום את הנושא: התכנית לשדר בטלוויזיה את ההצגה "חרבת חזעה".

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת הדר (הורביץ), להצעה לסדר-היום באותו נושא.

עמנום הדר (הורביץ) (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אנחנו באים לדון היום על נושא שבמקורו הוא עניין שלפני דור. דור חלף מאז אירע אותו אירוע בחרבת חזעה, ואיננו יכולים לדון בנושא הזה בלי לראות אותה תקופה. אי-אפשר לצלם היום מצב ולומר כאילו לא היו דברים אחרים באותה עת. מלחמת העצמאות — או יותר נכון: הסיפור שבו מדובר בהצעה לסדר-היום — היתה בדיוק לפני 30 שנה. המקרה שעליו מספר הסיפור אירע על רקע מלחמת העולם, על רקע שואת אירופה, על רקע שר חוסר תחליף ותשובה לבעיות העם היהודי, כפי שהיו באותה תקופה.

אופי מלחמת העצמאות לא היה דומה לאופי המלחמה של הימים האלה. זאת היתה מלחמת אזרחים. אזרחים ירו באזרחים ואזרחים כבשו כפרים וקבעו עובדה של שליטה בשטח על-ידי כיבוש כפרים והתיישבות בהם. כל מלחמה יש לה תוצאות; והמלחמה ההיא היו לה תוצאות משלה. כתוצאה מהמלחמה נגרמו נזק, סבל ועוול לאזרחים. זה דינה של כל מלחמה. כתוצאה מכך היו פליטים; ובאותם שטחים שפוגו יושבו הפליטים שאנחנו היינו חייבים באותה עת לתת תשובה לבעייתם. אני רואה מולי את חבר-הכנסת אריה אליאב. הוא ודאי איננו מסכים עם מרבית הדברים שלי; אבל הוא יישב את חבל לכיש, שהיה מיושב בעבר על-ידי אנשים שברחו ופוגו מאותם שטחים בתקופה ההיא.

לוא היינו עומדים היום בתקופת שלום, בזמנים רגילים, והיינו מנתחים את העבר ניתוח פילוסופי, היו פני הדברים אחרים; אבל אנחנו נחונים עדיין באותו משבר. מדינת ישראל נאבקה עדיין על עצמאותה. בל נטעה, אל יסנוור סאדאת את עינינו. אנחנו נאבקים עדיין על עצמאותנו; ולא מן הנמנע שנעמוד בפני מלחמה חוזרת. לא מן הנמנע. ולחלופין מתנהל משא ומתן שאולי יביא לשלום — אולי. מכל מקום, בשתי האפשרויות, הן במלחמה והן במשאומתן לשלום, אנחנו נאבקים על כל קורטוב של רצון טוב של העולם הנ-אור.

במאבק הזה על דעת-הקהל בעולם טוענים כנגדנו להתחרות וזכויות הלגיטימיות של העם הערבי. משמעותו של המושג הזה — "הזכויות הלגיטימיות" — היא מתן אפשרות להתחזיר אותם פליטים, המתוארים בחרבת חזעה, למקום גירושם. זאת משמעות הזכויות הלגיטימיות וזה

אני מקווה שהנהלת הרשות תשקול בכל זאת זמן מת-אים יותר להמחזה זאת. איני רואה שום צנזורה על הטלוויזיה או פגיעה בחופש-היצירה אם הכנסת, הגוף הריבוני העליון של עם ישראל במדינת ישראל, תביע את עמדתה בנושא זה שיש לגביו ויכוח בציבור.

על מכלול העניין בהחלט יש מקום, לדעתי, לדיון, להבעת דעת הכנסת שהיא נציגת העם, ולוא גם ללימוד העניין, לליבונו ולביטוי משאלתם והמלצתם של נבחרי הציבור.

על כן מציע אני להעביר את הנושא לדיון לוועדת החינוך והתרבות של הכנסת. אני ממליץ שהוועדה תחזה במחזה ותביע דעתה; ובהחלטותיה אפשר שיהיה ביטוי יותר נכון לדעת הציבור על הנושא. אולי גם ישפיעו ההחלטות על שיקולי הנהלת הרשות. אני מאמין שאם אמנם תחליט הכנסת שוועדת החינוך והתרבות תדון בנושא — תמתין הנהלת הרשות בהקרה עד לשמיעת המלצתה או חוות-דעתה של הוועדה, ורק אז תחליט מה עליה לעשות.

היו"ר פ. שינמן :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אליאב, להצעה.

אריה אליאב (מחנה שלי) :

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים, לוא צרי-כים היינו להטיל צנזורה ולמחוק מספר הספרים שלנו — מהתנ"ך — את כל הקטעים המספרים על מעשי אבי-זריות ותועבה של אנשים וקבוצות מבני עמנו, לא היה נשאר ממנו הרבה. בוודאי לא היה הופך למגדלור המור-סרי הגדול ביותר בתולדות האנושות.

ברשותכם אקרא קטע כזה משמואל ב' פרק י"ב.

היו"ר פ. שינמן :

אולי תוותר עליו ?

אריה אליאב (מחנה שלי) :

לא אוותר. תרשה לי.

"וישלח ה' את נתן אל דוד, ויבוא אליו ויאמר לו : שני אנשים היו בעיר אחת, אחד עשיר ואחד רש. לעשיר היה צאן ובקר הרבה מאוד. ולרש אין כול כי אם כבשה אחת קטנה אשר קנה ויחיה ותגדל עמו ועם בניו יחדיו, מפתו תאכל ומכוסו תשתה ובחיקו תשכב ותהי לו כבת. ויבוא הלך לאיש העשיר ויחמול לקחת מצאנו ומבקר לעשות לאורה הבא לו, ויקח את כבשת האיש הרש ויעשה לאיש הבא אליו. ויחר אף דוד באיש מאוד ויאמר אל נתן : חי ה' כי בן מוות האיש העושה זאת. ואת הכבשה ישלם ארבעתיים, עקב אשר עשה את הדבר הזה ועל אשר לא חמל. ויאמר נתן אל דוד : אתה האיש".

רבותי, חברי הכנסת, ס. יזהר איננו נתן הנביא, וסיפור "חרבת חזעה" איננו פרק בתנ"ך. אך ביסודם מונחות אותה זעקת שבר מול אכזריות האדם ומול אימי המלחמה.

לפי הגיונו של המציע, חבר-הכנסת קלמן כהנא, היו צריכים האמריקאים לגנוז מיד את "אוהל הדוד תום" ואת "שרשים" ; האנגלים — את "מסעי גוליבר" ואת "אוליבר טוויסט" —

עמוס הדר (הורביץ) (המערך) :

חבר-הכנסת אליאב, והאם אתה באמת משווה את מצבנו למצב האמריקאים ?

שלכל יוצר יש זכות מלאה לחופש יצירה — וזה תנאי ליצירה — כך יש חופש יצירה לביקורת הספרותית, וזכור תה אינה פחותה. ואני מצטט : וכל מה שאקרא עכשיו הוא ציטוט של פרופסור ברוך קורצויל :

"שומה על אישי הספור להיות מבצעי פעולות מופ-רכות מיסודן. הלשון היפה והמתורבתת של יזהר היא כאן כמעט ארסית. ההרס השיטתי של הכפר הערבי, גיי-רוש האוכלוסיה, היחס של מבצעי המשימה — כל זה מפגין רק דבר אחד : את היעדרה של כל משמעות אמי-תית, את הפרברסיה של המשמעות, של החיים האמי-תיים, למשהו שדי ומטורף ; שקידה מאוזכיסטית כמעט על פרטי הפרטים של ביצוע העשייה, שתכנה הוא הרי-קנות ; ביתר דיוק — הלא-אנושי. כאן מקום משכנם של היאוש ושל הצניעות. ומכל המלים היפות נשארו הסאדיסם והמאוזכיסם. החיילים משוחחים זה עם זה איך דפקו בשלושה כדורים תמורת עלוב שלא רצה למות. הם יורים סתם באיוה גמל כדי לבדוק את הכלים. איוו לא-איכפתיות וריקנות ניהיליסטית משתלטות על הכול. העשיות אינן עשיות, המשימות אינן משימות, והנשמה היהודית הגדולה היא פראזה ; וכל המלים הריקות מת-עופפות אך כדי להפגין את העדר תכנון. והאמת הנוראה כלולה במשפט, 'ואיננו חייבים לכלום, איננו דואגים ל-כלום, ולא איכפת לנו כלום' — לא כלום — לא כלום — לא כלום. זוהי הזעקה האמיתית הכנה ; זהו הסיכום של מה שמושם אצל יזהר במירכאות כפולות : 'הכרה ציונית לאומית'. הנה השקר הגדול — אומרים סיפורי יזהר אלו. 'אלו' — כלומר, 'חרבת חזעה' ו'השבור'.

ואולי ציטאטה נוספת : "מבחינה אידיאית יש ש-תהינו במקצת לאור העמדה הדואליסטית ; לא הבינונו, למשל, מדוע צריך היהודי להרגיש את עצמו ככובש ור בתוך ארץ אבותיו". וכדי לעשות צדק עם הערכתו של קורצויל — הרי כל זה נעשה תוך חיוב הצורה, הרמה הגבוהה של הסיפור, והיות יזהר מסופרינו. הצעי-רים הרציניים ביותר.

אדוני היושב-ראש, אינני גם בעל סמכות ממלכתית חוקית באשר להחלטה מפורטת של תכנים ונושאים ש-בהם בוחרת הנהלת הטלוויזיה להציגם לפני הציבור. סמכות השיקול הממלכתי-ציבורי — באשר לתועלת הרוחנית והממלכתית שתצמח לציבור ולעם ולנוער מתכ-ניות המקור של הטלוויזיה — נתונה לוועד המנהל ול-מליאה. המליאה היא המופקדת על מילוי החוק כשל-ענינה רוח החוק וטובת הציבור. המליאה והוועד המנ-הל נזקקו לשאלה אם זוהי העת המתאימה להציג דווקא מחזה זה. כן נזקקו לשאלה אם לא יוצא המחזה מהקשרו ותקופתו ויובן באופן לא נכון, ואולי אף מוזק ופוגע, בעיקר בעת ההידברות והמשא-ומתן לשלום. המליאה והוועד המנהל הנוכחיים החליטו, על-פי דעת הרוב, להציג את המחזה, אלא שתיתוסף לכך מסגרת של דיון שייציג את הנושא מכל היבטיו.

מכאן יובן שאף-על-פי שלכשעצמי סבורני, לעניות דעתי, שבמסגרת, להצגת יחסית, העומדת לרשות רשות השידור לשם המחזות יצירות מקוריות, נכון היה לבחור ממיטב יצירותינו שאינן נושאות האשמה עצמית ואינן נתונות במחלוקת, כפיצירה זאת — הרי שאין בידי ובכוונתי למנוע או לשנות החלטה זאת, שנעשתה לפי החוק הקיים, בהרכב הנוכחי של המליאה והוועד המנהל, שכן הבינו לעשות.

שיצא במשך השנים ב־12 מהדורות, ועל ספרים דומים לו התחנכו דורות של נערים ונערות, שהפכו לטובי החיילים והלוחמים על חירותה וחייה של ישראל, והם שכתבו את "שיח לוחמים", והם שהיו באנטבה. והחייל המספר את סיפור "חרבת חזעה" גם הוא אינו אלא חניך של תורת "טוהר הנשק", שעליה גדלנו וחונכנו ולחמנו; ותורה זו גם היא מעוגנת במסורת ישראל הנפלאה וה־רודפת שלום.

חבר־הכנסת כהנא, לא תהיה כאן קהילת אמשטרדם, ובגרות שחורים לא נחרים ונגדה פילוסופים וסופרים.

(חבר־הכנסת ע. הזר קורא קרי־את־ביניים)

אני מציע כי ההצעה תורד מסדר־היום בטרם ית־פשט בתוכנו וידאנוביסם פסבדו־דתי ופסבדו־לאומני שי־יכלה בנו כל חלקה טובה.

הו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת שריד.

יוסי שריד (המערך):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אני בא להציע לבית להסיר את הצעתו לסדר־היום של חברי, חבר־הכנסת עמוס הזר, בנושא המשרד "חרבת חזעה" —

חיים קורפו (הליכוד):

מה שלא עושה רושם טוב — הוא שהטלוויזיה מצלמת דווקא עכשיו.

יוסי שריד (המערך):

יש לך טענות לטלוויזיה? תפנה אליהם. אני לא הייתי בקשר עם הטלוויזיה.

— אני בא להציע להסיר זאת מסדר־היום. אם כי קשה לי — באמת קשה לי — להתפלס עם חברי, חבר־הכנסת הזר, בנושא זה. חבר־הכנסת הזר אמר שהוא קרא פעם ופעמיים את "חרבת חזעה"; ובפנים האחרונה עשה זאת אתמול. אינני יכול לומר, חלילה, שחבר־הכנסת הזר לא הבין את הסיפור, כי אני מכיר אותו כאדם מבין; אבל יכול מאוד להיות שהוא לא קרא זאת היטב. הגיבור הראשי ב"חרבת חזעה" הוא מיכה. הוא הגיבור הראשי, הוא הדמות המרכזית בסיפור והוא המגלם את כל הטוב שיש בנו, את כל הטוב שיש בחייל הישראלי, את כל הדברים המוסריים המט־ידיים את החברה הישראלית. הדברים האלה אינם נא־מדים במונחים כמותיים. מיכה הוא הדמות הבולטת ביותר. סביבו נוקם הסיפור כולו.

ועוד הערה אחת מקדימה לשר החינוך והתרבות, שהביא לכאן תנא דמסייע — ובהחלט תנא דמסייע — את המבקר הידוע והמכובד פרופסור קורצויל ז"ל. אבל לוא הייתי אני רוצה להביא לכאן רצונות של מבקר ריח גדולים לא פחות מפרופסור קורצויל ז"ל, הייתי מביא לכאן כדי להסתייע בהן ולומר לחברי הבית שה־רוב המכריע של מבקרי ישראל רואים ב"חרבת חזעה" את אחד החזיונות היפים ביותר בסיפורת הישראלית.

עמוס הזר (הורביץ) (המערך):

יוסי, זה הנושא? הרמה הספרותית של הסיפור?

יוסי שריד (המערך):

אני בסך־הכול משיב על הדברים שנאמרו מפי שר החינוך והתרבות. אני מתייחס אליהם ברצינות, וגם ה־עדות היתה רצינית.

אריה אליאב (מחנה שלי):
אימי המלחמה שווים בכל מקום.

עמוס הזר (הורביץ) (המערך):
כן, אבל התוצאות של השלום עלולות להיות אחרות.

אריה אליאב (מחנה שלי):
לא מדובר על האמריקאים של היום. מדובר על העבדות שהיתה באמריקה, על המתאה החברתית נגדה ועל אימי העבדות.

עמוס הזר (הורביץ) (המערך):
במה אתה משווה את "שרשים" מהיום למצב הזה?

אריה אליאב (מחנה שלי):
מה זה שייך? היו אימים של עבדו תומלחמה. אני מכיר אימים כאלה בדיוק כמך. את "חרבת חזעה" אני מכיר בדיוק כמך. את מלחמת השיחרור — כמך. לא נתווכח על כך.

עמוס הזר (הורביץ) (המערך):
מדוע השתלטת על "חרבת חזעה" — אתה עם הישור־בים שהקמת?

אריה אליאב (מחנה שלי):
זאת עשינו שנינו ביחד. אנחנו גאים על כך.

עמוס הזר (הורביץ) (המערך):
אינני מתחרט על כך.

אריה אליאב (מחנה שלי):
אנחנו גאים על כך. יש מקום לביקורת חברתית. וידאנוביסם לא יהיה כאן בכנסת ובעם.

— הצרפתים צריכים למחוק את "עלובי החיים" ואת "האדום והשחור"; הרוסים — את "הנשמות המ־תות" ו"האחים קאראמאזוב".

מה רוצה חבר־הכנסת קלמן כהנא כי ימחיו מספרו־תנו? הרי את שיר השירים, את שני העפרים תאומי הצביה, את אגן הסהר —

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):
לא הצעתי למחוק מספרותנו שום דבר.

אריה אליאב (מחנה שלי):
אני שואל אותך שאלה רטורית. לא הפרעתי לך. — את ערמת החיטים — בודאי שאסור יהיה להראות לציבור הרחב. ובכן, מה יישאר לאחר שחברי הכנסת קלמן כהנא וחבר־הכנסת עמוס הזר יפעילו את המספרים שלהם? מה יישאר מהתנ"ך ומה יישאר יתווכחת ברנר וסיפורי עגנון, משירי האהבה הנפלאים של יהודי תימן, משירי טשרניחובסקי, רחל ולאה גולדי־ברג? מה יישאר מאב. יהושע, מעמוס עזר ומדליה רביקוביץ? מה רוצים חברי הכנסת הנכבדים הללו? כי יראו לציבור רק את "אודי חמודי" בכיפה של "ילד טוב ירושלים"?

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):
זו היתה באמת שאלה רטורית יפה, חבר־הכנסת אלי־אב.

אריה אליאב (מחנה שלי):
אני לא מחכה ממך לתשובה. על "חרבת חזעה",

הטלוויזיה חייבים להבין ולדעת כי כניעה ללחץ פעם אחת תביא בהכרח לכניעות רבות. ההתקפלות לא תהיה, בסופו של דבר, בנקודה אחת; היא תהיה לאורך כל הקו, ועד מהרה יקיץ הקץ על עצמאותה של רשות השידור.

חברי הכנסת, מה בעצם רוצים מהספרות העברית כמה מחברי הכנסת? רוצים מן הספרות העברית שגיי בורה, גיבור המלחמה הישראלי, יהיה איש צעיר, יהיה איש מנוער מספקות, חסר התלבטויות, עיוור לסבלו של הזולת ולעוול הנגרם לו, גיבור האוסר מלחמת מצווה. אנחנו אוהבים את הדמות הסינתטית הזאת, המווייפת, המלאכותית, שאינה כלל בנמצא אלא אך ורק בדמיונם של הפוליטיקאים השמים עצמם פטרוניים לעם, לכושר השיפוט שלו, להבנתו ולרגישויותיו.

הגיבור היודע כי גם מלחמה מוצדקת היא מלחמה הגורמת עוול; כי גם מלחמה נכונה היא, בסופו של דבר, מלחמה טועה; כי גם מלחמה הכרתית היא מלחמה מיותרת — הגיבור הזה הוא מסוכן.

ומה רוצים כמה מחברי הכנסת מהטלוויזיה ומהקול-נוע שלנו? גם אם אינם רוצים זאת במדע, בסופו של דבר יגיע מוצב כזה שהם ימסחרו את המלחמה, ימרחו אותה בצבעי טכניקולור, ילכו אותה בשירי לכת, יס-טו ממנה דמעות ויפיקו ממנה מחיאות כפיים. נכון, "חברת חזעה" של ס. יזהר איננה "אקסדוס" של ליאון יוריס; ומיכה של "חברת חזעה" איננו ארי בן-כנען של "אקסדוס". את המלחמות שלנו אי-אפשר לארוז כמו בונבוניות, ואת גיבוריהן אי-אפשר לרסס בדיאורינט וב"אפטר-שייב".

חברי הכנסת, את "חברת חזעה" קראתי בפעם הראשונה כאשר הייתי בן 12. מאז קראתי את הסיפור פעמיים רבות. ובכל פעם — אני מודה — היה יותר ויותר משה לקרוא אותו, יותר ויותר מכאיב. אך לא ניתן כלל להבין את קיומנו כאן בארץ, את מאבקנו, בלי "חברת חזעה". לא ניתן כלל לרדת לשרוש הסיכסוך בצזור בלי "חברת חזעה". אך חשוב מכול — לא ניתן כלל להבין את רצוננו העז בשלום בלי "חברת חזעה". כדי להבין צריך, כנראה, לכאוב; וכדי להילחם צריך להבין.

חברי הכנסת, אסור בשום פנים שמלחמות ישראל יהיו נשקפות אלינו מן הדפים של אלבומי הנצחון או ניבטות אלינו מעיניה של הכלבה עזית. הלחצים המופיעים כאן היום יגרמו לכך. אני מציע איפוא להסיר את הלחצים האלה. לכן אני מציע להסיר את ההצעה מסדר-היום.

היו"ר ש. ארבל-אלמולינו:

אנחנו עוברים להצבעה. אני רוצה לשאול את חברי הכנסת אריה אליאב אם הוא מסכים להצעת השר.

אריה אליאב (מחנה שלי):

אני ביקשתי לא לכלול בסדר-היום את הצעתו של חברי הכנסת כהנא.

היו"ר ש. ארבל-אלמולינו:

חבר-הכנסת קלמן כהנא, אתה מסכים?

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):
אני מסכים.

לא פעם אחת הבענו כאן את התנגדותנו העקרונית להתערבותה של הכנסת במשרדי הטלוויזיה ובתכניהם. לא מעטים הם חברי הכנסת הסבורים כי יש לבטל מכול וכול צנזורה כלשהי על סרטים, סרטי טלוויזיה ומחזות, לבד מצנזורה בטחנית מובהקת.

(חברי הכנסת ח. קורפו קורא קריאת-ביניים)

צנזורה על-ידי פוליטיקאים — על אחת כמה וכמה. אין צנזורים גרועים מהפוליטיקאים למיניהם, הרוצים תמיד לגייס את היצירה, לרתום אותה לעגלתם הציבורית ולראות אותה נבראת בצלם השקפת העולם שלהם ו-בדמותה. לוא היינו מניחים לפוליטיקאים לעשות שימוש במספרים האדיאולוגיים שלהם, לא היתה הטלוויזיה הישראלית מסוגלת להוציא מתחת ידה אפילו סרט אחד ראוי לשמו. זה היה גזר כאן וזה היה מקצץ שם, הכול על-פי האמונה והדעה, והיצירה היתה הופכת גורים וטל-אים ונשמתה היתה ניטלת ממנה.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

גם היום פועלים לפי אמונות ודעות. חסביר לי מדוע הצנזורה של העובדים טובה יותר מזו של נבחרת ציבור?

יוסי שריד (המערך):

אין צנזורה גרועה מצנזורה של פוליטיקאי. אין מדינה בעולם שהפקדה את הצנזורה שלה בידי פוליטיקאים. צנזורה הופקדה בידי מוסדות שאין בהם פוליטיקאים. היא הופקדה בידי בתי-משפט, אך בשום מקום בעולם לא הופקדה בידי פוליטיקאים.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

הם קובעים לפי אמונות ודעות שלהם. אני מציע לך לראות את "עלי כותרת". שם יש צנזורה של אדם אחד.

היו"ר פ. שינמן:

חבר-הכנסת בן-מאיר.

יוסי שריד (המערך):

אם אינך מבין את ההבדל בין פוליטיקאי ושוטף בעניין זה — הרי הוא: פוליטיקאי צריך ללכת בכל ארבע שנים לבחירות ולהתכונן לטעמים שונים של העם. אולי נקבע תכניות על-פי משאלי עם? אולי גם נגלה את המדיניות שלנו על-פי משאלי עם?

עמוס הדר (הורבין) (המערך):

אנחנו עוסקים בצנזורים של הצנזורים — מי מוסמך לפסוק בזה יותר.

יוסי שריד (המערך):

אני מציע לסמוך לחלוטין בעניין זה על מי שהכנסת הפקידה בידי את הסמכות לכך. הכנסת הזאת חוקקה חוק; היא הקימה מוסד על-פי חוק; הדברים מתנהלים על-פי חוק שהכנסת הריבונית שלנו חוקקה. אתה רוצה לשנות את החוק? — תשנה אותו. לא שמעתי טענה שהיתה הפרת חוק, כאילו הטלוויזיה מפירה את החוק. לא שמעתי כזאת מפי שר החינוך והתרבות.

בהודמנות זו אבקש להביע מחאה באזני מנהלי הטלוויזיה על כי הניחו ללחצים ציבוריים-פוליטיים חד-צדדיים להטות אותם מדרך השיקול הענייני. הסרט "חברת חזעה" נועד לשידור כבר לפני שבועות רבים ורק בגלל הלחצים האלה לא שודר עדיין. מנהלי

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזילינו :

חבר-הכנסת עמוס הדר, אתה מסכים ?

עמוס הדר (הורביץ) (המערך) :
אני מסכים.

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזילינו :

לגבי הצעתו של חבר-הכנסת קלמן כהנא יש שתי הצעות : האחת — להעביר אותה לוועדה ; והשנייה — לא לכלול אותה בסדר-היום של הכנסת.

הצבעה

בעד ההצעה להעביר את הנושא שהעלה

חבר-הכנסת ק. כהנא לוועדה — רוב

בעד ההצעה לא לכלול את הנושא

בסדר-היום של הכנסת — מינוט

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר-הכנסת ק. כהנא לדיון בוועדת החינוך והתרבות נתקבלה.

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזילינו :

הוחלט להעביר את הצעתו של חבר-הכנסת קלמן כהנא לוועדת החינוך והתרבות.

מאיר פעיל (מחנה שלי) :

ובהזדמנות זו לשנות את שם ועדת החינוך לוועדת הצנוורה הממלכתית.

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזילינו :

אני מעמידה להצבעה את הצעתו של חבר-הכנסת עמוס הדר. לפנינו שתי הצעות : האחת — להעביר את הנושא לדיון בוועדת החינוך והתרבות ; והשנייה — לא לכלול את הנושא בסדר-היום.

הצבעה

בעד ההצעה להעביר את הנושא שהעלה

חבר-הכנסת ע. הדר (הורביץ) לדיון

בוועדת החינוך והתרבות — רוב

בעד ההצעה לא לכלול את הנושא בסדר

היום של הכנסת — מינוט

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר-הכנסת ע. הדר (הורביץ) לדיון בוועדת החינוך והתרבות נתקבלה.

5. השביתה בצי הסוחר

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזילינו :

חברי הכנסת, אנו עוברים להצעה, הבאה לסדר-היום. לפנינו חמש הצעות באותו נושא : השביתה בצי הסוחר. רשות הדיבור לראשון המציעים, חבר-הכנסת מאיר כהן.

מאיר כהן (הליכוד) :

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אני סבור ש-השביתה בצי הסוחר הישראלי היא הסנונית הראשונה במאבק על הסכמי השכר, ואני חושש לומר — בשרשרת של איומי שביתות והשבחות בשירותים החיוניים בישראל. אין מי שיחלוק על כך שהעבודה בים קשה ושונה מכל עבודה אחרת על היבשה. הימאי מנותק מביתו ומוותר על הרבה מהנאות החוף ; חלק ממחיר הסבל משלמים משפחתו וילדיו, הנאלצים להסתגל לחיים מיד-חדים במינם, באשר ראש המשפחה הוא בגדר אורח בין הפלגה להפלגה, או יותר נכון — כאורח הנוטה ללון. אולם אל לנו לשכוח שבמרכזי השכר של הימאים התי-חשבו בכל אי-הנוחות ואי-הנעימות הכרוכות בעבודתו של הימאי המנותק מביתו.

אל לנו לשכוח ואל לציבור הימאים וחברות הספנות לשכוח שציי-הסוחר הוא שירות חיוני למדינת ישראל במצבה הכלכלי והבטחוני בו היא נמצאת כיום. אל לנו לשכוח שההסתדרות היא המחזיקה ב-10% ממניות החברה הלאומית של ציי-הסוחר הישראלי, של חברת "צים" ושל חברות-הבת שלה. לפני שנה בערך, בחדש אפריל 1977, השביתו קציני הים את ציי-הסוחר, והי-שביתה גרמה נזקים חמורים למשק הישראלי. מדינת ישראל אינה יכולה להרשות לעצמה את הלוקאאוט אשר בהשבתה כזו. שלא ככל מדינה באירופה, התחבורה אל מדינת ישראל וממנה היא בדרך האוויר והים ; ובאשר ליצוא וליבוא — בעיקר דרך הים. מדינת ישראל חסומה בבולקאדה, הסגר יבשתי מסביבה ; ורק דרך אחת עי-קריית פתוחה לפנינו ומאפשרת לה לתפקד מבחינה כל-כלית — דרך הים.

בעבר הלא-רחוק היינו עדים לדוגמאות לרוב של פריצת שביתות על רקע סיכסוכים בין איגוד קציני הים לבין איגוד הימאים הדירוגיים. את המחיר המלא שילמו חברות הספנות וכלכלת ישראל. השביתה באפריל 1977 עלתה ל"צים" בהפסדים ישירים של כמה מיליוני דולרים ; ובעקיפין — לכלכלת ישראל — פי כמה יותר. קשה להעריך זאת. השביתה האמורה פרצה על רקע הפ-רשיות השכר בין הקצינים לדירוגיים ו"צים" נעזרה בדירוגיים כדי להכריע את הקצינים. הפעם, בשביתה זו, החליטו הימאים על כל דרגותיהם לעשות "הבה נתחכמה לו" : שני האיגודים חברו יחד והכריזו את השביתה, וזאת כדי למנוע תקיעת טריז ביניהם.

גברתי היושבת-ראש, ברצוני להזכיר לחברי הבית וגם לימאים, לרבות הדירוגיים, שרק לפני שבועות מס-פר אישרה ועדת הכספים, לאחר דיונים רבים, הטבות במימון לימאים והכירה בחלק מההכנסות של הימאים כהכנסה הפטורה ממס. ברוב דרגות הקצונה מגיעה ההכרה בהוצאות ל-7,200 לירות לחודש, הכנסה הפטורה ממס לחלוטין. רק לאחר שהוסדר עניין זה התחיל מאשר ומתן נמרץ על תביעות השכר של הימאים. האם אין לראות בבעד זה של הימאים נסיון להתחכם ולהוליך שולל את ועדת הכספים ? רק לאחר שקיבלו הימאים את ההטבות האמורות הגישו את התביעות להטבות בשכר.

ומה הן ההטבות שהם דורשים ? תוספת בת 60% עד 70% לגבי השנים 1977/76, רטרואקטיבית. זוהי תו-ספת ריאלית בשכר, לגבי אותן השנים, בשיעור 83%, בעוד שבענפים אחרים היתה בשנים הללו יציבות או ירידה קלה בערך הריאלי של השכר. התשלומים למפרע, בהתאם לדרישת הימאים, יגיעו ל-40 מיליון דולר, כלומר ל-600 מיליון לירות ישראליות. מלבד זאת יש לדעת ש-השכר הממוצע לקצינים בשנת 1978, על-פי חישובי ה-חברות, יהיה גבוה מהשכר הנהוג בציי-הסוחר הבריטי ונמוך מהגרמני ; ואולם התקנים הגרמניים הם קטנים הרבה יותר מאשר הישראליים.

חובה אשר סיעת הליכוד תבעה לחוקק בכנסת השמינית. בבוררות אין מנצחים, אין מנוצחים ואין מרכינים ראש. מוסד הבוררות היה תמיד מכובד אצל העם היהודי, ב" גולה ובארץ. אין אני רוצה לחזור על דברי חברי הכנסת השמינית בקשר לחינוכיותו ולהפעלתו של חוק זה. חוק זה יחול בעיקר על בוררות בין המעסיק העיקרי, שהוא לרוב המדינה, לבין העובדים. המשפט יתקיים לפני שופט, הייתי מציע שופט של בית-משפט העליון אשר פרש לגימלאות. כפי שבחוק תביעת קטנות ממנים שופט של בית-משפט השלום אשר פרש. כך ינהגו גם במקרה זה וכך לא תהיה סחבת. השופט יוגבל בזמן לגבי מתן פסק-הדין והוא יהיה פנוי לכך. זה יהיה עיקר עיסוקו.

אינני מצדד בצווי ריתוק. בהתאם לחוק בוררות חו"ב יהיה על הצדדים להוכיח טענותיהם. רוב העם ורוב ציבור הפועלים נתן אמונו בממשלת הליכוד, מתוך ידיעה שהליכוד התחייב במצעו לחוקק את חוק בוררות חובה, למרות כל המאמצים של ההסתדרות להכשיל קבלת חוק זה עוד בכנסת השמינית. חוק זה ימנע כיבוי שרירי פות בסיכסוכי עבודה. אני מוכן לקבל את דעתם של השוללים, הטוענים שאין בחוק זה תרופת פלא. אולם לנסותו במשך שנתיים ולבחון כיצד הוא פועל — למי זה מפריע? להסתדרות — אולי; לציבור העובדים ולמשק המדינה — בוודאי ובוודאי לא.

גברתי היושבת-ראש, לסיום, רצוני לציין ששביתה זו תהיה שעת מבחן לממשלה בפתרונם של סיכסוכי עבודה. אני סבור שהם יעמדו על הפרק בחודשים הק"רובים. נכון ששביתה זו אינה זוכה לחסותה של ההסתדרות, אך יש להניח שהשביתות הבאות תהיינה בחסות ההסתדרות, בתמיכתה ובעידודה.

על כן אני חוזר על פנייתי לממשלה להביא וליישם, הלכה למעשה, את חוק בוררות חובה לתקופת נסיון בת שנתיים. היום זה המועד המתאים ביותר, כי אנו עומדים דקה לפני השעה ה-12. אם נאחר מועד זה — לא יהיה טעם ולא תהיה תכלית בהגשת החוק, לאחר שתפרוצנה השביתות והאווירה תתחמם.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:
רשות היבור לחבר-הכנסת אמיר, להצעה באותו נושא.

יעקב זיאק אמיר (המערך):

גברתי היושבת-ראש, עמיתי חברי הכנסת, בראשית דברי אני רוצה לברך את האיגודים של הימאים ואת שר התחבורה על ההידברות שניהלו אמש ועל ההחלטה לשחרר את הרציפים בנמלים ולאפשר הורדתן של סחור רות חשורות למדינה.

יחד עם זאת, אין זו הפעם הראשונה שמליאת הכנסת עוסקת במשבר בצי-הסוחר הישראלי. אכן, יחסי העבודה המעורערים הם חלק בלתי-נפרד מהמציאות הי"עגומה שאליה נקלע, אולי בעל כרחו, צי-הסוחר שלנו. המשבר הפוקד בימים אלה את הענף הזה מדאג במיוחד, כי אין להבין מדוע האיגודים וההנהלות כאחד נתנו יד לסחבת כה ממושכת בניהול המשא-ומתן בין הצדדים להסכם העבודה לשנים 1976-1977. אין ספק שמשברים תכופים אלה בקטע רגיש בסחר הבין-לאומי שלנו מכ"ידיים על קשרינו עם ארצות העולם. בוודאי יש, לאי-

בצי-צוחי החרבות וההתנצחות של שני הצדדים, אשר הם פסולים מעיקרם, טוענים הימאים שהשביתה תכריע את גורל הצי וכי הימאים לא יחססו להשתמש בכוח; ואילו חברות הספנות, מאידך גיסא, מאיימות במכירת הספינות החדשות, אשר תותיר להן רווח-הון ניכר, ובפטיורי 2,000 ימאים. אין להתפאר באיומים כ"אלה, ובמיוחד כשהם באים מפ"אנשי חברת הספנות הלאומית לישראל. מדינת ישראל לא תיתן למכור את הספינות; היא זקוקה להן כאוויר לנשימה. היא אינה יכולה להיות תלויה בספינות זרות להובלת היצוא והיבוא; ומבחינה בטחונית לא תוכל לסמוך על גורמים זרים אשר יורו אוויר לריאותיה. הייתי קורא לאיומים אלה הבל ורעות רוח, עניין לא רציני כלל וכלל. אני סבור שלציבור הימאים יש רגש של אחריות לאומית מפותחת למדי. ציבור זה לא יתן יד לביצוע איומים אלה של חיסול צי הסוחר בישראל. אלה הם איומי סרק שלא ייתכנו; הדעת אינה סובלת שביתה זו.

המדינה משקיעה מאמצים רבים כדי להגדיל את היצוא. פועלי התעשייה עובדים קשה ונדרשים להגביר את הפיריון מצד אחד, אבל מישוהו אחר יחבל במאמצים אלה מצד שני. את זאת לא יוכל איש לסבול, לא רק פועלי התעשייה. מה על היצוא החקלאי, ההדרים העל"ים להיקרב באין מוצא ליצואם? אמינותם של התעשיינים והיצואנים נפגעת, ועל-ידי כך נפגעת גם אמינותה של המדינה; נשכן התעשיינים אינם יכולים לעמוד בלוח הזמנים לאספקת הסחורות לציבור הצרכנים — הסוחרים והיבואנים.

בעולם אין סנטימנטים. אינך יכול לעמוד בלוח-הזמנים של אספקה — אין לך מקום בשוק. מי כמונו יודע מה קשה הדרך לרכישת שווקים. ואת מה שאנו בונים בעמל רב רוצים להרוס במחי יד אחת — בשביתה. את מי רוצים הימאים להעניש? את פועלי הייצור? את התעשיינים? את מדינת ישראל? הם מענישים גם את עצמם. הם כורתים את הענף אשר עליו הם יושבים. אם בכל זאת יומוש האיום של מכירת הספינות — הם ילכו בטל ויצטרכו להתרגל לשכר העבודה הנהוג במשק. אנא, יחשבו אם הם יכולים להסתגל לשכר זה לאחר שהתרגלו להיות ברמת חיים גבוהה. קל מאוד ל"התרגל לתנאים טובים יותר, אולם ירידה ברמת החיים היא קשה במיוחד.

בהודמנות ורצוני להזכיר לקציני הים שעומדת ותלויה נגדם תביעה לתשלום נזקי השביתה מהשנה שעברה. תביעה אורחית זו מסתכמת בכמה מיליונים. יפסידו במשפט זה ייאלצו לשלם מכספם; הם לא יוכלו לתבוע זאת ממישהו אחר.

גברתי היושבת-ראש, הסחבת במשא-ומתן בענייני שכר היא אם כל חטאת. כאן שורש הבעיה. שערו בנפ"שכם: המשא-ומתן עם הימאים נמשך שנתיים וטרם הגיע לסיומו. ברור הדבר שהעניין גורם להתמרמרות. המשא-ומתן בעתיד על הסכמי שכר בענפים שונים יתמשך זמן רב — ברור כי התביעות תגדלנה, בגלל האינפלציה, והן תתחדשנה עם הארכת המשא-ומתן על הסכמי השכר — ובצדק — במיוחד בענפי השירותים וב"ענפים החיוניים למשק המדינה. זה יהיה כדור שלג אשר יגרום למפולת כלכלית וחברתית.

על כן, גברתי היושבת-ראש, זו העת — ויפה שעה אחת קודם — להניח על שולחן הכנסת את חוק בוררות

בד. רציתי לדעת מה הן ההצעות של חברת הספנות לימאים לשנת 1978. הכנתי את שיעורי הבית היטב.

זר-התחבורה מ. עמית:
זה דווקא משמח.

יעקב ז'אק אמיר (המעריך):

מדובר ב־12 חודשים בלבד, זאת אומרת בשנת 1978. ההסכם הוא לשנה אחת. התשלומים החודשיים הם לפי דרגות. השכר החדשי ברוטו של קצין בכיר נע בין 23,000 לירות ו־26,000 לירות; הנטו של אותו קצין מסתכם בסך שבין 16,000 לירות ל־16,800 לירות; ה־ברוטו של קצין שני נע בין 17,800 לירות ל־19,800 לירות. הסכומים נטו מסתכמים בין 13,700 לירות ל־14,400 לירות; הברוטו של קצין שלישי — כאן אני יורד בדירוג — נע מ־14,500 לירות ל־16,400 לירות. הנטו נע בין 11,900 לירות ל־12,600 לירות. כאשר ביקשתי לדעת מהו השכר הממוצע ברוטו לקצינים, נסתבר לי שהסכום החדשי מסתכם ב־19,300 לירות.

גברתי היושבת-ראש, יש באמתחתי נתונים מדויקים המתייחסים לדירגיים. אין רצוני, בהזדמנות זאת, לפרט את המידה. אני חושב — ואני אומר זאת, חברי חברי הכנסת, כאיש האיגוד המקצועי, שצמצום קרב העובדים הוא נאמן להם וממשיך להיות כך — שאין מקום לנטוש את שולחן המשאומות ולשתק את ציי-הסוחר הישראלי. יכול להיות שכאיש האופוזיציה לממשלה הואת הייתי צריך לדבר ביתר ביקורתיות ואפילו בביקורתיות קיצונית כלפי השר הממונה על ציי-הסוחר הישראלי, ובוודאי גם כלפי בעלי-הבתים של האניות, ציבוריות או פרטיות — זה היינו הך; אך במציאות של רבותי חברי הכנסת, במדינת ישראל, בימים אלה בהם המדינה מתמודדת עם בעיות קשות ביותר בתחום השלום — תחום רגיש אצל כולנו — אנו חייבים ברגי-שותיתר כאשר מדובר בצווארי בקבוק של משק המדינה.

מעל במה נכבדה זו אני מבקש לקרוא לחברי ועמיתי הימאים, על קציניהם ואיגודיהם, וכמו כן להנהלות מפעלי הספנות השונים בארץ, לשוב לשולחן המשאומות. רק הדיבורות חועיל הצדדים. יש לנהל דיונים שקטים וענייניים, ובעיקר תכליתיים, ולמנוע מעצמנו עגמת נפש מיותרת ומזיקה. משוכנע אני שעם קצת רצון טוב, מכל הצדדים, למשאומות ובעזרתה הפעילה של ההסתדרות הכללית של העובדים — אני מדגיש זאת — ובוודאי בעזרתו של שר התחבורה, אכן יוכלו הצדדים להגיע להסכם ביניהם שימלא אחר הדרישות, אף אם באמצע הדרך.

לסיום דברי, גברתי היושבת-ראש, האמיני לי שבכאב לב אמרתי את אשר שמעת, אף כי אני דוחה מכול וכול את הביקורת הצורמנית שנשמעה ונטענה — לא תמיד צודקת — גם מעל במה זו, עלידי קודמי, וביודאי תישמע גם מפי חברים אחרים. הימאים, על אי-גודיהם וקציניהם, עושים עבודה חלוצית חשובה למדינה — שומים בימים, חקוקים מבני משפחתיהם. מנותקים רוב ימיהם מהמדינה, ובוודאי מביאים את דבר ישראלי לארצות העולם. אני מעריך בהחלט את הישגיהם למדינה. בימים שקטים כבימי מלחמה, והיו דוגמאות יפות בעבר.

אני רוצה לקוות שאכן הצדדים ישובו לשולחן ה-

גודים המקצועיים נימוקים כבדי משקל להכריז על סיכום עבודה בימים אלה.

הפעם, עמיתי חברי הכנסת, ביקשתי ללמוד מקרוב מהי האמת הצרופה בהתרחשויות בצי-הסוחר הישראלי. מה שלמדתי הינו עגום ביותר. איגודי הימאים אינם מקבלים מרות מהסתדרותם הלגיטימית. הקשרים ביניהם מנותקים זה זמן רב ואין מי שמתווה מדיניות מוסכמת על הצדדים. מלבד מצב זה, כאמור, היתה סחבת שנמרה שכה כשנתיים. כתוצאה מכך נערמו דרישות כבדות משקל לתשלומים רטרואקטיביים, המסתכמים בסכומים נכבדים ביותר.

אין בי הרצון לבקר היום חלק זה או אחר מהצדדים לסכסוך העבודה החדש, אשר שיתק את הפלגתן של אניותינו ופגע בהמשך התקין של הסחר הבין-לאומי של ישראל.

מהו סלע המחלוקת? חברי הכנסת, הוא מתמקד בדרישות האיגודים השונים של הימאים לשכר המגיע להם כתוצאה מחידוש הסכם העבודה לשנים 1976—1977. יש לזכור שבמשך שנתיים, משום-מה, לא הגיעו הצדדים, גם המעסיקים וגם העובדים, להסכם. אכן, בין הצדדים יש חילוקי-דעות על שיעור אחוז הפיצוי, ועדת הכספים של הכנסת נתנה, כידוע, את אישורה להחזיר מס, כתוצאה מהקלות במס הכנסה, לימאים. אם אכן המספרים שקיבלתי הינם אמינים — יש לי כל היסוד להאמין שמספרים אלה אמינים הם — מדובר, רבותי חברי הכנסת, בתשלומים רטרואקטיביים לשנים 1976—1977. אביא מספר דוגמאות: לא אלאה אתכם במספרים רבים מדי:

לקצינים נעים התשלומים ברוטו בין 58,000 ל־122,000 לירות. לא התעצלתי וחישבתי את הנטו, ובכלל זה החזרי המס מהקלות האחרונות במס: הסכומים נעים בין 74,000 לירות ל־108,000 לירות. בנוגע לדירגיים, נמסר לי שההחזרים הרטרואקטיביים למשך שנתיים — בסכומים ברוטו — נעים בין 24,000 לירות ל־80,000 לירות. בנטו — ובכלל זה החזרי מס כנ"ל — נעים הסכומים בין 33,000 לירות ל־77,000 לירות. זאת, כמובן, בהתאם לדרגות השונות הקיימות בצי-הסוחר שלנו. מי שמחשב את סך כל התשלומים הרטרואקטיביים לשנים 1976 ו־1977, מוצא שמדובר בסכום בלתי-מבוטל — כ־200 מיליון לירות ישראליות.

גברתי היושבת-ראש, ביקשתי להשוות בין העלות של צוות על אניה ישראלית לעמיתיו בציים זרים. הממצאים ש־לפני מראים שלפי המחירים של שנת 1978, העלות של צוות שלנו גבוהה ב־64% מעלות צוות באניה בריטית. ביקשתי להשוות עם חווים בין-לאומיים, עם I. T. F. מתברר שהעלות באניות שלנו גבוהה בכ־30%. אם ממשכים בהשוואה — וכך עשיתי — מוצאים שלעומת צוות גרמני, העלות של צוות שלנו גבוהה ב־10% בלבד. מובן שממצאים אלה הם ממוצעים משוקללים לכל אניות "ציים".

דרך אגב, כאשר מדובר באניות מתמחות, ההפרש לצוות אניה ישראלית גדול יותר.

אדוני השר, לא רציתי להסתפק בממצאים אלה בל-

אבל אם הצי יתמוטט עכשיו אני חרד מאוד, כי הקמת הצי הזה מחדש תהיה מלאכה קשה מנשוא. זה, כאמור, הנימוק הראשון להצעתי — מדוע צריכה הכנסת להתערב — כי יש פה אינטרס לאומי ממדרגה ראשונה.

אני מתחיל עתה את השנה החמישית שלי כחבר הכנסת. בשנים אלה עלה נושא זה בכנסת פעמיים בשנה במוצאי. אנו נמצאים אפוא בתקופה בת חצי דור, שבה הימאות הישראלית מתדרדרת והולכת, והסיבה — יחסי העבודה. כיוון שהנושא הוא בעל חשיבות לאומית מדרגה ראשונה צריכה הכנסת לדון בו. כאשר אני טוען שהנושא הוא בעל חשיבות לאומית ממדרגה ראשונה, אני מתכוון לא רק לתובלה בים. במדינה ענייה כמדויק, חנונו, מי שצופה אל העתיד הרחוק יכול לראות בענף זיימאות, אילו היה משגשג, ענף שממדי התובלה שלו וממדי המועסקים בו היו צריכים לעלות מעל ומעבר לגודל המדינה. היינו יכולים להיות מדינת ים אמיתית אם הצי היה פורח. שיקול זה מעניק אספקט נוסף לחובתנו לעסוק כולנו בנושא זה.

הנימוק השני — אני חייב להגיד זאת לשר התחבורה, כחייל ותיק: שנינו מכירים את הפתגם האומר "כל דג" — אני מבקש סליחה על המלה — "מסריח מן הראש".

ראש-הממשלה מ. בגין:

מדוע לא "מריח"?

מאיר פעיל (מחנה שלי):

כאשר דג מריח, אף אחד אינו עושה בעיות; כאשר דג מסריח, אין בדרשים לטפל בו. הכול בסדר. כולם אומרים: בגללנו הדג מריח; כאשר הוא מסריח, מנסים כולם להתנער.

ראש-הממשלה מ. בגין:

חזרת פעמיים — —

מאיר פעיל (מחנה שלי):

לא התכוונתי לחונק של המלה. כוונת הפתגם להדגיש שהמפקדים, המנהיגות הבכירה של כל מוסד, הם אשר צריכים לשאת בעיקר נטל האחריות, לטוב ולרע.

לכן ברור לי שחברות הספנות והנהלותיהן נושאות באחריות כבדה — במקרה זה לא בלבדית — להתדרדרות הפוקדת את הימאות המסחרית של מדינתנו. הדוגמת מעט בעניין זה היא העובדה שיש לחברות אלו חלק — לא 100% — בכך שמאז שנת 1975 לא נחתמו הסכמי עבודה בציה-הסוחר הישראלי והכול פתוח ונמצא פרוץ. צריך לטפל גם בחברות. הערכתי היא שכדי לטפל בחברות הספנות צריכה המדינה — הממשלה והכנסת — להיות מעורבת בהן.

והנימוק השלישי: לפני מספר ימים, כאשר ניסה חבר-הכנסת משה שמיר בעברית הנפלאה שלו — זה הדבר הנפלא היחיד שהוא מגלה בתקופה האחרונה — לנגח את הימאים ולשבח את "גוש אמונים", והציג את שניהם כשני קצוות: מצד אחד בבחינת עורכים ומצד שני בבחינת מושיעים — קראתי לו קריאת-ביניים, ש" הימאים הישראליים עשו למען המדינה והציונות יותר מאשר "גוש אמונים", כפל כפליים.

אולם גם אני חושב שכנסת חייבת להידרש לעוב-דה המדאיגה, כי מתוקף יחסי העבודה הרכושניים ב-מדינתנו הולך ומידרדר מוסר העבודה עד שחלקים מסוימים של האיגוד המקצועי הולכים ומאמצים לעצ-

משא-ומתן. הימאים עושים באמת עבודה גדולה. אני בטוח שעוד יסופר על כך בתולדות עם ישראל.

חיים קופמן (הליכוד):

מדוע אינך ממליץ על בוררות חובה?

יעקב זיאק אמיר (המערך):

אני חייב תשובה, ברשות היושבת-ראש: לוא הייתי יודע שיש בכוחו של חוק לפתור בעיות של משא-ומתן בין הצדדים, הייתי תומך בכך. בכל הארצות בעולם, שבהן נתקבל חוק כזה, הרי גם המעסיקים וגם העובדים עמדו בפני מצב אבסורדי של אי-ביצוע החוק. האמן לי שלא אתה ולא אני היינו רוצים לראות אלפי פועלים עומדים בתור לבתי-הסוהר. בתי-הסוהר במדינת ישראל מחזיבים תקציבים גדולים ביותר; ותקציבים אלה, לדעתי, יש להשקיע במקומות אחרים.

ראש-הממשלה מ. בגין:

בהצעת החוק על בוררות חובה אין זכר לבתי-סוהר. זה לא יעלה על הדעת. מדובר בקנסות בלבד, ורק במקרה שמפירים את החוק. לא נכון מה שאמרת. החוק הזה נתקבל בארצות רבות. יש ארצות שבהן הצליח מאוד. יש לי הצעה פשוטה: נעשה ניסיון לשנה ונראה.

יעקב זיאק אמיר (המערך):

אדוני ראש הממשלה, אני חושב שצריכה לקום בכ"ס זו ועדה מכל סיעות הבית לדון ולבדוק באילו תנאים ניתן להביא את יחסי העבודה במשק ליתר רגיעה, אם על-ידי חקיקה או על-ידי הידברות מתמשכת ונבונה.

היו"ר ש. ארבל-אלמולינו:

יש ועדת עבודה בכנסת. אין צורך בהקמת ועדות נוספות.

רשות הדיבור לחבר-הכנסת פעיל, להצעה באותו נושא.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אולי בסוף דב"רי אומר בכמה משפטים את דעתי על בוררות חובה. תחילה אני מדוע, לפי דעתי, צריכה הכנסת לדון בנושא זה; שהרי, לכאורה, סוציאליסט דוגמאטי חייב לומר ש-נושאי יחסי עבודה צריכים להידון בין האיגוד המקצועי והמעבידים: שינסו להתמודד ולהגיע לפשרה ולסיכום, ושלום על ישראל — אם יצליחו להגיע לכך. אני מצ-טער לומר, אך הפעם חייבים לשלב את המוסדות הממ-לכתיים בנושא זה — את הכנסת וכנראה, גם את הממ-שלה — לאו דווקא בכיוון של בוררות חובה אלא בכי-וון המעורבות של המנהיגות הפוליטית, של מנהיגות המדינה: השר הנוגע בדבר, ואולי גם נציגות של הכנסת, צריכים לרדת מטה, להיות בעניינים, כדי לפתור את הסיכסוך הנוכחי ואף כדי לפתור באופן הרבה יותר עקרוני את בעיית יחסי העבודה בציה-הסוחר הישראלי.

אין ספק — וזה הנימוק הראשון — שיחסי העבודה המעורערים הביאו את הימאות הישראלית למשבר הולך ומעמיק העלול לחסל את ציה-הסוחר הישראלי — המפעיל ריח דגלים שונים, ישראליים ולא ישראליים, כ-100 א-ניות — ולהביא לאבטלה של יותר מ-3,500 עובדים. זאת בתקופה של משבר עולמי בציה-הסוחר, משבר העלול לגרום לכך שציה-הסוחר הישראלי, אם יפול עכשיו — ולפי הערכתי, אינו רחוק מכך — לא יצליח להיבנות מחדש. יימצא מי שיוביל את המטענים לישראל וממנה.

מס סגנון-מאבק — ומי שבקיא במונחים של התפיסה המרקסיסטית מכיר סגנון זה — סינדיקאליסטי, סגנון-מאבק ציכיסטי. סגנון המאבק של האיגוד המקצועי שלנו הולך ומקבל, בחלק מהמקומות, דמות של מאבק בסגנון האיגוד המקצועי בארצות-הברית; סגנון-מאבק המתנער מכל חזון רעיוני או חברתי, וכל תכליתו להשיג בכל מחיר רק הטבות חמריות, בטענה-תואנה, שבשיטה הקאפיטליסטית הרכושנית, בשיטה של היצע וביקוש, אם הכול נקבע על-פי היצע וביקוש — גם אנו העובדים נמכור כוח עבודתנו במחיר היקר ביותר וניאבק על כך. אני מוכן אולי להזדהות עם 70% — 80% — 90% של המאבק הזה. באיזה שהוא מקום מתחיל להיווצר טעם מר של מאבק מעבר לגבול, כאשר מתחילים לומר: בכל מחיר, ולוא גם שיהיה הכול.

הייתי רוצה שתשמעו מה אומר סוציאליסט כמוני, בן פועלים כמוני. הלוואי והיה לנו כבר משק גדול כזה שהיינו יכולים לגרוס כי העובדים יכולים להיכנס למאבק בכל מחיר; לעזאזל, שיהיה המשק, אבל נשיג דבר עקרוני. במדינה כארצות-הברית, או צרפת, או גרמניה, או בריטניה הגדולה או אפילו איטליה או אפילו הולאנד — אני יכול להבין זאת. בתנאים שלנו, במסגרת החזון החברתי, השווינוני-הסוציאליסטי, אני יכול לבקש מעצ-מנו — ואני רואה את עצמי אחד מהם — באיזה שהוא רגע להטיל גם עלינו אילו שהן עכבות.

אני מודה ומתוודה שאני מודאג מחלק מהסגנון אשר פשה לאחרונה בקרב חלק מהאיגודים המקצועיים. אמר זאת יפה מאוד חבר-הכנסת אמיר, שצמח מתוך העוב-דים, כפי שצמחתי אנוכי מתוך משפחה של עמלים. אבי ז"ל היה פועל באותו מפעל שחבר-הכנסת אמיר עבד בו, ויש לי דרך-ארץ מופלג לעובדים היוצאים למערכה המקצועית. אולם יש סממנים לכך שלחלק מהאיגודים המקצועיים חסרה הלחלוחית הרעיונית, שיש בה גם מ-האחריות למה שנעשה במפעל וגרמה לסולידאריות עם עובדים אחרים. וכדאי שגם הימאים ישמעו זאת מאתנו. בגלל זה נפרדו הקצינים מהדירוגיים, משום שכל אחד מהם רצה להרוויח קצת יותר. כשנאני שומע את המלים: נעשה משאומתן רק בחסות השביתה — בהרבה מקרים אני אוהב את הטון הזה, אבל לפעמים הוא יכול להיות צורם.

הנושא הוא כאוב. הייתי אומר שהוא אולי שייך לתרבות יחסי העבודה, למוסר יחסי העבודה. והפתרון איננו לא בשוטמים ולא בעקרבים.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):
הוא שייך להכרה פועלית.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
להכרה פועלית ולהכרה שהעובד צריך להיות לא רק גא בעבודתו, הוא גם צריך להיות אחראי בעבודתו וסולידארי עם כל הפועלים והעובדים. הייתי רוצה שיש עם המאבק המקצועי הם יגידו: אנו רוצים שותפות כהנהלה, אנו רוצים שותפות באחריות, אנו רוצים להי-אבק לחברה יותר שוויונית — ולא רק לקבל יותר. הדבר כרוך בעיני במאבק מעמדי הרבה יותר עקרוני.

מה שחלק מחברי הליכוד אינם מכינים בנושא בורות החובה הוא שגדמה להם כי בשיטות של חקיקה, או רגימנטאליזאציה של היחסים, הכול יפתר. אתם טועים טעות מרה. אם יהיה לכם רוב אתם תחוקקו במדינה חוק

בוררות חובה. יש פה ממשלת ליכוד—ד"ש שכמעט כל חבריה הם בעד בורות חובה. אם תעבירו את החוק הזה תראו שהוא יטפח על פניכם, כי יתברר לכם לא רק שהוא אינו צודק אלא גם שהוא אינו יעיל. הוא רק יוסיף עוד דרג של מרידות, לא יותר.

אני מעלה נושא זה בכנסת בכאב לב. שהרי אני שייך לאלה החושבים כי צריך לסדר את יחסי העבודה בלי התערבות המדינה. אלא שהבעיה הגיעה לממדים לאומיים ויש צורך בהחלטות של מנהיגות לאומית. הפעם אמרתי לשר התחבורה שאינני מקנא בו; המשימה מוטלת עליו, יחד עם ההסתדרות, והפעם צריך לעבוד ממש בשיטות של מנהיגות לאומית. לא צריך להתבייש לרדת אל החברה. צריך לדבר עם הוועדים מכל המינים — על הסיפונים, בנמלים ובמשרדים — ולנסות להגיע אחם סוף סוף להבנה הדדית. רק השיטה הזאת של הירידה אליהם תצליח אולי להסביר להם את הבעיה הכלל-לאומית ולקלוט מהם את מכאוביהם ומאוויהם.

עשיתי זאת לפני שנתיים, בעת הסיכסוך בחברת קו צינור הנפט אילת-אשקלון. היו כאלה שכעסו עלי. היתה שם שביתה של מחלקת הים. נסעתי לשם. הימאים שבחו והסתלקו עם הספינות לתוך הים. אני טענתי שזה לגטימי, כי אני חושב שפועל המפעיל את האצעי-הייצור רשאי גם להשבית אותם. לקחתי מה שנקרא "זודיאק", סירת גומי קטנה שאני מכיר עיד מחיי הממו-שכים בצה"ל, נסעתי אליהם לתוך הים ועליתי על אחת הספינות שלהם. אני זוכר את התדהמה שהם גילו למראה חבר כנסת שבא אליהם. לבסוף התברר כי הם מצפים שאלה הנמצאים, לכאורה, במרומי ההיירארכיה, המטיפים מוסר על צורך לאומי וכו', יבואו לשמוע וגם להשמיע. בסופו של דבר, כשחזרתי משם, צילצלתי גם למזכיר ההסתדרות וגם לשר האוצר ואמרתי להם: אם אתם תהיו מריסאות שלכם ותלכו לדבר עם החברה האלה, יתברר לכם שהם יבינו אתכם יותר טוב. אולי גם אתם אל העמלים את הפרובלמה הלאומית וגם תשמעו באופן בלתי-אמצעי מה כואב להם. נדמה לי כי שיחות ממין זה הן מועילות ותבאנה לפתרון הרבה יותר מהיר מאשר כל בורות ממלכתית. חבר-הכנסת קופמן, אם יגילו כנסות של 3.500 עובדים והם יחליטו לא לשלם — לא ייצא כוח במדינת היהודים שיוכל להוציא מהם את הכסף. מדינת יהודים צריכה להיות איפוא חכמה מאוד כדי לא להגיע, חס וחלילה, למצב האומלל הזה, שמוסדות של המדינה יעמדו מול החברה שיגידו: השלתם קנס, לא נשלם. אז תהיה ביעה של הפרת חוק; אולי הדבריה אף יתדרדרו לבית-סוהר או לאליומות. נדמה לי שהמנהי-גות הלאומית. ההסתדרותית והמקצועית צריכה לנקוט דרכי חכמה ונועם.

טוב יהיה שהכנסת תדון בנושא ושבסופו הדיון תיב-חר איזון ועדה שתטפל בו. החשוב הוא שלא נצא בהצי-לפות. ברור לי כשמש שהבעיה קשה מגשוא והיא מחי-יבת ויכול מכל הצדדים. גם אם הידיים קשורות, הן צרי-כות להיות רכות.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:
רשות הדיבור לחברת-הכנסת שטרן-קטן, להצעה באותו נושא.

חוברת ט"ו, ישיבה ע"ג
— הצעות לסדר-היום (שטרן-קטן) —

כותי שנגרם לנו, לכל אזרחי ישראל, לרבות ימאים ואחרים? מהי התדמית שאנו יוצרים לעצמנו בעולם החר הבינ-לאומי? מהו היחס הנוצר כלפינו? מהי רמת האמינות שירחש לנו העולם?

מצד אחד, אנו עמלים כל כך קשה על יצירת תדמית טובה ודעת-קהל חיובית כלפינו; ומצד שני, במהי כף אותה, אנו הורסים במו ידינו את אשר נבנה בעמל רב ובהשקעות כה רבות.

ומכאן, אחרון אחרון, הערות מספר המכוונות כלפי פנים, מבחינה חברתית, אל אזרחי ישראל הימאים: אחם, הנחשבים לעילית, לא זו בלבד שהינכם מייצגים אותנו כלפי חוץ ואחרים רואים בכם ובהתנהגותכם נציגי עם ישראל אלא הרבה מעבר לכך — אתם משמשים דוגמה לאזרחי ישראל. מה יכולים האזרחים להסיק מעמיתתכם ומהתנהגותכם?

נסה לנתח בקצרה רק מעט מהדוגמאות, ונתייחס לשביתתה. מהי המשמעות של הכרות שביתה שלא בהתאם לתהליך המקובל — תוך כדי המשא-ומתן עם החברות, ללא אזהרה מוקדמת, כאשר ההודעה לחברות מגיעה מעל דפי העתונות ובניגוד לאישור ההסתדרות? אתם משי-תמשיכים באמצעי הדמוקרטי והלגיטימי — אבל רק בחלק, רק במידה שזו משרת את האינטרס שאתם מעוניינים בו. לדוגמה, מצד אחד, לא התחשב האיגוד בדעתה של ההסתדרות נגד הכרות השביתה; אבל, מצד שני, דורש מזכיר איגוד הקצינים, מר צ'יוויק, תחיתמת חוזה עבודה לפי סדר מסוים, קודם ללשנת 1976/77, כפי שמחייבת ההסתדרות — ואני בהחלט בעד זה — אבל כיצד צריכים אזרחי ישראל להתייחס לתגובה זו כאשר מצד אחד נוהגים כך ומצד שני אחרת, ואף בניגוד לצד האחד? כיצד צריכה החברה להתייחס לעניין של גילום מס הכנסה, שתשלומו מוטל על כל אזרח, על כל עובד במדינה? מי רשאי לתבוע לעצמו זכויות-יתר כאלה? האם נתנו הימאים זעתם על השאלה כיצד זה עלול להשפיע על עובדים אחרים במדינה? האין לגורם זה משקל כלל?

אנו שומעים את טיעוני הימאים באשר לרמות השכר שהן, לדעת ידעני דבר, מן הגבוהות בעולם. אבל גם אם יש ארצות שבהן שכר הימאים גבוה יותר יש לחשוב גם על השאלה מהו ההבדל, מבחינה מספרית, בצוותי האניות? האם הוא שווה אצלנו ובגרמניה, למשל? האם צוות האניה שם אינו מצומצם בהרבה מאשר צוות האניה אצלנו?

על איגוד הימאים לדעת את האחריות החברתית המוטלת עליו. אמנם מטרתו המוצהרת אינה, חלילה, הרס המדינה אלא הטבת התנאים; "אולם התוצאות עלולות להיות כאלה, ואל לנו, חלילה, "לחשט את הפרה שאותה אנו חולבים". אחד מבעלי החברות הכריז כי עדיף שנחסל את המפעל, נמכור את אניות הצי שלנו. האם זה מה שאנו רוצים? האם בזה מעוניינים הימאים? אני חושבת שאף אחד במדינת ישראל אינו מעוניין בכך.

לכן, בכאב לב, אמרתי את דברי המכוונים לימאים ואני מסיימת ואומרת להם שמוטב כי יטו און לדברי כולנו וישקלו צעדיהם לקראת השגת מטרותיהם — קודם כול, כאזרחים וכשותפים לחברה במדינה. המצב חמור מאוד, מבחינה כלכלית וחברתית כאחד, וחשוב כי הנסות

שרה שטרן-קטן (חזית דתית לאומית):

יושבת-ראש נכבדה, חברי כנסת נכבדים, שר התחבורה הנכבד. אקדים מספר הערות על מהות השביתה. העובדות הן אמנם מן הידועות והמפורסמות, אבל לצורך יתר הדגשה אחזור עליהן. שביתה היא מרכיב בסיסי לדמוקרטיה — אמצעי ונשק לגיטימיים, בפרט בעולם המתועש — ומטרתה השגת תנאים והטבות, שבלעדיהן שביתה אולי לא ניתן להשיג אותם. אם כן — אמצעי חיובי. אלא שיש לראות גם את הגורמים שאינם חיוביים המתלווים אליה; שכן היא פוגעת, היא גורמת נזק וכאב בדרך להשגת המטרה.

השביתה היא זכות אלמנטארית לעובד, דרך של הגנה לחלש מפני המצול; ולדעתי, מוסריתיה אינה מירת בת בספק. אך בל נשכח כי יש בה גם משהו מהפכית התחייבות. על כן היא יכולה להיות לגיטימית בתנאים מוסריים — כשהיא באה לשפר ולא להרוס.

מכאן שלגבי צדקתה של השביתה יש להעלות מספר שאלות: (א) האם אמנם השביתה היא תמיד של החלש? האם השוכתים הם תמיד המנוצלים באמת? (ב) האם עלי-די שביתה אין השוכתים מונעים פריסה מן החלשים מהם? האם הם המקופחים באמת? ייתכן שאין זה פרי פולארי להעלות שאלות מעין אלה, שהרי מקובל לדבר בזכותו של השוכת. אבל אני חשה חובה לעשות זאת, גם אם לא אהיה פופולארית. כי במקרה שלנו אין אנו עוסקים כלל בחלש, במנוצל או במקופח; אנחנו עוסקים בקבוצה מכובדת, בעילית של חברתנו. אם נשים לב לפירסומים שהתפרסמו בעתונות, אף עלי-די איגוד-הימאים, ניווכח בנקל כי לא בבעלי שכר נמוך אנו עוסקים אלא בבעלי שכר מן הגבוהים ביותר במדינה: שכרו של עובד בלתי-מקצועי בשלב התחלתי — אני משטט מהעתונות, ייתכן כי זו טעות — מסתכם ב-4,400 לירות נטו לחדש; ואילו שכרו של תת-קצין מגיע ל-21,500 לירות נטו לחדש. זאת בנוסף להטבות שונות לגבי חלקי השכר במטבע-חוץ, פטור ממס וההעלות המוצעות כעת עלי-די חברות הספנות, במסגרת של 30% יותר.

אני רוצה להגיב על זעקת הימאים כפי שנתפרסמה בכרוזים. האם אמנם קיפוח יש כאן? נכון, הימאי הישראלי עושה עבודה קשה מאוד ונעדר רבות מבתו; אכל הגמול שהוא מקבל, גם הוא מהווה גורם חשוב בתנאי עבודתו. אם ננסה להשוות את שכרו לשכר עובדים אחרים במדינה נמצא שם מענה לשאלה, ואולי הזעקה לקיפוח לא תהיה כל כך מוצדקת. אולי מותר לנו, אזרחי המדינה, לעוק כלפי השוכתים: האם אנו אזרחי המדינה, משלמי המסים, איננו זקוקים להגנה כאשר מדי פעם בפעם, בזמנים קריטיים למשק המדינה — כמו, למשל, בעונת היצוא של פרי החדר — פורצת שביתה הגורמת הפסדים של מיליוני לירות ליום, מיליונים הנגזלים מהחלשים באמת מבין אזרחי ישראל. בעלי שכר ממוצע, העורדים גם הם קשה ואין בכוחם להתמודד עם הוצאות היום-יום?

צר לי לומר לימאים: שביתתכם איננה זעקת מקור פחים אלא — ואני אומרת זאת בכאב לב — מאבק של בעלי הכוח על עיצמת כוח גוברת. תופעה מזוהה: החלש נהפך לחזק ודורש הגנת חלש לעצמו.

אסטה לריגע מהמאפקט הכלכלי ואעבור לבעיה חמורה עוד יותר. אני שואלת: כיצד נעריך את הנזק האי-

— הצעות לסדר-היום (שטרן-קטן, ארבל-אלמוזלינו, אלגרבל, יצחקי, דורון, אמיר, פעיל, עמית) —

תדון בדחיפות בנושא. אני מצטרפת להצעה שהעלה חבר הכנסת פעיל על התייחסות הדדית. הוא אמר: "לרדת אליהם". אני חשה שאנו צריכים "לעלות אליהם", כי כך הם רואים את עצמם. אני מוכנה לתקן ולהגיד "לצאת אליהם", אבל שתהיה הדדיות בעניין ובמגמה.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו: רשות הדיבור לחבר-הכנסת אלגרבל, להצעה באותו נושא.

מרדכי אלגרבל (התנועה הדמוקרטית לשינוי): גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אני חושב שנושא זה היה צריך להיות נדון כאשר מליאת הכנסת מלאה יותר. אני מצטער על הנוכחות המעטה, כי זה גושא חשוב מאוד.

יצחק יצחקי (הליכוד): זה דבר רגיל.

שרה דורון (הליכוד): גם אתה לא תמיד כאן.

מרדכי אלגרבל (התנועה הדמוקרטית לשינוי): אני כמעט תמיד כאן.

אני רוצה לדון כאן בשבייתה, ובקיצור. אני חושב שאנחנו צריכים לקבוע כמה הנחות יסוד: (א) זו שבייתה בלתי-מוצדקת; (ב) זו שבייתה בלתי-חוקית; (ג) שבייתה זו פרצה בתקופה של הסכמי העבודה והיא מחבלת במשק המדינה וביצוא החקלאי והתעשייתי; (ד) האנשים שמדור-בר בהם אינם בהכרח מן השכבות החלשות, ואפילו לא משכבות-הביניים.

אני רוצה להביא כאן את המשכורות של ציבור זה לשנת 1977: קצין ממוצע — כ־900 דולר; רב-מלחים — כ־1,050 דולר. חברות הספנות מוכנות לתת 30% יותר, ריאלית; הקצינים מבקשים 80% עד 100% בצורה ריאלית, לא נומינאלית. לא מדברים פה על תוספת אינפלציה או על תוספת יוקר אלא על שכר בדולרים, שהוא ריאלי. האם יש פה חבר כנסת אחד שמוכן להגיד כי טוב שעל זה שובתים — על תוספת ריאלית בת 100% לשכר — כאשר בשאר הסקטורים רוצים שתהיה ירידה ריאלית או, לפחות, שיישארו באותו מקום?

אני חושב שטוב תעשה ההסתדרות אם לא תגן על הציבור הזה. אני חושב שזה לכבודה, אני חושב שזה יחזק את מאבקה בעתיד לגבי ציבור השכירים שמתחת לשכר הממוצע במשק. אני חושב שזוהי תצא בהתייחסות לט כשיהיה על העליונה, וכבודה יישמר. היא צריכה להגיד לאלה: לא. על אלה אני לא מגינה. וחבל שבעבר — ואני רוצה להזכיר חטא קדמון — חטאה ההסתדרות בעמדה מאחורי קבוצות של אנשים כמו עובדי "אל על", טייסי "אל על", כשהדברים לא היו מוצדקים; והיא לא עמדה באותן תקופות —

יעקב ז'אק אמיר (המערך): אתה לא מדייק.

מרדכי אלגרבל (התנועה הדמוקרטית לשינוי):

— מאחורי מאבקם של פועלי הטקסטיל, אני חייב לומר את האמת: היא הגנה בעבר על קבוצות עובדים — — —

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

אתה לא יודע את העניין ואתה לא אומר את האמת.

מרדכי אלגרבל (התנועה הדמוקרטית לשינוי):

היא הגנה על טייסי "אל על", היא הגנה בעבר, כש-לא היה צריך להגן עליהם. היא היתה צריכה להגיד להם: לא — והיא לא עשתה את זה.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

תכין שיעורי בית.

מרדכי אלגרבל (התנועה הדמוקרטית לשינוי): הכנתי אותם.

אני מציע לך, חברי-הכנסת ז'אק אמיר, לא לתמוך אוטומאטית בכל מאבק של ההסתדרות; וגם בעתיד עליך להצטרף למאבקים צודקים ולא למאבקים בלתי-צודקים.

אני קורא לממשלה, ואני מבקש משר התחבורה, "לדחוף" נושא זה ולהביא בעתיד הקרוב, תוך מספר שבועות, את החוק לבוררות חובה בשירותים חיוניים לשולחן הכנסת. לא מדובר פה בעשרות אלפי עובדים. אלא בסך-הכול בסקטור מצומצם של כ־10,000 איש התופסים לפעמים את המדינה בגרונה — —

מואיר פעיל (מחנה שלי):

עלידי חזק זה תוסף מלכות ליחסי העבודה המעוררים בלאו הכי. האם חסרות לנו מלכודות? לדוגמה, חלק מן הסיכסוך הזה הובא עכשיו לבית-הדין לעבודה. זה מוסד קיים, דגים בו ואף אחד אינו מאיים שלא יקיים את החלטותיו. מה בניתם אליל שנקרא בוררות חובה ואתם חושבים שהוא פותר הכול?

שרה דורון (הליכוד):

מה זה, שני נאומים?

מרדכי אלגרבל (התנועה הדמוקרטית לשינוי): שמעתי את דעתך, אני לא מקבל אותה.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

תעבירו את החוק. אין לכם אומץ.

מרדכי אלגרבל (התנועה הדמוקרטית לשינוי): יש מחשבה שהחוק יונח בקרוב על שולחן הכנסת.

— — — אותם אנשים תופסים את המדינה בגרונה. האם דווקא בתקופות שיצאו פרי ההדר נעשה במלוא הקצב — דווקא אז צריך לקיים שבייתה? לא תמיד צריך להגן על העובדים. יש פעמים שצריך להגן עליהם ויש פעמים שצריך להגיד להם: "לא".

בסיום דבריו אני רוצה להביע הערכתי לשר התחבורה על עמדתו האיתנה והבלתי-מתפשרת. יש פעמים שצריך להגיד: "לא" עם אומץ-לב ציבורי, גם אם זה לא פולארי.

לבסוף: אני חושב שכנסת ישראל צריכה לתת תמיכה מלאה לממשלה במאבקה זה. אחרת, אני לא יודע מה יקרה מחר. אחר-כך יעמדו בתור אנשים אחרים. צריך לעשות פה סוף-פסוק ולהגיד: "לא".

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

רשות הדיבור לשר התחבורה, לתשובה.

שר-התחבורה מ. עמית:

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה — — —

חוברת ט"ו, ישיבה ע"ג
— הצעות לסדר-היום (פעיל, עמית, מ. כהן) —

בשת, אולי יותר מכל מגזר אחר שאנחנו מכירים; ופה, בתור "תוספת יוקר", יש לנו מערכת יחסים משו-בשת עם ההסתדרות, האירגון היציג של העובדים.

חברי הכנסת, ישבתי במשך שלוש שעות עם הימ-אים. נכאבתי והתביישתי לשמוע את צורת הדיבור ואת הטחית ההאשמות בהסתדרות; כי אחרי הכול, אנה אנח-נו באים? אם ההסתדרות אינה מייצגת אותם, לפי טעני-תם, והם אינם מוכנים להכיר בה, בטענם שהיא אינה מכירה בהם — אין התשתית הבסיסית לקיום מערכת יחסי גומלין. ואני מסכים אתך בהחלט, חבר-הכנסת פעיל. זאת חכמה קטנה מאוד לבעוט בדלי ולשפוך את החלב. זאת חכמה קטנה מאוד. צריך לעשות כל דבר אפשרי כדי לשמור את הכלי הזה מכל משמר, כבבת עי-נינו, אבל צריך שיהיו תנאים בסיסיים, אלמנטאריים; ואני מצטער לומר שאני מחפש אותם בנרות ובקושי מו-צא אותם.

נכון שזה שנתיים ימים אין הסכם עבודה. ההסכם האחרון היה בשנת 1974/75. המשא-ומתן התמשך. דיברו פה גם על סחבת. ההגדרה של "סחבת" היא הגדרה רחבה. השאלה היא לא להפריח סתם באוויר את המלה "סחבת" אלא צריך לברר למה העניין הזה נסחב. אנחנו כולנו זוכרים את הפרשה של הרפורמה במס; ובואו נדבר גלויות: זאת היתה אחת הסיבות לכך שהעניין התמשך, ולא בגלל צד אחד; ואני האחרון שאבוא לזכות צד זה או אחר.

היות שאנחנו היינו מעורבים בעניין זה — המשרד שלנו היה מעורב בזה לפחות בשלב אחד — הייתי אומר שעשינו מאמצים על-אנושיים לשכנע את הכנסת, את ועדת הכספים של הכנסת, להכיר ב-18 דולר ליום כאש"ל פטור ממס. ובינינו לבין עצמנו, הייתי אומר שזה היה על גבול נטישת הרפורמה. זה אולי בתוך התחום, אבל מאוד גבולי. עשינו את זה באמת מתוך רצון כן לסייע למשא-ומתן ולימאים, מתוך הבנה — ואני יושבתי, אתם שמעתי אותם אתמול — למצבם של אנשים שאינם גמ-צאים בבית ימים רבים ושבעות רבים וכשהם חיים לא בארץ. אי-אפשר שכל הכללים הנקטים בארץ הזאת יחולו עליהם בדיוק. עשינו את זה. אני חושב שזה היה הישג לא רגיל.

לכן אינני מקבל את הפסיקה הבלתי-מעוררת, שהיתה פה סחבת. העניין התמשך. אינני רוצה להיכנס לפרטים, כי בסופו של דבר אינני מרגיש את עצמי בורר ואינני רוצה להיות בורר היום. ואם הזכרתי את המלה "בורר" — אם הדבר מותר לי — אתיחס בהודמנות זו לאותו אליל של בוררות חובה, שאתה, חבר-הכנסת פעיל, הטחת דברים נגדו. אינני חושב שבבוררות חובה היא תרופת אליל, אבל אינני חושב שזה אסון לאומי. אני חו-שב שזה עוד כלי אחד, עוד מכשיר אחד. הוא אינו בא במקום הידברות; הוא אינו בא במקום הסתדרות חוקה; הוא אינו בא במקום הסתדרות העוורת ומסייעת ונותנת גיבוי למי שצריך גיבוי ולא למי שלא צריך. הוא עוד מכשיר אחד. גם לי היה נסיון בענייני עבודה, ואני יודע מה קורה בסיכסוכי עבודה — כאשר שני הצדדים מת-חפרים ואחרי חודש אתה אינך זוכר איך התחיל העסק הזה, ושניהם אינם יודעים איך לרדת מהעץ. במקרה כזה יכולה בוררות החובה להציל את המצב.

לכן לא הייתי אומר במין בטחון כזה; זה אסון — אלא הייתי אומר: זה עוד מכשיר; תלוי איך מש-

מאיר פעיל (מחנה שלי):
יש איכות, יש איכות.

שר-התחבורה מ. עמית:
לא אמרתי עדיין שום דבר. אמנם אני מסתכל ימינה ושמאלה, אבל עדיין לא אמרתי דבר.

קודם כול, אני רוצה לפתוח את דברי באמירת כמה מלים על הספנות הישראלית בכלל, כדי שנדע על מה אנחנו מדברים. אין כל ספק, מדינת ישראל בנתה צי שאינני מהסס לקרוא לו צי מפואר. אנחנו לא מעצמה, אבל אנחנו בין 10 המדינות בעולם שיש להן הצי המס-חרי הגדול ביותר. פועלות בצי 101 אניות. לדאבוני, 58 מהן, כלומר קרוב לשני שלישים, הן בדגל זר; בל-שון אחר: יותר מחצי, לפחות, הן בבעלות ישראלית בדגל זר.

מאיר כהן (הליכוד):
מדוע? מה הסיבה, אדוני השר?

שר-התחבורה מ. עמית:
הסיבה היא הדין פה; ואני מביא בכוונה מספרים אלה, כי אני חושש שהתוצאה תהיה שכאשר יתקיים הדין הבא אצטרך לדווח שיש יותר דגלים זרים.

בשנה שזה עתה נגמרה היה המחזור של צי-הסוחר הישראלי 500 מיליון דולר. מספר העובדים בצי הוא לא 3,500, אני לא יודע אם הביאו בחשבון את העובדים מסביב על החוף, אבל באניות עצמן יש 2,600 ימאים; מזה 2,000 ישראלים, כ-77%, ו-600 זרים.

צי הסוחר — בניגוד לחברות העוסקות, למשל בתעופה, והן כפופות לחוקים מאוד מאוד קשיחים של זכויות טיס וכו' — עובד בים, שהוא פתוח; ולכן יש שני היבטים: מצד אחד, ההתחרות היא קשה; מצד שני, האפשרויות הן גדולות. עלי לומר שהחברות הישר-ראליות, שהן בעלות האניות והן המתפעלות את הצי, פועלות, לפי הערכתי, בתנאי תחרות קשים — ואנחנו צריכים לזכור שאף-על-פי שאנו נמצאים עכשיו בשל, בתנאי תחרות קשים, הרי שהישימים אינם מבוטלים. גילו גמישות, תבונה, תושיה; ובסופו של דבר, עם כל הקושי שקיים — ותיכף אגע בזה; כאן התייחסו מספר חברי כנסת לעלות הגבוהה יותר של הפעלת הצי — אנחנו מצליחים איך שהוא להחזיק את האף מעל פני המים.

אבל, רבותי חברי הכנסת, גברתי היושבת-ראש. הפעלת צי — ובכלל, הפעלת עסק — היא לא רק עניין של מחיר; היא גם עניין של אמינות, עניין של הת-משכות השירות ללא הפרעות, עניין טיב השירות. אלה הם תנאים יסודיים להצלחה.

אני מצוין בצער רב שיחסי העבודה הרופפים והמי-שובשים בצי-הסוחר, ההשבחות הספוראדיות, המקוטעות, הבלאות לפתע, בלי ידיעה מראש — כל אלה פוגעים בהפעלה, ולא תמיד זה בא לידיעת הכנסת. חברי הכנסת פעיל עשה כאן חישוב סטאטיסטי שפעמיים בשנה בא הנושא לדיון בבית. וכמה פעמים הוא לא בא לדיון בבית? ואנחנו חיים מתקלה לתקלה. פה משביתים את "הונג-קונג" ופה משביתים אניה אחרת; והלקוחות — נפשמ נוטה באיזה מקום "להישבר", כפי שאנחנו אומרים בלשון הצברית, או ש"נשבר להם".

אני מסכים שהמערכת של יחסי העבודה היא משו-

לכך שהנוק לכלכלת המדינה יהיה מינימאלי, הן מנקודת המבט של היצוא — ואולי אף בראש וראשונה — והן מנקודת המבט של היבוא. אני לא מדבר על יבוא מותרות. אני מדבר על יבוא חמרי-גלם השווים בדיוק ליצוא; (ג) להבטיח שמטענים חיוניים יגיעו לארץ — אם זה דלק, אם אלה מטענים בטחוניים ואם אלה גרעיניים; (ד) עלינו להקפיד על כך שהחוק והסדר ישלטו. אם יוצאת איזו הוראה או תקנה צריך שהיא תתבצע. זהו תפקידנו; (ה) ייצוב פני הצי הישראלי. אני בהחלט מסכים עם חברי הכנסת. אינני רואה את העניין הזה כעניין טכני. אני לא רואה את העניין הזה כסיכסוך עבודה רגיל ומקובל בין עובדים למעבידים. זה סיכסוך בעל שרשים עמוקים העלול להשפיע על דמות הצי הישראלי.

לאור הדברים שאמרתי ברצוני לומר מה הן הפעולות שנקטנו עד עכשיו, לבד מזה שאנחנו מקיימים מגעים עם כל הגורמים — אנחנו בהחלט מקיימים, אם זו ירייה או עלייה, או הליכה הצדה — עם בעלי האניות, עם הימאים, עם המשתמשים: נתנו הוראה לרשות הנמלים למנוע כניסת אניות ישראליות כדי לא לסתום את הרציפים. זוהי הוראה קשה — אני רוצה שתדעו — כי האניות באות טעונות לעייפה, ובתוכן יש בוודאי מטענים חשובים, כגון חמרי-גלם; אבל אין לנו ברירה בעניין הזה.

פעלנו לניקוי הרציפים ולהוצאת האניות הסתומות את הרציפים. כרגע יש עוד אניה אחת, "הונג-קונג", הנמצאת בחיפה. בהמשך דברי אומר מה נעשה בקשר לאניה הזאת.

הממשלה הסמיכה אותי להתקין תקנות לשעת-חירום. אני רוצה לומר מעל בימת הכנסת — והודעתי זאת גם לימאים, גם לבעלי האניות: אינני מתכוון להפעיל את החוקים האלה אלא במקרים קיצוניים ומיוחדים — אם ייפגעו מטענים חיוניים; אם הנתיבים, למשל, שהם שייכים לאותו איגוד מקצועי, יימנעו כניסת אניות זרות; או במקרים קיצוניים בודדים ביותר. אבל התקנות הללו קיימות ואנחנו נוכל להשתמש בהן.

יגאל כהן (הליכוד):

למה אינכם מפעילים את אניית "הונג-קונג"?

שר-התחבורה מ. עמית:

בהמשך דברי אגע בעניין זה.

נפגשתי עם הימאים. ישבתי אתם אמש שלוש שעות. ניסיתי להשפיע עליהם, למעשה, שלושה דברים. ב"קשתי: (א) ראשית, מידית — לא לסתום את הנמלים; (ב) שלא יפגעו במטענים חיוניים; (ג) להפסיק את השביתת מיד, לחזור למשאיות. אמרתי שאני מוכן להפעיל את כל כוח השפעתי על בעלי האניות ושהמשאיות יהיה קצר ותכליתי. והיא אם תוך שלושה שבועות לא יסיימו — נקבע בורר מוסכם ומקובל לפסוק הלכות.

אני רוצה לומר שהפגישה נערכה ברוח טובה ומתוך רצון כן להבין זה את זה ולהסביר האחד לחברו. אני גם שמח לומר שהימאים הסכימו לשני הדברים הראשונים שביקשתי: לא לסתום את הנמלים — גם הבטיחו להזיז את האניה "הונג-קונג"; העניין הסתבך הבוקר ותיכף אגיד למה — וכן לא לפגוע במטענים חיוניים. הם נתנו תשובה שלילית לגבי בקשתי הבסיסית.

תמשים בו. ולדעתי, חשוב שהוא יהיה בידנו, כי יש מצבים שלגביהם זה הפתרון הטוב ביותר. בית-דין זה יותר טוב? אינני מבין את זה. אבל זה לא הנושא שלנו.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אבל המוסד הזה — בית-דין לעבודה — ישנו כבר ומפעילים אותו לעתים קרובות; וכאשר הוא מחליט, מקיימים כמעט תמיד את פסקיו.

מאיר כהן (הליכוד):

חבר-הכנסת פעיל, הוא לא פועל כל כך במהירות; אבל אם זה יהיה עניין של בוררים, הוא יפעל מהר יותר ולא תהיה סתבת.

שר-התחבורה מ. עמית:

אבל זה לא הנושא; אני מציע להמשיך הלאה. איננו מדברים על מאסות אלא על נושאים שהם חיוניים; אבל נשאר את זה. עוד יהיה לנו דיון בעניין הזה וכולנו ודאי נתבטא.

לגבי השביתה הנוכחית, רבותי חברי הכנסת, בעצם זוהי שביתה, זהו ויכוח על שיעור השכר; ובכך, לכ"א, מתמקד הוויכוח כרגע. פה נמסרו פורטים על עלות השכר, על עלות הפעלת הצי. אני מקבל את מה שאמר חבר-הכנסת אמיר ואינני רוצה להרחיב את הדיבור על כך. לדעתי, הצי המסחרי שלנו, ללא תמיכה, הוא על סף יכולת ההפעלה. אפשר להגיד שזה עוד מוסד נתמך. אין הצדקה לכך שהצי הישראלי יהיה יותר יקר ב-30% בהפעלה מאשר ציים אחרים; גם לא נוכל להמשיך בכך לאורך ימים. מימי — וגם במקרה הזה — לא האמנתי בעסק כלכלי שצריך לסבסד אותו ולתמוך בו כל הימים. זה לא הולך כך. אבל, רבותי, אף-על-פי שהוויכוח נטוש לכאורה רק על שכן, הרי יש נושאים אחרים חשובים לא פחות: דרכי משמעת, דרכים לפתרון בעיות פנים, בעיות תשתית המעוררת באופן יסודי.

הקצינים והדירוגיים חברי הפעם יחדיו. הם השתתפו בהדרגה, בלי הודיע מראש בצורה מסודרת. היות שהעניין הוא סוביידיציה וכרגע, ממש בשעה זאת עומד השופט להוציא פסק-דין לגבי השביתה, אם היא כזו או אחרת — אינני רוצה לנגוע בעניין ואינני רוצה לשים את עצמי במקום השופט. אני רק רוצה לומר דבר אחד ברור: ההליכים שנקטו הימאים הפעם הם לא הליכים המקובלים לגבי הכרזת שביתה. אני אומר זאת בלשון המעטה.

אנחנו יודעים מה שקרה אחרי כן. היום המצב היא כך: 25 אניות כבר מושבתות. מהן אחת נמצאת בנמל; 11 מחוץ לנמלים; 5 בדרך אל הנמלים. 8 אניות מושבתות בחוץ-לארץ; מהן 3 בנמלים ו-5 לא בנמלים. ייגרם נזק רב לבעלי האניות, ליצואנים וליבואנים. אני לא רוצה לנקוט מספרים מדויקים. קשה מאוד לאמוד את הנזק הישיר והנזק הכולל. זה נזק המתבטא בעשרות "בוב" של מיליוני דולרים לשבוע.

יש סוגיה קשה מאוד, חבר-הכנסת פעיל, והיא: מה תפקידה של הממשלה? — כרגע אינני רוצה לדבר על כך שבעקפין יש לממשלה 40% מהבעלות על "ציים". אני מניח זאת בצד, כדבר שהוא לא בעל עניין ישיר. זאת שאלה וסוגיה שצריך לתת עליה את הדעת — (א) אנחנו חייבים לדאוג כי הנמלים יפעלו באורח תקין, שיהיו פנויים ושהמדינה לא תיסתם; (ב) אנחנו צריכים לדאוג

להביא את הצדדים לידי הידברות. אני מקווה שאכן נצ"לית.

גברתי היושבת-ראש, מפאת חשיבות הנושא — יש לכך, לפי דעתי, חשיבות לאומית — אני מציע שהנושא אמנם יידון במליאה. אני מקווה שבעת הדיון על הנושא במליאה יהיה האולם יותר מלא.

הי"ר ש. ארבל-אלמוזלינו :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת תופיק טובי, להצעה אחת — להסיר את הצעת חבר-הכנסת מאיר כהן מסדר-היום.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :
גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, למעשה אני מציע להסיר מסדר-היום את כל הנושא שהועלה על-ידי כמה חברי כנסת.

דב שילנסקי (הליכוד) :

אבל את הכבוד אתה מעניק רק לחבר-הכנסת מאיר כהן.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :
כי באופן פורמאלי אני צריך להזכיר חבר-כנסת אחד כדי להעלות ולהציע את הצעתי.

הצעה זו, לדון בכנסת על שביתת הימאים —

(חבר-הכנסת ת. קורפו קורא קרי-א-ב-יניים)

— אינה רק התערבות בסיכוך עבודה של איגוד מקצועי מובהק אלא גם נסיון שקוף — ואני מתכוון בעיקר להצעותיהם של חברי-הכנסת מאיר כהן, שטרן-קטן ואל-גרבלי — להשתמש בבמת הכנסת כדי להסית נגד הימאים השובתים וכדי לשבור את מאבקם הצודק, כדי לקרוא שוב ושוב לבורות חובה וכדי לעודד חוקים אנטי-פועלים, כפי שעשו חברי הכנסת מעל במה זו.

סוחרים את הימאים שנתיים בלי חוזה עבודה קולקטיבי. החווה האחרון החתום הסתיים בינואר 1976. שינויים רבים חלו במשק והם הורידו את ערך השכר ופיתחו את שכרם הריאלי האמיתי של הימאים. הנהלות החברות המעסיקות, במאבקן לשבור את הימאים לבטל את תביעותיהם הצודקות, מפריחות מספרים על הכנסתם הגבוהה של הימאים; כביכול, מצרפים למשכורתם את החלק המשולם במטבע-חוץ ומחשבים אותו על-פי הלירה המתדרדרת והמופחתת ללא ערך, בו בזמן שתשי-לומים אלה במטבע-חוץ מוצאים בחוץ-לארץ. כל אחד יודע את המחיר הגבוה של הוצאות המחיה בחוץ-לארץ.

השביתה החוקית והמלוכדת של כל הימאים, על כל חלקיהם, מדאיגה ומעצבנת את המעסיקים; לכן הם מגיבים בעצבנות ובחוסר שיווי-משקל ובאימים לחסל את צי-הסוחר הישראלי. איימו גם לחסל את "אל על"; היו איומי סרק, אבל אלה לא ירתיעו את ציבור הפועלים הנאבק על רמת חייו.

תגובת הנהלת "צים" ויתר המעסיקים ואיומיה של "צים" כי תמכור את אניות צי-הסוחר הישראלי ותחסלנו ותורוק את הימאים לשוק האבטלה — גם היא אופיינית היום להתנהגותם השחצנית של המעבידים הגדולים, המוצאים גיבוי-יתר בממשלת הליכוד, המגבירה יום יום את התקפותיה על ציבור הפועלים.

מדועים לי עכשיו שביתת-הדין הארצי אישר ברגע זה את פסק-הדין של בית-הדין האזורי והורה לאיגודים להורות לעובדים שלהם לחזור מייד לעבודה. הימאים אמרו לי אתמול שהם יכבדו את פסק-דינו של בית-הדין לעבודה. אני מקווה שאכן יעשו זאת. אבל, רבותי חברי הכנסת, בזאת לא פתרנו את הבעיה.

חיים קורפו (הליכוד) :

היינו נותנים לך את הפתק בהתחלה — היינו חייבים רבע שעה.

יעקב ז'אק אמיר (המערך) :

הדברים שהשר אומר אינם מיותרים, האמן לי.

שר-התחבורה מ. עמית :

לא. מה שרציתי לומר הייתי אומר. לגבי העניין הבסיסי — מערכת יחסי הגומלין בתוך הצי — אמרתי להם : אנחנו חייבים לטפל בנושא. יש שתי אפשרויות. אפשרות אחת : תחזרו לעבודה — ניכנס לעובי הקורה ונראה מה אפשר לעשות בדרך חיובית ; אפשרות שנייה : אתם תקטעו את העניין, כמו שאתם אומרים : משא-ומתן רק תוך שביתה. הבסיס הזה הוא רעוע, נגאטיבי. אנחנו מדברים בעתיד חייכם וחיינו. אפשר לבנות את הצי על אדמה חרוכה, אפשר לבנות אותו על אדמה מוצקת יותר. למה לא לבחור באפשרות האחרונה ?

אני מצטער לומר, אני באמת מצטער, אני אומר שוב ברוח טובה ובהבנה : לא היו מוכנים לקבל את הצעתי.

עכשיו צריך לראות איך יתפתחו הדברים. אני מק-וה שימלאו את הבטחתם. אבל אם לא — ניערך לכך, נעשה כל שאנחנו יכולים כדי שהדברים, שאנחנו אחראים להם, יתפקדו, כדי שכלכלת המדינה לא תיפגע, כדי שהנמלים לא ייסתמו. נמצא את כל ההליכים בעניין זה. נגביר — ואני כבר פועל בעניין זה — את התעבורה האווירית במטענים. אפשר להחליף כאן באופן חלקי.

אליקים (גוסטב) בדיאן (הליכוד) :

ישבתו בתעבורה האווירית.

שר-התחבורה מ. עמית :

אנחנו צריכים לדאוג לכך שהמדינה תמשיך לתפקד וכלכלתה לא תיפגע. ניכנס גם לדיונים על מבנה הצי ופעילותו. אני מקווה שאף כי האווירה אינה נוחה עכ-שיו, בכל זאת נוכל לעשות זאת לגבי העתיד.

מעל במה זו אני רוצה לפנות, אולי ברגע שלפני האחרון, את שני הצדדים. אני פונה בעיקר אל הימאים ; אבל, למעשה, לשני הצדדים — אני לא רוצה לנקות גם את בעלי האניות מאחריות, כי בסופו של דבר האחריות היא של כולנו — שלא לכרות את הענף שעליו הם יושבים, שלא לתת יד להרס ענף מפואר. יש פה מרכיב גבוה — ודיברו על זה — של גאווה לאומית, של שליחות. הכסף אינו עונה על הכול. העולם אינו עומד רק על הכסף.

אני חוזר ופונה להפסיק את השביתה, לחזור למשא-ומתן ולא לקחת את החוק בידיים. הממשלה נחושה בדע-תה למלא תפקידה, להבטיח את ההפעלה התקינה של הנמלים, להגן על הכלכלה הישראלית, להשליט חוק וסדר, לקיים צי ישראלי יעיל וחזק. נפעל בחלטיות ובכל האמצעים העומדים לרשותנו, לרבות אותם נסיונות

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו :

אנחנו ניגשים להצבעה. יש ארבע הצעות שלגביהן אין, למעשה, ויכוח והכול מסכימים לקיים עליהן דיון במליאה. אבל הצעת חבר-הכנסת טובי התייחסה לא רק להצעתו של חבר-הכנסת מאיר כהן, לכן, לפנינו שתי הצעות: האחת — לקיים דיון במליאה: זו הצעת השר והמציעים; והשנייה — לא לכלול את ההצעות בסדר-היום. אני מעמידה את ההצעות להצבעה, האחת מל-השנייה.

ה הצ ב ע

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-
היום של הכנסת — רוב
בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא
בסדר-היום של הכנסת — מיעוט
ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת
נתקבלה.

6. ניתוק התאורה הבטחונית במטולה

חושב שיש בתי-משפט, הוצאה לפועל ואמצעים אחרים כדי לגבות כסף. אך כאן מדובר על עיירת גבול, עם שביל בטחון ועם גדר מוארת, וההספקה של החשמל לרהובות מזינה גם את התאורה הבטחונית. והנה דווקא כאן הפסיקו את התאורה הבטחונית הזאת, ולוא רק במשך יום. שמעתי כאילו מזכיר הממשלה הודיע לנשיא אות הכנסת שכעבור יום תיקנו את הדבר, משום שהיתה זו טעות של פקיד. זו לא היתה טעות של פקיד וזה לא תוקן כעבור יום. כעבור יומיים עדיין לא דלקו האורות. כעבור שלושה ימים לא דלקו. כעבור ארבעה ימים לא דלקו.

אחרי כן, אולי בעקבות הכתבה בעתון "הארץ" ואולי בעקבות הצעתי הדחופה לסדר-היום, שוב דלקו האורות. אך ראש המועצה המקומית, שאותו שוחחתי אתמול, חושש שהאורות שוב יכבו. וזה משום שחברת החשמל, כד-בריו, דורשת שקים. שאלתי: מדוע לא תיתן שקים? ענה לי ראש המועצה: הם דורשים שקים, אפילו דחויים, אך המועצה המקומית מטולה לא נוהגת לתת שקים דחויים. חברת החשמל לוחצת בעניין זה מספר פעמים ביום.

יצחק ברמן (הליכוד):

אתה מדבר על תשלומים מראש של סכומים שאינם מגיעים?

אליקים (גוסטב) בדיאן (הליכוד):

לא, הכוונה לשקים עם מועד-פרעון מאוחר יותר. כאשר אין כיסוי, כל הדבר די מפוקפק מבחינת המועצה ומבחינה ציבורית. טוב שהרשות לא משלמת בשקים כאלה.

יחד עם זאת, מבלי לעסוק כרגע בכל המסכת המעור-ערת והחולנית של תקציבי הרשויות המקומיות למיניהן, של הביקורת ושל הכיסוי מטעם משרד הפנים, בכל המרובלמאטיקה הזאת שאחד מחברי הכנסת קרא לה "מפולת בעיירות" — אני מנסה לדבר מנקודת-הראות

חברי הכנסת, חמור ביותר הוא גם הנסיון לשבור את השביתה החוקית של הימאים, באמצעות בתי-הדין לעבודה, והנסיון לכפות עליהם בורות טובה. זו הסלמה מסוכנת מצד הממשלה והמעבידים והיא פוגעת בחופש המאבק של האיגוד המקצועי ובחופש השביתה.

אנו מזהירים נגד האיזמים בהפעלת צווי ריתוק מכוח תקנות-שעת-חירום ומגנים את השימוש באמצעי לחץ ואיזמים. אמצעים אלה לא הרתיעו ולא ירתיעו את ציבור העובדים ממאבק צודק על רמת חייהם. במקום אמצעי לחץ אלה — — —

שרי-התכורה מ. עמית:

אתה יודע מה יקרה? הימאים יגרמו לכך שפועלים רבים אחרים יהיו מחוסרי עבודה.

תופי טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
לא צריך שיהיה מצב כזה. בוא לקראת תביעותיהם הצודקות; תבקש שההנהלה תפתח במשא-ומתן, תוך הת-חשבות בתביעותיהם הצודקות. זאת היא הדרך הנאותה לסיום המשבר ולסיום השביתה.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

חברי הכנסת, אנו עוברים להצעה אחרונה לסדר-היום: ניתוק התאורה הבטחונית במטולה — הצעתו של חבר-הכנסת אליקים (גוסטב) בדיאן. רשות הדיבור לת-בר-הכנסת בדיאן.

אליקים (גוסטב) בדיאן (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, הנושא שאני מעלה אותו לדיון עוסק בנקודת ישוב אחת ויחידה היום, אך נתקלנו בתופעות דומות בעבר וחוששני שניתקל בתופעות דומות גם בעתיד.

מטולה נותקה מזרם החשמל בליל יום ג', 17 בינואר. האורות כבו לא רק בבניין המועצה המקומית אלא גם ברהובותיה של מטולה וגם בגדר הבטחון הסמוכה לשביל הבטחון הסובב עיירת גבול זו.

במשך ימים מספר לא התקיימו הסיוורים הבטחוניים של סיירת משמר הגבול משום שבגדר בלתי-מוארת אי-אפשר להבחין בפרצות וגם אי-אפשר למנוע כניסת מסתננים, אם יש כאלה. התושבים התהלכו ברהובות עם פנסים, פנסי יד, כדי למצוא את דרכם.

כל זה בגין חוב של כ-40 אלף לירות, חוב אשר לא שולם על-ידי המועצה המקומית מטולה. הכסף היה מונח במשרד הפנים; לדברי ראש המועצה המקומית מטולה לא הועבר הכסף משום שהמועצה מפרגת בהמצאת המאון הכספי לשנת הכספים הקודמת. זו אמנם תופעה מצערת וייתכן מאוד שהיא מצדיקה אי-המצאת המענקים הנוספים למועצה המקומית על-ידי משרד הפנים. ואולי גם ייתכן שמשרד הפנים חייב לנהוג במטולה ביתר התחשבות, בהיותה עיירת גבול. אך אין זו השא-לה. השאלה היא: אם אמנם לא שילמה המועצה המקומית במטולה את החוב לחברת החשמל — האם צודקת חברת החשמל בהחלטתה לנתק את זרם החשמל או לא? דם מדובר על בית פרטי — ניחא; אך אם מדובר ברהובות עיר הנמצאת במרכז הארץ — ניתן אולי להבין, אף כי גם שם אינני מצדיק זאת. אני

חברת ט"ו, ישיבה ע"ג, י"ז שבט תשל"ח (25 ינואר 1978)
— הצעות לסדר-היום (בדיאן, ארבלי-אלמוזלינו, מודעי, קורפו) —

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו:
אם המציע מוכן להסתפק בדבריו של השר — יאמר זאת.

אליקים (גוסטב) בדיאן (הליכוד):
אילו השר מודעי היה מודיע בהודעתו הקצרה, כי ניתנה הוראה שבעתיד לא ינותק חשמל בטחוני, בלי להוסיף פיסקה נוספת — הייתי מסכים להצעתו להסיר את הנושא מסדר-היום. מאחר שהוא אומר שהחשמל לא ינותק אלא באישור ההנהלה — הכוונה להנהלת חברת החשמל — לא הייתי רוצה שחברת החשמל תהיה בעתיד הפוסק בעניין תאורה בטחונית, לא היא ולא צה"ל ולא משמר הגבול ולא גורמים בטחוניים אחרים. אי-לואות אינני מסכים להסיר את הצעתי מסדר-היום.

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו:
חברי הכנסת, שמענו את תגובתו של חבר-הכנסת בדיאן.

לפנינו שתי הצעות: האחת — לכלול את הנושא שהעלה חבר-הכנסת בדיאן בסדר-היום של הכנסת, כהצעת המציע; והשנייה, הצעתו של השר — לא לכלול את הנושא בסדר-היום. אני מעמידה אותן להצבעה.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת — מיעוט
בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת — רוב
נמנעים — מיעוט

ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו:
חברי הכנסת, תם סדר-היום. הישיבה הבאה — ביום שני בשעה ארבע אחרי-הצהריים. ישיבה זו נעולה.

של האזרח הקטן ושואל: מדוע עליו לסבול? מדוע חברת החשמל — שהיא, כידוע, "חברה מאוד ענייה, מאוד חלשה, אינה מסובסדת, אין לה כסף לשלם לעובדיה, אינה נותנת חשמל חינם, אין לה הכנסות והיא על סף פשיטת-רגל" — מדוע חברה זו חייבת לנתק תאורה ציבורית, לא כל שכן תאורה בטחונית ליד הגבול?

שמעתי ריגונים כאילו גם המועצה המקומית אינה נקייה לגמרי. ייתכן מאוד שכבוד השר יוכיח באותות ובמופתים שגם המועצה המקומית אינה צדיקה. יחד עם זאת — תהיה תשובת השר אשר תהיה — אני קובע: בשום פנים ואופן — אפילו אם באותה מועצה מקומית ידעו מראש על ניתוק החשמל — אסור לחברת החשמל לנתק חשמל ציבורי, לא כל שכן חשמל בטחוני. כדי שדברים כאלה לא יישנו בעתיד ולא נשמע גם על ניתוק מים בעיירות ובכפרים בגין אי תשלום חוב, אני מציע שהכנסת תדון בנושא זה.

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו:
רשות הדיבור לשר האנרגיה והתשתית, לתשובה.

שר-האנרגיה והתשתית י. מודעי:
גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, נושא ההצעה הדחופה לסדר-היום, על-פי הכותרת שלה, הוא: ניתוק התאורה הבטחונית במטולה על-ידי חברת החשמל.

גם המציע הודיע כאן שהתאורה חודשה. אני מוכן להוסיף שניתנו הוראות על-ידי חברת החשמל, שלא יגור תק חשמל בטחוני אלא באישור ההנהלה. אם המציע מתכוון לבקש מהבית שיקבל החלטה שגם בלי שום תשלום יסופק חשמל בטחוני לאזורי הספר — יואיל להציע הצעה כזאת.

את ההצעה הנוכחית אני מציע להסיר מסדר-היום.

חיים קורפו (הליכוד):
המציע מוכן להסיר את הצעתו מאחר שהתאורה חודשה.

הישיבה ננעלה בשעה 02:15.

נספחות

א. סדר-היום לשיבות ע"א—ע"ג

- א. חוק התקציב לשנת הכספים 1978, תשל"ח—1978 (קריאה ראשונה) — תשובת השר.
- ב. החלטה בדבר קביעת ועדת העבודה והרווחה לענ- יין ביצוע ותקנות על-פי סעיף 9 לחוק הרשויות המקומיות (גימלאות לראש רשות וסגניו), תשל"ו 1977.
- ג. חוק המלווה (חברות ביטוח) (תיקון מס' 4), תשל"ח—1978 (קריאה ראשונה).
- ד. חוק בתי המשפט (תיקון מס' 9), תשל"ח—1978 (קריאה שלישית).
- ה. חוק העתיקות, תשל"ח—1978 (קריאה שלישית).
- ו. החלטה בדבר אישור הוראות בצו מס קנייה על טובין (תיקון), תשל"ח—1977.
- ז. שאילתות ותשובות.
- ח. הצעות לסדר-היום.
- ט. דבר הכנסת בשבוע הזדהות קהילות ישראל עם מאבקם של יהודי ברית-המועצות ואסירי ציון — הצעת קבוצת חברי כנסת.
- י. התרבות גילויי אנטישמיות והפצת ספרות וטרטים המכחישים קיום השואה — הצעת חברי-הכנסת ח. גרוסמן, ע. נוף, ה. זיידל.
- יא. העדר רופאים בירוחם — הצעת חברי-הכנסת י. ז', אמיר, ח. טובי, ר. מילוא, ש. שטרן-קטן.
- יב. אחזקתם של בתים משותפים — הצעת חברי-הכנסת מ. סבידור.
- יג. חוק המועצות החקלאיות (עונשין), תשל"ח—1977 (קריאה ראשונה).
- יד. חוק לתיקון פקודת העיריות (מס' 21), תשל"ז—1976 (קריאה ראשונה).
- טו. הודעת הממשלה על המצב המדיני ותשובה לנאו- מו של הנשיא סאדאט.

ב. הצעות לסדר-היום לשיבות ע"א—ע"ג

- 190—192. דרישות שר האוצר לפיטורי נציב מס הכ- נסה — הצעת חברי-הכנסת מ. פעיל, ש. אר- בלי-אלמוזלינו.
193. ד. רוזילי (המערך): שאלת הפרת ההתחייבות של השוק האירופי המשותף בנושא הורדות המכס על תפוזים תוך השוואתו לרמת הנחה של 80%.
194. י. יצחקי (הליכוד): איתור מפגעים מסוכנים בשכונות.
195. ע. ברעם (המערך): ביצורה וחיווקה של ירו- שלים בעידן של סיכוי להסדר מדיני.
- 196—197. התכנית לשדר את ההצגה "חרבת חזעה" בטלוויזיה — הצעת חברי-הכנסת ק. כהנא, ע. הדר (הורביץ).
- 198—202. השביתה בצי הסוחר — הצעות חברי-הכנסת נסת מ. הכהן, י. ז', אמיר, מ. פעיל, ש. שטרן-קטן, מ. אלגרבל.
203. א. גוסטב (בניאן) (הליכוד): ניתוק התאורה הבטחונית במטולה.

ג. החלטה בדבר אישור הוראות המגדילות או המטילות מס קנייה על טובין

- להאשר אותן הוראות בצו מס קנייה על טובין (תי- קון), תשל"ח—1977¹, שכתוצאה מהן מוגדל מס קנייה או מוטל מס קנייה על טובין שהיו פטורים ממנו.
- בהתאם לסעיף 3(ב) לחוק מס קנייה (טובין ושי- רותים), תשי"ב—1952², וסעיף 2(א) לחוק מסי מכס ובלו (שינוי תעריף), תש"ט—1949³, מחליטה הכנסת

¹ ס"ח תשי"ב, עמ' 344; תשכ"ב, עמ' 44.

² ס"ח תש"ט, עמ' 154; תשי"ד, עמ' 18.

³ ק"ת תשל"ח, שיעורי מק"ח 217, עמ' 598.

ד. החלטה בדבר קביעת ועדת העבודה והרווחה לעניין ביצוע ותקנות על פי

סעיף 9 לחוק הרשויות המקומיות (גימלאות לראש רשות וסגניו),

תשל"ז—1977

בהתאם לסעיף 9 לחוק הרשויות המקומיות (גימלאות לראש רשות וסגניו), תשל"ז—1977, קובעת הכ" נסת את ועדת העבודה והרווחה של הכנסת לעניין סעיף 9 האמור.

ה. מסקנות ועדת החינוך והתרבות של הכנסת בנושא סירוב מנהלי בתי הספר לאפשר הפעלת יום שהות ארוך לחמישה עשר אלף ילדים

2. מנהלי בתי הספר יפעילו את יום השהות הארוך בבית הספרם לאלתר. כל רשות מקומית תגיד עם המנהלים להסדר זמני שיאפשר את הפעלת הנושא מייד השנה. בהסדרים זמניים אלה לא חייבים להתמצות העקרונות שעליהם עומדים מנהלי בתי הספר.

3. ועדת החינוך והתרבות ממליצה לפתוח מייד במשאומתן בין אירגון מנהלי בתי הספר, הרשויות המקומיות ומשרד החינוך והתרבות לגבי הפעלת יום שהות ארוך בשנה הבאה על יסוד אחריות המנהל.

4. על משרד החינוך והתרבות לארגן בצורה מתונה אמת וללא כפילויות את כל התכניות הקיימות כבר בבתי הספר היסודיים והמכוונות להארכת יום הלימודים.

5. ועדת החינוך והתרבות סבורה שיש לראות ביום השהות הארוך שלב נוסף בדרך להפעלת יום חינוך ארוך בכל המערכת. רצון להיערך לבדיקת ביצוע יעד חשוב זה ולתכנונו.

ועדת החינוך והתרבות של הכנסת מבקשת ממשלת רד החינוך והתרבות לדווח לה בעוד חודש על ביצוע יום שהות ארוך בשנת תשל"ח ותוך שישה חודשים על התקדמותו בביצוע סעיף 5.

ביום רביעי, י"ג בכסלו תשל"ח (23 בנובמבר 1977), העבירה מליאת הכנסת הצעה לסדר היום שהגיש חברת הכנסת ש. דורון בנושא הנ"ל. הוועדה דנה בנושא בשתי ישיבות שבמהלכן שמעה דברים מפי נציגי משרד החינוך והתרבות, נציגי מרכז השל טון המקומי, נציגי החינוך בעיריות, נציגי הסתדרות המורים ואירגון מנהלי בתי הספר היסודיים, נציגי המ"דור לעובדת השכירה בהסתדרות ונציגי ועד ההורים הארצי.

ועדת החינוך והתרבות שמעה מפי העדים כי ברוב מוסדות החינוך אשר הגהו את יום השהות הארוך קיימת שביעות רצון הן מצד ההורים המשלמים בעד מפעל זה והן מצד המחנכים בבתי הספר. העיריות באו בדברים עם המנהלים לקראת ביצוע המפעל, אולם נציגי אירגון מנהלי בתי הספר טענו לפני חברי הוועדה כי אירגונם לא שותף כגוף מייצג בחיכוך "יום שהות ארוך". אף על פי כן, בעקבות דיוני הוועדה, הם הביעו את נכונותם לבצע מפעל חינוכי זה. מפי נציגי משרד החינוך והתרבות שמעה הוועדה כי שוקלים את ביטולו של תקציב יום השהות הארוך בשנה הבאה.

לפיכך ממליצה הוועדה:

1. משרד החינוך והתרבות ימשיך בהפעלת יום שהות ארוך ולא יקצץ בשנה הבאה את התקציב המיועד לכך.

ו. מסקנות ועדת החינוך והתרבות בעניין הצורך ששנת הלימודים בבתי הספר ובמוסדות החינוך תתנהל לפי הלוח העברי

2. בהקשר זה שמעה הוועדה נימוקים המחייבים תחילת שנת הלימודים בא' באלול. הוועדה שמעה גם על קשיים מרובים הכרוכים בשינוי המועד של התחלת השנה. משרד החינוך והתרבות יכול לחזור ולבדוק שינויים בלוח שנת הלימודים אם יתברר לו גם יתרון וגם אפ" שרות המעשית ליישומם. כל בחינה מחדש, בשני תנאים אלה תיעשה בשיתוף הדוק עם אירגוני המורים היציגים.

ועדת החינוך והתרבות של הכנסת דנה בהצעה לסדר היום שהועברה אליה ממליאת הכנסת ביום רביעי, כ"א בחשוון תשל"ח (2 בנובמבר 1977), בנושא הנ"ל שהעלה חברת הכנסת ח. דרוקמן. הוועדה שמעה דברים מפי משרד החינוך והתרבות ואירגוני המורים. הוועדה הגיעה למסקנות הבאות:

1. הוועדה סבורה כי הפיכתו של לוח השנה העברי לחלק בלתי נפרד מחיי בית הספר ומהחיי שלו היא חיונית ויש לעודדה. הוועדה התרשמה כי ברוב בתי הספר בארץ נאמנים המורים למגמה זאת.

ז. מסקנות ועדת הכלכלה בעניין שיווק מזון מן החי

מבוקרת, שחיטה הנעשית בתוך המשק ללא פיקוח וטרינארי.

(ב) חלק משחיטת הבקר נעשה בבתי-מטבחים בתנאים סניטאריים ירודים (שחיטת רצפה).

(ג) חלק ניכר של צאן ועזים המיועד לשחיטה אינם מגיעים כלל לבתי-המטבחים, נשחטים בדירים ומחסנים ומ-שוקים לצרכן ללא כל ביקורת וטרינארית.

(ד) עופות מטילות, לאחר גמר תקופת הטלתן, משווקות במישורין לאיטלים. עופות אלו, אחרי שחיטתן במשחטות מקומיות, משווקות לצרכן ללא בדיקה וטרינארית (שחיטה חמה).

בין הסיבות לחלק מן התופעות שתוארו לעיל — מחיר גבוה לאגרת שחיטה, בדיקה כפולה (דתית ורפואית) של השחיטה, ועוד. לגבי שחיטת עופות הובהר לחברי הוועדה כי רק במשחטות התעשייתיות מתבצעת בדיקה וטרינארית.

5. הובהר לוועדה כי אף שהתנאים המדויקים בדבר הובלת בשר ואיברים משחיטה מוסדרים בחוק רישוי עסקים, התקנות בדרך כלל אינן מקוימות.

ג. הוועדה רואה בחומרה רבה את הודעת נציגי הגופים שהופיעו לפניה כי החוקים בנושא שיווק מזון מן החי אינם מקיימים במלואם וכי אין רציפות בפיקוח על המזון מן החי מראשית דרכו ועד הגיעו לצרכן.

ד. הוועדה קובעת כי הסיבה המרכזית לתופעה זו היא חוסר התיאום באחריות של הגורמים השונים בתחום זה, הן מבחינת הטיפול, הן בתחום האחזקה והן מהיבט סמכות לחקיקה וחקיקת משנה. הובהר לוועדה כי תופעה זו מורגעת טיפול נאות בשורה של נושאים כש-האחריות למחדל מועברת מרשות אחת לחבר-רחה והתוצאה היא: היעדר פיקוח מחד גיסא, ולעתים מצב של כפילות מאידך גיסא — דהיינו, לעתים מבקרים באתרים המטפלים בבשר (ייצור, שיווק, תובלה וכו') שניים או יותר אנשי פיקוח המייצגים גורמים שונים כשכל אחד קובע ממצאים מקבילים ולעתים אף סותרים.

ה. הוברר לוועדה כי אין בהירות לגבי השאלה מי הוא המנחה המקצועי של הוטרינאר ברשות המקומית. הוועדה קובעת כי זה מצב בלתי נסבל כאשר פיקוח וטרינארי צמוד לתהליך כולו הוא חיוני נוכח מציאותן של מחלות משותפות לבעלי-חיים ולאדם. על כן חיוני קיו-מו של קשר הדוק בין הוטרינאר המטפל בבעל-החיה ורופא בית-המטבחים. נושא זה חשוב במיוחד לאור ההסכמים האחרונים עם השוק

בישיבת הכנסת ביום ה' באב תשל"ז (20 ביולי 1977) העלה חבר-הכנסת נ. פדר הצעה לסדר-היום בדבר דרכי שיווקם של מוצרי מזון מן החי ביש-ראל והצורך להקים רשות מרכזית לפיקוח על השי-ווק. ההצעה הועברה לדיון בוועדת הכלכלה.

הוועדה בישיבותיה שמעה את חבר-הכנסת נ. פדר, נציגי משרד הבריאות, החקלאות, הפנים ונציגי מרכז השלטון המקומי. לוועדה אף הוגש חומר בכתב. הור-עדה מינתה מתוכה ועדת-משנה בהרכב מ. סבידור כיושב-ראש, ונ. פדר, מ. דקל, ע. הדר (הורביץ), י. כהן — חברי הוועדה.

לאור העדויות שהושמעו וסיכומי ועדת-המשנה הגי-עה הוועדה למסקנות הבאות:

א. הוועדה קובעת כי שיווק מזון מן החי הוא נו-שא בעל חשיבות מרובה משום רווחתו וברי-אותו של הציבור. הסיכונים לבריאות הציבור הקיימים במזון מן החי הם רבים ומגוונים. הובהר לוועדה כי כ-90% מהרעלות המזון מקו-רן מן החי. הובהר לחברי הוועדה כי הטיפול בנושא זה כושל בכל השלבים, החל מגידול בעלי-החיים וכלה בייצור התעשייתי.

ב. הובהרו לחברי הוועדה העובדות הבאות:

1. חלק מהמוזונות המוגשים לבקר ולעופות וז-בל עופות המשמש כמזון לבקר אינם מקב-לים טיפול נאות להדברת נושאי מחלות, ובמיוחד סלימונלים, ועלולים לסכן את ברי-אות הציבור. ההתייחסות היא לזבלים אשר מוגשים במישורין במשק. אמנם במכוני התערוכות מקבלים הזבלים טי-פול להדברת נושאי המחלות אולם גם במ-כונים התגלו מקרים של הדבקה בנושאי מחלות.

2. מעקב שנעשה במשרד החקלאות על מצבו של המספוא הראה ליקויים חמורים בהעברת גורמי מחלה מסוכנים לבני-אדם.

3. הובהר לוועדה כי אין בישראל פיקוח מס-פיק על תברואת המבנים והסביבה שבהם מגדלים בעלי-חיים.

4. התברר לוועדה כי אחוז ניכר של בשר המשווק לציבור, מקורו בשחיטה לא מבו-קרת ובלתי חוקית (כ-15% משחיטת הבקר לדוגמה) הנעשית בתנאים סניטאריים ירו-דים ביותר, בבתי-מטבחים בלתי-מאושרים או מאושרים זמנית (7 מתוך 14).

כמו כן קיימת בארץ, מסיבות שונות, שחיטה מחוץ לבתי-המטבחים, תופעה שאינה קו-מת בארצות מפותחות אחרות.

בין השאר ניתן לציין את התופעות הב-אות:

(א) אחוז ניכר מבשר הבקר המשווק לציבור מקורו ב"שחיטת דחק" בלתי

עוסקות בנושא הפיקוח על המזון מן החי, בתקן משרד הבריאות, והם יהיו בבחינת מסופחים לרשויות המקומיות. ההנחיות המקצועיות והתקנים לשיטות הפיקוח והבקרה יוצאו על-ידי משרד הבריאות, ואילו קביעת העדיפויות על אתרי הבקרה והפיקוח תהיה בסמכות אגף הבריאות של הרשות המוניציפאלית.

5. על בשר המיועד למפעלי התעשייה תהיה האחריות והסמכות בידי משרד הבריאות החל מדלת היציאה של בית-מטבחיים או משחטה ועד דלת הכניסה של המפעל, ואילו הפיקוח בתוך המפעל על כל האספקטים של הנושא (טיב, תקן, אריזה, משקל ומחיר) יהיה בידי משרד התעשייה, המסחר והתיירות. אם יהיה צורך בכוח מקצועי של משרד הבריאות בתוך המפעלים, הרי שדינם יהיה כדיון העובדים המוניציפאליים (כלומר כפיפות פיקודית-מינהלית בידי משרד התעשייה, המסחר והתיירות).

6. שר החקלאות ישא באחריות ובסמכות על כל בתי-המטבחיים והמשחטות והוא יקבע תקן לכל אחד מהמיתקנים וכן יתאים את מספר בתי-המטבחיים והמשחטות לכל אזור וריכוז אוכלוסיין.

7. שר התעשייה, המסחר והתיירות, בתיאום עם שר החקלאות, יבחון את ההצעות להקמת מרכזי בשר מתועשים, כפי שהוצעו בעבר על-ידי גורמים שונים. ובמיוחד בתזכירים של מר קוטיק. הוועדה איננה רואה, בשלב זה, צורך לקבוע עמדה בסוגיה זו, מה גם שהמטרה העיקרית שהיתה עילה להצעה לסדר-היום — והיא בעלת רמת דחיפות ראשונה-במעלה — היא הבטחת בריאות הציבור בצד מניעת כפילויות והטרדות מיותרות וסותרות.

8. הוועדה פונה לשרי החקלאות, הבריאות, התעשייה, המסחר והפנים לבטא בחוקים ובתקנות את ההמלצות שלעיל ולדווח לה תוך חצי-שנה על ביצוע ההמלצות.

ח. מסקנות ועדת הכלכלה בעניין מניעת הקמתם של בתי קאזינו להימורים בישראל

א. שיה, המסחר והתיירות כי אין בשלב זה כל תכנית או הצעה להקים קאזינו להימורים בישראל.

ב. הוועדה רושמת לפניה את הסכמת שר התעשייה, המסחר והתיירות לכך, שאם תוצע תכנית כזו היא תובא לדיון לאישור ועדת הכלכלה נוכח הדעות שהושמעו בוועדה לשלילת הקמת קאזינו בישראל.

המשותף, באשר התקנות שם מחייבות פיקוח וטרינארי צמוד בכל שלבי הטיפול בבשר.

ו. הובהר לוועדה כי תחום השיווק הקמעוני הוא אחת החוליות המזוהות ביותר בשרשרת הטיפול בבשר. הפיקוח על שיווק זה נמצא בידי הרשות המקומית. לגוף הממשלתי (רשות המזון) אין כל זיקה מינהלית או משפטית ואף לא יחסי גומלין עם הרשויות המקומיות בנושא זה.

ז. הוועדה קובעת כי לא הוקפד על יישומה של המערכת התחוקתית הקיימת. אף גורם מן הגורמים המטפלים אינו מצליח, במסגרת סמכויותיו, להגשים פיקוח, שליטה והכוונה מלאים.

ח. הוועדה קובעת כי יעילותו של שירות המזון של משרד הבריאות מוגבלת, בין השאר, משום היותו נושא באחריות לפיקוח על תעשיית המזון בלבד.

ט. לאור האמור לעיל וכדי להבטיח טיפול נאות בנושא הכרחי להגדיר ברורות את האחריות והסמכויות בכל אחד מן השלבים ולכן ממליצה הוועדה:

1. יוקם פורום לתיאום והיגוי שיאפשר למערכת העוסקת בנושא זה לפעול ללא כפילות, אי התאמה ופער ביצוע.

2. גידול הבקר, הצאן, העופות, וכן הפיקוח על המספוא והמזון לבהמות ולעופות עד שלב הבאתם לבית-מטבחיים או משחטה, בכלל זה שלב השחיטה, יהיו באחריות משרד החקלאות.

3. האחריות לפיקוח על הבשר מדלת היציאה של המשחטה או בית-המטבחיים, הובלתו, שיווקו וכיוצא באלה, מבחינת בריאות הציבור, תוטל באורח אקסקלוסיבי על משרד הבריאות, אשר יקבע את הסדרים וגם יתאם עם הרשויות המקומיות את השיטות של רמת הבקרה והפיקוח בכל אחד מהשלבים.

4. כדי למנוע כפילויות והטרדות מיותרות ייכללו העובדים ברשויות המוניציפאליות, ה-

בישיבת הכנסת ביום י"א בטבת תשל"ח (21 בדצמבר 1977) העלו חברי-הכנסת מ. עמאר וא. אול-מרט הצעות לסדר-היום בנושא הנ"ל. הכנסת החליטה להעביר את העניין לדיון בוועדת הכלכלה.

ועדת הכלכלה, לאחר ששמעה את הסברי שר התעשייה, המסחר והתיירות י. הורביץ, הגיעה למסקנות הבאות:

א. הוועדה רושמת לפניה את הודעת שר התע-

ט. מסקנות ועדת החינוך והתרבות בדבר התכנית ששודרה בטלוויזיה המעוותת דמות העדה הדרוזית

נושאים כאובים ורגישים דרכם שהם מחוללים סערה, ששותפים לה מבקרים מחייבים ושוללים גם יחד.

ב. לחברי הוועדה ברור כי תכנית אחת אין בכור זה לשרטט במדויק את דיוקנה המלא של עדה שלמה, ובדרך הטבע עלול להיווצר בעקבותיה רושם של חוסר איוון ושל הצגת דבר רים חד-צדדית. על כן מעודדת הוועדה את הטלוויזיה להוסיף ולהכין כתבות נוספות על העדה הדרוזית בישראל כדי שהציבור הרחב יוכל לקבל מושג ממצה יותר על אורח חייה של העדה, זיקתה למדינה, לבטיה ובעיותיה.

בישיבת הכנסת ביום ו' בכסלו תשל"ח (16 בנובמבר 1977) העבירה מליאת הכנסת לדיון בוועדת החינוך והתרבות הצעה לסדר-היום שהגיש חבר-הכנסת א. גאסרלדין בנושא הנ"ל. הוועדה דנה בנושא במשך שתי ישיבות, צפתה בתכנית ונפגשה עם הנ"ל רשות השידור.

אלה מסקנותיה של הוועדה בתום הדיון:

א. התכנית בטלוויזיה הביאה לביטוי בעיה קשה, העולה ממצאות החיים המיוחדת של העדה הדרוזית בישראל. אין פלא כי חשיפתה הרבה חבה של בעיה זאת עוררה מחלוקת ציבורית, וגם מקרב העדה הדרוזית כמו לה מבקרים.

י. מסקנות ועדת החינוך והתרבות בעניין הצורך במניעת שידור התכנית "בערוגות החשק" בטלוויזיה

2. חברי הוועדה, בלי הבדל מפלגה ותפיסה תרבותית, סבורים כי הכנת תכניות נוספות בתחום תרבות העם ומסורתו היא רצויה.

3. כדי שתכניות נוספות בתחום חשוב זה אמנם יוכנו ויוקרנו, מן ההכרח להקפיד על שיפור איכותן של מסגרות השידור המוקדשות לתולדותינו של עם ישראל, למקורותיו ולאישיו המרכזיים בעברו. הצגת נושאים אלה לציבור, באמצעות הטלוויזיה, צריכה להיעשות מבעד לראייה רחבה של זרמים תרבותיים ביהדות ועל סמך תפיסות היסטוריות לגיטימיות, הרווחות בעם.

4. הוועדה סבורה כי יש להקפיד ולדייק באיוון המקורות שמהם שואבת הטלוויזיה רעיונות וחרמון לתכניותיה. במקרה שלפנינו ניתן היה להצביע על העדר דיוק בסוגיה זאת.

מליאת הכנסת העבירה לוועדת החינוך והתרבות ביום ו' בכסלו תשל"ח (16 בנובמבר 1977) שתי הצעות לסדר-היום של חברי-הכנסת ת. דרוקמן ומ. פרוש בנושא הנ"ל. הוועדה שמעה מפי הנהלת רשות השידור וצפתה בתכנית.

הוועדה הגיעה למסקנות הבאות:

1. התכנית "בערוגות החשק" עוררה שוב את השאלה העקרונית והמורכבת של התחשבות הטלוויזיה ברגשותיהם של חלקי ציבור שונים. בוועדה נמצאו חברים אשר סברו, כי התכנית שלעיל אמנם היה בה כדי לפגוע ברגשות של ציבור מסוים בארץ. נמצאו חברים בוועדה אשר סברו אחרת, ולדעתם לא הסבה התכנית נזק ציבורי כלשהו. אך הכול היו תמימי דעים, כי עקרון ההתחשבות ברגשות של חלקי ציבור ושל מיעוטים בארץ צריך להיות מונח ביסוד השיקולים המנחים את מנהלי הטלוויזיה ועורכיה.

יא. חוזר מפ"ע

ג. חובת המפקד להסיע חיילות, שמסיימות תפקידן אחרי חשיכה לתחנת הנסיעה הקרובה, תחול גם על חיילות שמועסקות במשמרות.

ד. במקרים בהם חיילת לא תוכל להגיע לביתה בתחבורה ציבורית ו/או בהסעה מסודרת של יחידתה אחרי חשיכה, תידחה ו/או תבוטל יציאתה לחופשה.

ה. שעת החזרה מחופשה לאחר תפקיד תותאם לשעת סיום התחבורה הציבורית למחנה.

3. המשטרה הצבאית תפקח על קיום ההוראות ותבדוק נסיעת חיילות בודדות בטרמפים לאחר חשיכה. במקרים מיוחדים תסייע בהסעתן עד לתחנת התחבורה הציבורית הקרובה.

מטרת חוזר זה להגביר המודעות לסכנה בנסיעת חיילות בטרמפים ולהגביר אמצעי המנע שיינקטו בנושא.

1. המפקדים וסגלי הח"נ ביחידות יקיימו הסברה בנושא הסכנות הטמונות בנסיעת חיילות בטרמפים. ק. ח"נ ראשית תפיץ איגרת אישית לכל חיילת בנדון.

2. חובת מפקדי היחידות לדאוג להסעה מסודרת של חיילות לחופשה רגילה ולחופשה לאחר תפקיד. במסגרת זו נקבעו ההוראות הר"מ:

א. מועד יציאת חיילות לחופשה (אחרי שעה 17.00) באותן יחידות בהן אין סידורי הסעה יותאמו לסדרת התחבורה הציבורית. הנסיעה בקווי התחבורה הציבורית היא חפשיית ללא תשלום.

ב. במקרים שחיילות תשוחררנה לחופשה לפני חשיכה, ואין קווי תחבורה ציבורית ליד המחנה, חובה על מפקד היחידה להסיען ברכב היחידה עד לתחנת התחבורה הציבורית הקרובה.

